

Η Ελληνική Οικονομία

1/13

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 71, Απρίλιος 2013

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνοφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2013 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός Τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)
<http://www.iobe.gr>

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	11
Οι εξελίξεις στο δημοσιονομικό πεδίο καθοριστικός παράγοντας της πορείας της παγκόσμιας οικονομίας το 2013.....	11
Περιορισμένη αποκλιμάκωση της ύφεσης στην Ελλάδα το 2012: -6,4% έναντι -7,1% το 2011	12
Συνεχίζεται η ύφεση στην ελληνική οικονομία και το 2013, με μικρότερη ένταση από ότι πέρυσι	13
Αύξηση του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού στο πρώτο δίμηνο του 2013 – παραμένει εντός στόχων	15
Σταθερότητα τιμών το 2013, στο ελάχιστο επίπεδο των τελευταίων 40 ετών.....	16
Ειδική μελέτη IOBE: «Αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής Φαρμακευτικής βιομηχανίας»	16
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	19
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	19
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	19
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	24
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	30
A) Οικονομικό κλίμα	30
B) Δημοσιονομικές εξελίξεις	37
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	41
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	41
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας.....	58
3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας.....	69
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	73
3.5 Τιμές Καταναλωτή	82
Πρόσφατες εξελίξεις.....	82
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	84
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	89
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	89
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων.....	90
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	90
Αποτίμηση	93
4. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	97
4.1 Εισαγωγή.....	97
4.2 Σκοπός –Περιεχόμενο της μελέτης	97
4.3 Βασικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής φαρμακευτικής βιομηχανίας.....	98
4.4 Η επίδραση της εγχώριας παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων στην ελληνική οικονομία ...	101
4.5 Προκλήσεις βιωσιμότητας-Προτεραιότητες πολιτικής.....	104
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	107

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την πρώτη έκθεσή του για το 2013, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται στο ρευστό περιβάλλον που διαμόρφωσε η πρόσφατη είσοδος της Κύπρου στο μηχανισμό χρηματοδότησης από την ΕΕ και το ΔΝΤ, λόγω των ταραχωδών σχετικών διαπραγματεύσεων και της πραγματοποίησης μιας πρωτοφανούς για τα ευρωπαϊκά και διεθνή δεδομένα αναδιάρθρωσης του τραπεζικού της συστήματος στο πλαίσιο του προγράμματος στήριξης. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες**, ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται **κείμενο σχετικά με τις προοπτικές που διαμορφώνονται για την ελληνική οικονομία στις αρχές του 2013, συνεκτιμώντας τα γεγονότα στην Κύπρο και την πιθανή δυναμική τους**. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος στα τέλη του 2012 και το 2013**, με βάση τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής και του ΔΝΤ, καθώς και στοιχεία άλλων διεθνών φορέων β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα, βάσει των νεότερων αποτελεσμάτων των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE γ) την παρουσίαση της **υλοποίησης του κρατικού προϋπολογισμού** στο πρώτο δίμηνο του 2013.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας το 2012, προχωρώντας σε προβλέψεις για το 2013. Χαρτογραφείται καταρχάς το τρέχον **μακροοικονομικό περιβάλλον** και παρουσιάζονται οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές του. Καταγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς παραγωγικούς τομείς** το περασμένο έτος και, όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, τον πρώτο μήνα του 2013, ενώ παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας το 2012. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** στο ίδιο χρονικό διάστημα. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της πορείας του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών** την προηγούμενη χρονιά.

Στην **τέταρτη ενότητα** παρουσιάζεται **ειδική μελέτη του IOBE** για τη συμβολή της Φαρμακευτικής βιομηχανίας στην ελληνική οικονομία.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 29/03/2013.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στις αρχές Ιουλίου του 2013.

ΕΓΓΡΗΓΟΡΣΗ ΓΙΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑΣ

Το IOBE στην τελευταία του Τριμηνιαία Έκθεση, διέβλεπε για το 2013 προοπτικές ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας, υπογράμμισε όμως ως εξ ίσου σημαντικό ζητούμενο, την αποφυγή κάθε αισθήματος εφησυχασμού.

Οι πρώτες 10 εβδομάδες του πρώτου τριμήνου, επεφύλασσαν για την Ελλάδα ακριβώς το παραπάνω μείγμα θετικών οικονομικών εξελίξεων αλλά και στοιχείων προβληματισμού.

Έτσι, από τη μία πλευρά θετικές εξακολούθησαν να είναι οι εξελίξεις στα ισοζύγια εσωτερικής και εξωτερικής διαχείρισης που στο παρελθόν, με τα «διπλά ελλείμματα» αποτέλεσαν την γενεσιουργό αιτία του σημερινού χρέους και των συνεπακόλουθων δεινών. Το γενικό ισοζύγιο της κυβέρνησης το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους ήταν θετικό, παρουσιάζοντας πλεόνασμα €72 εκατ., όμως στις αρχές του 2012 το πλεόνασμά του έφτανε τα € 2,3 δις. Σε ότι αφορά το ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών, το έλλειμμα του διαμορφώθηκε τον Ιανουάριο στα €221,6 εκ., 84,7% χαμηλότερα από ότι τον ίδιο μήνα πέρυσι (€1,45 δις.). Θετική εξέλιξη αποτέλεσε επίσης η βελτίωση του οικονομικού κλίματος που αποτυπώθηκε στην Έρευνα Συγκυρίας του IOBE επί τέσσερις συνεχείς μήνες. Στροφή προς το θετικότερο αντικατοπτρίστηκε και στην ανάκαμψη των τιμών των μετοχών στο ελληνικό χρηματιστήριο και στην αξιοσημείωτη άνοδο της τιμής των ελληνικών κρατικών ομολόγων.

Οι εξελίξεις αυτές αλλά κυρίως η εκπλήρωση των συγκεκριμένων όρων που είχαν τεθεί στο πλαίσιο της απόφασης του Eurogroup της 26ης Νοεμβρίου 2012 επέτρεψαν την εκταμίευση της συμπληρωματικής 2^{ης} και της 3^{ης} δόσης των € 9,2 δις και 2,8 δις από τη λεγόμενη υπέρδωση του προγράμματος χρηματοδοτικής ενίσχυσης, με την τελευταία της δόση να κρίνεται αυτό το διάστημα

Θετικές ειδήσεις ήρθαν επίσης στο μικροοικονομικό σκέλος της οικονομίας, με προεξέχουσες την ολοκλήρωση της σιδηροδρομικής σύνδεσης Ικονίου – Θριασίου πεδίου, η οποία θεωρούμε ότι συνιστά μια κομβική εξέλιξη που αναβαθμίζει ραγδαία τη θέση του Πειραιά στο παγκόσμιο διαμετακομιστικό εμπόριο. Αλλά και οι ειδήσεις για μεταφορά μέρους παραγωγής από σημαντικές πολυεθνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, όπως η εγκατάσταση νέας γραμμής παραγωγής της Philip Morris στο εργοστάσιό της στον Ασπρόπυργο και η αγορά πάνω από το 50% της παραγωγής καπνού στην Ελλάδα για τα επόμενα τρία χρόνια, η μεταφορά των κεντρικών γραφείων Νοτίου Ευρώπης της γερμανικής εταιρίας εφαρμογών επιχειρησιακού λογισμικού SAP στην Ελλάδα κ.α.

Επίσης θετικές παρουσιάζονταν, τουλάχιστον κατά τις πρώτες 10 εβδομάδες, οι εξελίξεις στον εγχώριο τραπεζικό τομέα, όπου ομαλοποιούνταν σταδιακά οι συνθήκες ρευστότητας καθώς επιταχυνόταν η επανάκαμψη των καταθέσεων. Ήδη, τον Φεβρουάριο 2013 οι καταθέσεις διαμορφώθηκαν σε 164 δις από €161,3 δις τον Δεκ.'12 και €150,5 δις. τον Ιούν.'12. Τη ρευστότητα βελτίωσε σε κάποιο βαθμό και η πληρωμή τμήματος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του κράτους προς τους ιδιώτες.

Στα θετικά εντάσσεται και το στοιχείο ότι η απόκλιση του πληθωρισμού από το μέσο όρο της Ευρωζώνης (σε εναρμονισμένη βάση) έγινε το 2012, για πρώτη φορά, αρνητική φθάνοντας το Φεβρουάριο του 2013 στο 1,7%. Στο θέμα του πληθωρισμού, περισσότερο σημαντική είναι η καταγραφείσα υποχώρηση κατά 0,8% του αποπληθωριστή του ΑΕΠ η οποία μάλιστα φαίνεται να επιταχύνεται. Η υποχώρηση αυτή προσφέρει μια ένδειξη ότι η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης άρχισε πλέον να αποδίδει καρπούς και η μείωση του κόστους εργασίας περνά, έστω με βραδύτητα, στις τιμές. Η μείωση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας που επιτυγχάνεται πάντως δεν είναι αντίστοιχη προς το κόστος που έχει επωμιστεί για αυτό το σκοπό το κοινωνικό σύνολο μέσω της σημαντικής μείωσης μισθών και συντάξεων.

Παράγων προβληματισμού από την άλλη πλευρά παραμένει το γεγονός ότι η ύφεση εξακολουθεί να είναι έντονη, αν και στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 υπήρξε μικρότερη από όση ήταν στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2011 (5,7% έναντι 7,9%). Τον Ιανουάριο σημειώθηκε μικρή πτώση της βιομηχανικής παραγωγής, μείωση των νέων παραγγελιών στη βιομηχανία καθώς και μεγάλη πτώση του κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο. Πρόβλημα τεράστιας οικονομικής και κοινωνικής σημασίας παραμένει το υψηλό ποσοστό της ανεργίας (στο 26,4% τον Δεκέμβριο) τόσο ως προς τα απόλυτα μεγέθη, όσο και ως προς τη διάρθρωσή της και ειδικά την εξέλιξη τη μακροχρόνιας ανεργίας, αλλά και της ανεργίας των νέων.

Σε στοιχείο σοβαρού προβληματισμού επίσης εξελίσσεται η αδυναμία είσπραξης εσόδων που αποδίδεται αφ' ενός στην καθυστέρηση καταβολής οφειλών από τη «μη φοροδιαφεύγουσα» μερίδα του πληθυσμού (η οποία ενδεχομένως αναμένει αποσαφήνιση του θέματος των δόσεων) και αφ' ετέρου στη φοροδιαφυγή, με αυξητικές μάλιστα ενδείξεις για την τελευταία. Παράγοντα προβληματισμού αποτελεί οπωσδήποτε η ένταση που δημιουργείται γύρω από υφιστάμενες ή σχεδιαζόμενες επενδύσεις, καθώς αυτές αξιολογούνται ως μια εικόνα αντίδρασης σε κάθε επενδυτική προσπάθεια της χώρας.

Όμως το παραπάνω αναμενόμενο και σχετικά «ισορροπημένο» σκηνικό, ανατράπηκε τις τελευταίες τρεις εβδομάδες του τριμήνου ως συνέπεια δύο σημαντικών αρνητικών εξελίξεων: Τα δραματικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Κύπρο αποτέλεσαν, προφανώς, τη μία. Αυτά, εκτός από την τοπική διάσταση, την επίδραση δηλαδή που έχουν στους Κύπριους πολίτες και στην τοπική οικονομία, έχουν μια ευρύτερη και ακόμη σοβαρότερη διάσταση, αφού τα μέτρα που επιλέχθηκαν να εφαρμοστούν, θίγουν και παραβιάζουν θεμελιώδεις και διεθνώς καθιερωμένους θεσμούς και αρχές.

Είχε όμως προηγηθεί χρονικά μια άλλη εξέλιξη στην Αθήνα, όχι βέβαια τόσο εκρηκτικού χαρακτήρα όπως τα γεγονότα της Κύπρου αλλά επίσης αρνητική για την εικόνα και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Αυτή υπήρξε η επιστροφή στο καθεστώς δυστοκίας στις διαπραγματεύσεις με την τρόικα κατά την τελευταία επίσκεψή της και η (καθυστερημένη ή μη) καταβολή της τελευταίας δόσης από την εναπομένουσα χρηματοδοτική ενίσχυση. Η εικόνα της ελληνικής οικονομίας είχε έτσι υποστεί πλήγμα πριν την εκδήλωση της κυπριακής κρίσης, με χαρακτηριστική συνέπεια τα περιθώρια αποδόσεων των 10-ετών ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου έναντι των αποδόσεων των αντιστοίχων γερμανικών τίτλων να γυρί-

σουν σε έντονα ανοδική τάση όταν διαπιστώθηκε η καθυστέρηση ολοκλήρωσης της αξιολόγησης από την τρόικα.

Η εμπλοκή στις διαπραγματεύσεις με την τρόικα ανέδειξε μια δυσάρεστη και δυσμενείς προοπτικές προσιωνίζουσα πραγματικότητα: η οικονομική πολιτική φαίνεται να εξαντλείται γύρω από τη «στρατηγική της δόσης» σε βάρος μιας στρατηγικής που αποβλέπει στην επίλυση ορισμένων από τα βραχυπρόθεσμα προβλήματα, αλλά και στη γενικότερη μεσοπρόθεσμη στρατηγική ανάπτυξης της χώρας, ανεξάρτητα δηλαδή από την εδώ παρουσία της τρόικας. Αλλά και προς την τελευταία, εμφανιστήκαμε πάλι ασυνεπείς προς αναληφθείσες υποχρεώσεις. Δεν έχει ακόμα αποσαφηνιστεί ο τρόπος επίτευξης του προγραμματισμένου για τα επόμενα χρόνια εξορθολογισμού της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, επιμένουμε δε πεισματικά σε θέσεις που κανένας σοβαρά σκεπτόμενος πολίτης, εργαζόμενος ή άνεργος, δεν υιοθετεί, όπως τη μη τιμωρία επίορκων δημοσίων λειτουργών. Με την εμπλοκή στις διαπραγματεύσεις έχουν ενταθεί και η πικρία και κριτική για έλλειμμα αλληλεγγύης από πλευράς των ισχυρών Ευρωπαϊκών κρατών προς τη χώρα μας. Όσο δικαιολογημένη και αν είναι η τελευταία, αυτό που προέχει σήμερα είναι η αντιμετώπιση του μεγαλύτερου οικονομικού και κοινωνικού προβλήματος της χώρας που παραμένει η ανεργία. και αυτή μπορεί να περιορισθεί μόνον αν προσελκύσουμε νέες ξένες επενδύσεις. Οι τελευταίες δύσκολα θα έλθουν ενόσω η νοοτροπία μας, οι δηλώσεις μας και τα συστήματά μας επιμένουν με κάθε τρόπο να τις αποτρέπουν.

Δεν ανήκει στο IOBE η αρμοδιότητα διατύπωσης κριτικής για τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν τη διαπραγμάτευση οι εκπρόσωποι των δανειστών, ούτε για την εικόνα που εμφάνισε η δική μας πλευρά της διαπραγμάτευσης. Αυτό που μπορούμε και έχουμε υποχρέωση να επισημάνουμε, είναι οι συνέπειες αυτής της κατάστασης όπως καταγράφονται στις δικές μας, αναγνωρισμένης αξιοπιστίας, έρευνες επιχειρηματικής και καταναλωτικής εμπιστοσύνης.

Το IOBE είχε μετρήσει και καταγράψει στα δελτία οικονομικής συγκυρίας το περασμένο καλοκαίρι και φθινόπωρο, ότι οι πολύ χαμηλές προσδοκίες που αποτυπώνονταν στους δείκτες επιχειρηματικής και καταναλωτικής εμπιστοσύνης, οφείλονταν σε μεγάλο βαθμό στις παρατεταμένες διαπραγματεύσεις με την τρόικα και την αβεβαιότητα ως προς την έκβασή τους. Η επιστροφή σε καθεστώς αβεβαιότητας θα οδηγήσει σε επιδείνωση της επιχειρηματικής και καταναλωτικής εμπιστοσύνης, που θα επηρεάσει κατά κύριο λόγο τον εξαιρετικά ευαίσθητο τομέα που είναι ο τραπεζικός και μέσω αυτού τον κρίσιμο για την ανάκαμψη παράγοντα που είναι η ρευστότητα στην πραγματική οικονομία. Η επανάκαμψη των καταθέσεων για την οποία έγινε λόγος και στην αρχή του παρόντος κειμένου μπορεί να αντιστραφεί, αν δεν υπάρξουν άμεσα και σαφή δείγματα σοβαρής αντιμετώπισης εκ μέρους της οικονομικής και τραπεζικής ηγεσίας.

Ποία είναι τα ζητούμενα δείγματα σοβαρής αντιμετώπισης έχει γραφεί κατ' επανάληψη. Επαναλαμβάνουμε τη θέση ότι περιθώριο για λήψη πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων δεν υπάρχει. Η αντιμετώπιση περιστρέφεται γύρω από την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων βάσει του χρονοδιαγράμματος που τέθηκε στην πρόσφατη επικαιροποίηση του δεύτερου μνημονί-

ου, πρωτίστως των προαπαιτούμενων για τη συνέχιση εκταμίευσης των δόσεων του δεύτερου δανείου από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται αλλά παραμένει απροσδιόριστος, ο τρόπος αναδιάρθρωσης της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα.

Όσον αφορά τέλος το πρόγραμμα για Κύπρο, υπάρχει μια πληθώρα εκτιμήσεων και μελετών που είδαν και συνεχίζουν να βλέπουν το φως της δημοσιότητας και πηγάζουν από διάφορα περισσότερο ή λιγότερο έγκυρα και αρμόδια όργανα. Η μεγάλη πλειοψηφία των εκτιμήσεων αυτών καταλήγει σε συμπεράσματα δραματικά έως και καταστροφικά για την οικονομία της Κύπρου, δεν λείπουν δε και σενάρια συντέλειας για ολοκλήρη την Ευρωζώνη.

Το IOBE, χωρίς να μπορεί ακόμη να τεκμηριώσει μια λιγότερο απαισιόδοξη προοπτική, θα ήθελε εδώ απλά να την καταχωρήσει. Όχι μόνον ως ένα διαφορετικό ενδεχόμενο, αλλά και ως στόχο και ευχή:

Με βάση τουλάχιστον τη διάρθρωση του προϊόντος της Κύπρου, ο τομέας των τραπεζικών και άλλων οικονομικών υπηρεσιών, δεν ξεπερνά το 8,7% του ΑΕΠ της Κύπρου (διπλάσιο βέβαια από το αντίστοιχο στην Ελλάδα που είναι 4,5%). Αν και ο τραπεζικός τομέας είναι τεράστιος σε όγκο σε σχέση με το εθνικό εισόδημα της Κύπρου, δεν είναι ούτε ο μόνος ούτε καν ο κυριότερος συντελεστής της δημιουργίας του κυπριακού ΑΕΠ. Βέβαια οι καταθέσεις χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση της κυπριακής οικονομίας και μια απότομη πτώση τους όπως και τα προβλήματα ρευστότητας που θα προκύψουν για όσο διάστημα συνεχίσουν να εφαρμόζονται περιορισμοί στη διαχείριση των καταθέσεων, θα έχει αρνητικές πολλαπλασιαστικές επιδράσεις και σε άλλους τομείς. Χωρίς αμφιβολία λοιπόν, οι προοπτικές της κυπριακής οικονομίας για το άμεσο μέλλον δεν είναι ευσίωνες. Όχι όμως, κατ' ανάγκη, για ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η Κύπρος, παρόλη τη δραματική περίοδο που διανύει και παρ' όλους τους λαθεμένους χειρισμούς που έκαναν οι ιθύνοντές της, που ήταν πολλοί και σε διάφορα επίπεδα, διαθέτει λανθάνουσες ικανότητες που της έχουν επιτρέψει στο παρελθόν να αντιμετωπίζει και να ανακάμπτει από σοβαρές κρίσεις. Διαθέτει ένα ιδιαίτερα καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό, ικανότατους νομικούς και λογιστικούς επιστήμονες, μια πιο λειτουργική δημόσια υπηρεσία, μια πολύ πιο ταχεία δικαιοσύνη, με άλλα λόγια ένα πιο αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης, αυτό ακριβώς που αποτελεί τη μεγάλη αδυναμία της Ελλάδος.

Επειδή στην Ελλάδα οι παραπάνω «ανοσοποιητικοί» μηχανισμοί είναι αδύναμοι, τυχόν διάχυση του προβλήματος της Κύπρου προς την Ελλάδα μπορεί να έχει συνέπειες σοβαρότερες και μεγαλύτερης διάρκειας από ότι στην ίδια τη Μεγαλόνησο. Γι' αυτό οι δραματικές εξελίξεις στην Κύπρο δεν αποτελούν άλλοθι για την αποφυγή προώθησης των μεταρρυθμίσεων στην ελληνική οικονομία. Αντίθετα, επιβάλουν εγρήγορση όλων των εμπλεκόμενων φορέων, ιδιωτικών και δημοσίων, ώστε να διατηρήσουμε το κλίμα συγκρατημένης αισιοδοξίας που μετά από τόσους κόπους και θυσίες, φάνηκε να αναπτύσσεται στις αρχές αυτού του χρόνου.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι εξελίξεις στο δημοσιονομικό πεδίο καθοριστικός παράγοντας της πορείας της παγκόσμιας οικονομίας το 2013

Ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας επιβραδύνθηκε **το 2012 στο 3,2%, από 3,9% το 2011. Παρότι οι προηγμένες οικονομίες αναπτύχθηκαν κατά περίπου 1,3% πέρυσι (από 1,6% το 2011), εντούτοις η επιβράδυνση της μεγέθυνσης στις αναπτυσσόμενες οικονομίες ήταν εντονότερη, από 6,3% το 2011 στο 5,1% το 2012.** Σε βασικές αναπτυσσόμενες χώρες (Ιταλία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο) το περασμένο έτος είτε η άνοδος του ΑΕΠ ήταν χαμηλότερη από ότι το 2011, είτε σημειώθηκε μεταστροφή της τάσης σε ύφεση. **Έτσι η ύφεση στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε στο -0,6% ενώ στην ΕΕ-27 στο -0,3%.**

Όπως είχε διαφανεί σχεδόν από τις αρχές του 2012, οι προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής σε χώρες-μέλη της Ευρωζώνης είχαν αρνητικές επιδράσεις που δεν περιορίστηκαν στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα, αλλά διαχύθηκαν στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης και στην Ευρωπαϊκή Ένωση γενικότερα. Στις ΗΠΑ, οι δημοσιονομικές εκκρεμότητες δεν είχαν σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στο ΑΕΠ την προηγούμενη χρονιά, κυρίως λόγω της αναβολής της λήψης κρίσιμων δημοσιονομικών αποφάσεων για το 2013. Η αναζωογόνηση της στεγαστικής αγοράς τους και η σημαντική καλυτέρευση του περιβάλλοντος στις χρηματαγορές, έδωσαν μικρή ώθηση στην ανάπτυξη. Σε ότι

αφορά τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, υπέστησαν το 2012 εξασθένηση της άνοδου της εξαγωγικής ζήτησής τους από τις χώρες κυρίως της Ευρώπης, ενώ ανασχετικά επέδρασαν και προγράμματα οικονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκαν στο εσωτερικό τους.

Οι περιοριστικές επιδράσεις των συστατικών δημοσιονομικών πολιτικών στις ανεπτυγμένες χώρες αναμένεται να κλιμακωθούν το 2013, ενώ δεν αποκλείεται να δημιουργήσουν εστίες κλυδωνισμών στην παγκόσμια οικονομία. Η Ευρωζώνη βρίσκεται στο επίκεντρο των προσπαθειών δημοσιονομικής προσαρμογής, με την πλέον πρόσφατη σχετική εξέλιξη να αφορά την είσοδο της Κύπρου σε μηχανισμό στήριξης από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Μετά από ταραχώδεις διαπραγματεύσεις και με την εφαρμογή ενός πρωτοφανούς προγράμματος αναδιάρθρωσης του τραπεζικού της συστήματος, **με μη συμβατικά - σύμφωνα με τις έως τώρα διεθνείς και ευρωπαϊκές πρακτικές – μέτρα**, τα μέτρα που λήφθηκαν στην Κύπρο και οι δυνητικές επιδράσεις τους, τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στην Ευρωζώνη, **προς το παρόν δεν μπορούν να εκτιμηθούν με βεβαιότητα.** Σε κάθε περίπτωση ωστόσο **κλιμάκωσαν απότομα την ανησυχία για τη συνοχή και τις προοπτικές της Ευρωζώνης.**

Η επιδείνωση του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος είχε ξεκινήσει νωρίτερα φέτος, από το αποτέλεσμα των εκλογών στην Ιταλία, με την αδυναμία σχηματισμού κυβέρνησης να παραμένει. Υπό αυτές τις δυσμενείς συνθήκες, η Ευρωζώνη θα παραμείνει σε

ύφεση το 2013, ενδεχομένως ισχυρότερη της περυσινής. Στις ΗΠΑ, η πρόσφατη λήψη δημοσιονομικών μέτρων και η παρατεταμένη δυστοκία στις διαβουλεύσεις σχετικά με το ανώτατο όριο χρέους, μάλλον θα μετριάσουν την αναπτυξιακή τους δυναμική το 2013. Οι εφαρμοζόμενες δι-αρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και οι ασκούμενες οικονομικές πολιτικές στις αναπτυσσόμενες οικονομίες εκτιμάται ότι θα αρχίσουν να αποτυπώνονται θετικά στην οικονομική τους δραστηριότητα από φέτος, περιορίζοντας ή και αντισταθμίζοντας την επίπτωση της συρρίκνωσης των εξαγωγών τους προς τις προηγμένες οικονομίες. Οι παραπάνω τάσεις στις οικονομικές ζώνες παγκοσμίως, ειδικά οι τελευταίες εξελίξεις στην Ευρωζώνη που δεν είχαν συνεκτιμηθεί κατά την εκπόνηση των πλέον πρόσφατων εκθέσεων διεθνών οργανισμών, **προβλέπεται ότι επιβραδύνουν το ρυθμό μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας για δεύτερο συνεχές έτος το 2013, στην περιοχή του 3,0%. Στην Ευρώπη αντίστοιχα η ύφεση αναμένεται να διατηρηθεί στα επίπεδα του 2012, αν και οι αβεβαιότητες είναι ακόμα έντονες.**

Περιορισμένη αποκλιμάκωση της ύφεσης στην Ελλάδα το 2012: -6,4% έναντι -7,1% το 2011

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών, ο ρυθμός πτώσης του ΑΕΠ υποχώρησε στο δ' τρίμηνο του 2012 στο 5,7%, από 6,7% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και 7,9% στο τελευταίο τρίμηνο του 2011. Η σημειωθείσα επιβράδυνση προήλθε πρωτίστως από την άνοδο των επενδύσεων (ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου) για πρώτη φορά

από το τέταρτο τρίμηνο του 2007, κατά 4,9%, και τις χαμηλότερες περικοπές στη δημόσια κατανάλωση. Η αύξηση αυτή των επενδύσεων δεν προήλθε όμως από το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, που αποτελεί το βασικό συστατικό στοιχείο τους το οποίο άλλωστε παρέμεινε σε πτωχική τροχιά (-10,2%) αλλά από την ιδιαίτερα υψηλή συσσώρευση αποθεμάτων που έφθασε τα €2,5 δισεκ., μέγεθος που είναι το μεγαλύτερο από τα τέλη του 2007. Αυτή η εξέλιξη είναι δυσερμηνευτή, καθώς πλέον οι επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα συγκρατημένες στην παραγγελία πρώτων υλών και στον καθορισμό του μεγέθους της παραγωγής τους, ενώ τα επίπεδα βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας (ΑΕΠ, επενδύσεις παγίου) είναι πολύ χαμηλότερα. Αντιθέτως, η εξασθένηση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών επιταχύνθηκε εκ νέου, στο 9,6%, που είναι και η μεγαλύτερη τριμηνιαία πτώση του περασμένου έτους, αντανακλώντας πρωτίστως την πλήρη εφαρμογή των μέτρων του δεύτερου Μνημονίου, την ανησυχία για τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εκείνη την περίοδο δημοσιονομικών μέτρων για το 2013 και τη συνέχιση της ταχείας ανόδου της ανεργίας. Στον εξωτερικό τομέα, η εκτεταμένη συρρίκνωση του ελλείμματός του από τις αρχές του 2012 ανακόπηκε σχετικά το τελευταίο τρίμηνο λόγω της ηπιότερης υποχώρησης των εισαγωγών. Έτσι συνολικά το 2012, η έκταση της ύφεσης συγκρατήθηκε στο 6,4%, έναντι -7,1% το 2011. Η σωρευτική συρρίκνωση του εγχώριου προϊόντος της Ελλάδας από το 2008, οπότε και εισήλθε οριακά σε ύφεση, έως και το 2012 είναι της τάξης του 20,1%.

Συνεχίζεται η ύφεση στην ελληνική οικονομία και το 2013, με μικρότερη ένταση από ότι πέρυσι

Στις αρχές του 2013 διαμορφώθηκαν δεδομένα στο εγχώριο πολιτικοοικονομικό περιβάλλον που επέτρεψαν τη σταδιακή άρση αβεβαιοτήτων που επικράτησαν το 2012: οι πολύμηνες διαπραγματεύσεις με την τρόικα είχαν ολοκληρωθεί, εν συνεχεία οι διαβουλεύσεις Ευρωζώνης-ΔΝΤ για τα μέτρα που θα καταστήσουν βιώσιμο το ελληνικό δημόσιο χρέος κατέληξαν στην απόφαση του Eurogroup της 26ης Νοεμβρίου, στο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιήθηκε η επαναγορά ομολόγων από την ελληνική κυβέρνηση. Ακολούθως, κάμφθηκε η αυξημένη επιφυλακτικότητα σχετικά με τη δυνατότητα συνέχισης της δημοσιονομικής προσαρμογής στην Ελλάδα. Επίσης, διασφαλίστηκε η συνέχιση της χρηματοδότησης του ελληνικού κράτους από τον ESM και το ΔΝΤ, επιτρέποντας την εξυπηρέτηση του χρέους του, την ανακεφαλαίωση των τραπεζών και την εκκίνηση πληρωμών ληξιπρόθεσμων χρεών του δημόσιου τομέα προς τον ιδιωτικό τομέα. Τούτων δοθέντων, οι εξελίξεις το 2013 αναμένεται να περιστραφούν γύρω από την υλοποίηση των συμφωνηθέντων δημοσιονομικών μέτρων και μεταρρυθμίσεων στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, καθώς η πραγματοποίηση αρκετών εξ' αυτών αποτελεί ορόσημο (milestone) για τη συνέχιση της χρηματοδότησης στο πλαίσιο του δεύτερου Μνημονίου από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Ωστόσο, η υλοποίηση των εκτεταμένων δημοσιονομικών παρεμβάσεων που αποφασίστηκαν για το 2013, ύψους €9,5 δισεκ., εκ των οποίων €7,4 δισεκ. στην

πλευρά των δημόσιων δαπανών (κυρίως συντάξεις, μισθοί, επιδόματα) θα έχει και φέτος σημαντικό αντίκτυπο στα εισοδήματα, στη ζήτηση, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα και ακολούθως στην παραγωγική δραστηριότητα, οξύνοντας περαιτέρω την ανεργία.

Στις παραμέτρους που θα επηρεάσουν τις οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη, προστέθηκε η είσοδος της Κύπρου στο μηχανισμό στήριξης. Η ολοσχερής αναδιάρθρωση του τραπεζικού της συστήματος, χρησιμοποιώντας μη συμβατικά μέσα («κούρεμα» καταθέσεων, ακούσια πλήρης συμμετοχή μετόχων-ομολογιούχων), έπληξε σημαντικά την αξιοπιστία και την ελκυστικότητα του τραπεζικού της συστήματος της και σε συνδυασμό με την υλοποίηση προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, εκτιμάται ότι θα έχουν ισχυρές υφεσιακές επιδράσεις στην κυπριακή οικονομία. Σε ότι αφορά τον αναμενόμενο οικονομικό αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία, συνίσταται άμεσα στις ανακατατάξεις στον εγχώριο τραπεζικό τομέα που έχει προκαλέσει, στη σημαντική εξασθένιση της εξαγωγικής ζήτησης από την Κύπρο (τέταρτος εξαγωγικός προορισμός για την Ελλάδα το 2012), στις απώλειες που θα υποστούν όσοι κάτοικοι Ελλάδας ή επιχειρήσεις με παραγωγική δραστηριότητα στη χώρα μας είχαν υψηλές καταθέσεις στις δύο μεγαλύτερες τράπεζες της Κύπρου. Σταδιακά, είναι πολύ πιθανή μετά την απόφαση του Eurogroup για «κούρεμα» των καταθέσεων στην Κύπρο η απώλεια εμπιστοσύνης απέναντι στα τραπεζικά συστήματα χωρών της Ευρωζώνης που εφαρμόζουν πολιτικές αντιμετώπισης των δημοσιονομι-

κών τους ανισορροπιών ή/και των προβλημάτων στο χρηματοοικονομικό τους τομέα. **Σε κάθε περίπτωση, οι επιδράσεις από τις πρόσφατες εξελίξεις Κύπρο στην ελληνική οικονομία ακόμα δεν είναι δυνατό να εκτιμηθούν με ακρίβεια.**

Εστιάζοντας στις πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα, επισημαίνεται η ανάκαμψη του διεθνούς ενδιαφέροντος για άμεσες επενδύσεις, με πλέον σημαντικά σχετικά γεγονότα τις εξαγγελίες επενδύσεων της Hewlett Packard, της εταιρίας εφαρμογών λογισμικού SAP και της Philip Morris. Αυτές οι επενδυτικές αποφάσεις στηρίζονται σε ήδη νομοθετημένες ή υλοποιούμενες μεταρρυθμίσεις για τη διευκόλυνση των επενδύσεων και της λειτουργίας των επιχειρήσεων. Επενδυτικά εγχειρήματα διεθνούς προέλευσης και παρόμοιου βεληνεκού εκτιμάται ότι θα συνεχιστούν και ενδεχομένως θα αυξηθούν στους επόμενους μήνες.

Από την άλλη πλευρά, την επενδυτική ροπή του **ιδιωτικού τομέα** θα επηρεάσουν κατά κύριο λόγο το 2013 η καθοδική για ακόμα ένα χρόνο εγχώρια ζήτηση, στην οποία ασκούνται πιέσεις από τα δημοσιονομικά μέτρα που περικλύπτουν μισθούς-συντάξεις-επιδόματα και από την ευρύτερη υιοθέτηση των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας. Εξασθένιση όμως θα παρουσιάσει και η ζήτηση από την Ευρωζώνη, που έχει το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, εξαιτίας των προσπαθειών δημοσιονομικής προσαρμογής σε πολλές χώρες-μέλη της. Σε πτωτική τροχιά θα παραμείνει η οικοδομική δραστηριότητα, αν και με μικρότερη ταχύτητα από ότι πέρυσι. Η

συμβολή του δημόσιου τομέα στην πραγματοποίηση επενδύσεων το τρέχον έτος αναμένεται υψηλότερη από ότι το 2012 - που όμως ήταν αρκετά χαμηλή- μέσω της κλιμάκωσης των δραστηριοτήτων του ΤΑ-ΙΠΕΔ, της εμπροσθοβαρούς σε σχέση με πέρυσι υλοποίησης του περίπου ίδιου μεγέθους ΠΔΕ και της επανεκκίνησης των έργων στους μεγάλους οδικούς άξονες. **Ακολουθως, η πτώση των επενδύσεων το 2013 θα είναι η ηπιότερη σε σχέση με το 2012, στην περιοχή του 10%.**

Η εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων που έχουν προγραμματιστεί για το 2013 και αφορούν κυρίως σε περικοπές συντάξεων και εισοδημάτων των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα, θα πλήξει κατά κύριο λόγο το διαθέσιμο εισόδημα των αντίστοιχων κοινωνικών ομάδων. Περιοριστικά επί αυτών θα επενεργήσει στον ιδιωτικό τομέα η επέκταση σε μεγάλο τμήμα της αγοράς εργασίας των διαρθρωτικών αλλαγών που αποφασίστηκαν το 2012 (μείωση κατώτατου μισθού, κατάργηση επιδομάτων, αναστολή ωριμάνσεων κ.α.). Μειώσεις σε όλα τα εισοδήματα φυσικών προσώπων θα επέλθουν από την κατάργηση του αφορολόγητου ποσού που υπήρχε για αυτά ως το 2012. **Συνισταμένη αυτών των επιδράσεων θα αποτελέσει ο περιορισμός των καταναλωτικών δυνατοτήτων του ιδιωτικού τομέα φέτος, περίπου στα περυσινά επίπεδα (~9,0%).**

Η έμφαση στην επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής μέσω κυρίως του περιορισμού των δημοσίων δαπανών, θα επενεργήσει συσταλτικά και στις **καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα**

α. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αποτυπώνεται στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016: περίπου τα $\frac{3}{4}$ των δημοσιονομικών παρεμβάσεων που έχουν προγραμματιστεί σε αυτή τη χρονική περίοδο, συνολικού ύψους €13,4 δισεκ., θα πραγματοποιηθούν στην πλευρά των δαπανών. Σε αυτό το πλαίσιο, **προβλέπεται περαιτέρω μείωση της δημόσιας κατανάλωσης το 2013, ισχυρότερη από ότι το 2012.**

Στην πλευρά του **εξωτερικού τομέα της οικονομίας**, η υποχώρηση της ζήτησης για εισαγωγές, που αποτέλεσε την αιτία καλύτερευσης του ισοζυγίου του το 2012, αναμένεται να συνεχιστεί και φέτος, σε παραπλήσια έκταση, εξαιτίας της μείωσης των εισοδημάτων και της χαμηλότερης επενδυτικής δραστηριότητας. Η αναμενόμενη μεγαλύτερη επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας, η παραμονή της Ευρωζώνης, βασικού εξαγωγικού προορισμού της Ελλάδας, σε ύφεση και η απότομη δημοσιονομική προσαρμογή-αναδιάρθρωση της κυπριακής οικονομίας προμηνύουν εκ νέου εξασθένηση της ζήτησης εξαγωγών αγαθών. Είναι όμως πιθανή η μικρή ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών από την υψηλότερη τουριστική κίνηση, που θα λειτουργήσει ανασχετικά στον περιορισμό των συνολικών εγχώριων εξαγωγών. Η επίδραση των κυπριακών εξελίξεων σχετικά με τα ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες – και κατά το ενδοομιλικό τους μέρος - δεν μπορεί προς το παρόν να προσδιοριστεί. Σε κάθε περίπτωση, **η υποχώρηση των εισαγωγών θα οδηγήσει σε νέα συρρίκνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου εξωτερικού τομέα το 2013, σε εθνικολογιστικούς όρους, που δεν αποκλείεται να είναι πλε-**

ονασματικό. Συνεκτιμώντας τις παραπάνω τάσεις, **είναι αρκετά πιθανό η ύφεση να επιδεινωθεί το 2013 σε σχέση με την προηγούμενη πρόβλεψη του IOBE (4,6%), αν και θα είναι σε κάθε περίπτωση ηπιότερη του 2012.** Ωστόσο, όπως ήδη επισημάνθηκε, οι πρόσφατες εξελίξεις γύρω από την Κύπρο γεννούν νέα δεδομένα, διαδικασία που ακόμα δεν έχει ολοκληρωθεί. Επομένως, η επίδρασή τους στην ελληνική οικονομία δεν είναι δυνατό προς το παρόν να αποτιμηθεί με σχετική βεβαιότητα. **Από την άλλη πλευρά, εμφατικότερη πορεία υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων και ευόδωση του αυξημένου επενδυτικού ενδιαφέροντος, μπορεί να λειτουργήσει με θετικό τρόπο στην οικονομία.**

Αύξηση του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού στο πρώτο δίμηνο του 2013 – παραμένει εντός στόχων

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός παρουσίασε έλλειμμα €789 εκατ. στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, έναντι ελλείμματος €495 εκατ. στην ίδια περίοδο του 2012, παρά τη βελτίωση του πρωτογενούς πλεονάσματος του. Αυτή η επιδείνωση προήλθε αποκλειστικά από τις κατά πολύ υψηλότερες πληρωμές για τόκους φέτος σε αυτό το χρονικό διάστημα σε σχέση με πέρυσι (+€413 εκατ.), που οφείλεται όμως στο ότι οι τόκοι των ομολόγων μετά το πρόγραμμα PSI πληρώνονται κάθε Φεβρουάριο. Άλλωστε, ο στόχος για το καθαρό έλλειμμα στο πρώτο δίμηνο ήταν €3,4 δισεκ., επομένως το αποτέλεσμα είναι πολύ καλύτερο του αναμενόμενου. Αναλυτικότερα, οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού παρουσίασαν μείωση της

τάξης των €832 εκατ. και διαμορφώθηκαν €226 εκατ. χαμηλότερα από το σχετικό στόχο. Υψηλή αύξηση παρουσιάζουν οι δαπάνες του ΠΔΕ, αν και υπολείπονται αρκετά του στόχου για το αρχικό δίμηνο του 2013. Στον αντίποδα, τα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού υποχώρησαν με ρυθμό 6,7%, έναντι ετήσιου στόχου πτώσης κατά 3,5%. Αν και υπερβαίνουν το σχετικό στόχο κατά €689 εκατ., αυτή η επίδοση οφείλεται κυρίως στη μη επιστροφή προβλεφθέντων ποσών (+€394 εκατ.) και την υπερείσπραξη πόρων του ΠΔΕ (+€454 εκατ.).

Άνοδος της ανεργίας για ακόμα ένα χρόνο το 2013

Η άνοδος της ανεργίας επιβραδύνθηκε ελαφρώς στο τελευταίο τρίμηνο του 2012: διαμορφώθηκε στο 26%, 5,3 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. Στο σύνολο του 2012 η ανεργία διαμορφώθηκε στο 24,2% του εργατικού δυναμικού, έναντι 17,7% το 2011. Σε συνθήκες σημαντικής καιίτοι χαμηλότερης από το 2012 ύφεσης και ισχυρής αποδυνάμωσης της ζήτησης στην ελληνική οικονομία το 2013, δεν αναμένεται βελτίωση των δεδομένων στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, τονωτικά στην απασχόληση τους αμέσως επόμενους μήνες μπορεί να επενεργήσει η επίτευξη της επανεκκίνησης των έργων στους μεγάλους οδικούς άξονες και σχετικά προγράμματα επανένταξης στην αγορά εργασίας. Σε κάθε περίπτωση, η ανεργία προβλέπεται να διαμορφωθεί το 2013 στο 27,6%.

Σταθερότητα τιμών το 2013, στο ελάχιστο επίπεδο των τελευταίων 40 ετών

Η επιβράδυνση που παρουσίασε ο πληθωρισμός στα τέλη του 2012 συνεχίζεται στο πρώτο δίμηνο του 2013, κατά το οποίο διαμορφώθηκε σε επίπεδο ουσιαστικά σταθερότητας τιμών (0,1%). Η συνεχής αποκλιμάκωσή του αποδίδεται πρωτίστως στην εξασθένιση της εγχώριας ζήτησης. Η ανασχετική επίδρασή της στην άνοδο των τιμών αναδεικνύεται λαμβάνοντας υπόψη ότι ούτε η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο οικιακής θέρμανσης από τον Οκτώβριο, ούτε η πρώτη από τις τρεις προγραμματισμένες μέχρι τον Ιούλιο αυξήσεις των τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος δεν απέτρεψαν τη σημαντική επιβράδυνση του πληθωρισμού. Καθώς η υποχώρηση της εγχώριας ζήτησης, ιδίως της ιδιωτικής κατανάλωσης, θα συνεχιστεί στη συνέχεια του 2013, από την εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων (πχ. κατάργηση επιδομάτων καλοκαιρινών διακοπών, Χριστουγέννων και Πάσχα, που επηρέαζαν εποχικά τις τιμές), την ευρύτερη υιοθέτηση των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας και την ηπιότερη άνοδο της ανεργίας, δεν αναμένεται εκδήλωση πληθωριστικών πιέσεων το τρέχον έτος. Αυξητικές επιδράσεις μικρής έκτασης ενδέχεται να ασκηθούν σε αυτόν μόνο από τις προγραμματισμένες αυξήσεις τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος στις αρχές Μαΐου και Ιουλίου. **Ακολουθως, ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα είναι φέτος μηδενικός, δηλαδή για πρώτη φορά μετά από πολλές δεκαετίες θα έχουμε σταθερότητα τιμών.**

Ειδική μελέτη IOBE: «Αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής Φαρμακευτικής βιομηχανίας»

Τα αποτελέσματα μελέτης του IOBE που ολοκληρώθηκε πρόσφατα, για την ανάδειξη της συμβολή του κλάδου παραγωγής φαρμάκων στην ελληνική οικονομία και την ανίχνευση των συγκριτικών αναπτυξιακών του πλεονεκτημάτων παρουσιάζονται συνοπτικά στο τέταρτο κεφάλαιο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης η συμβολή της Φαρμακευτικής βιομηχανίας στο ΑΕΠ της χώρας έφθασε το 2010 τα €2,8 δισεκ.. Η άμεση συμβολή της στην απασχόληση είναι 10,8 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ωστόσο, εμμέσως, σε

κλάδους που συμμετέχουν με εισροές στην παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων, καθώς και από την καταναλωτική δαπάνη από τους καταβαλλόμενους μισθούς υποστηρίζονται ενώ άλλες περίπου 42,3 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Έτσι, η συνολική επίδραση στην απασχόληση εκτιμάται σε 53,1 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Συνολικά για κάθε € 1.000 που δαπανώνται για την αγορά φαρμάκων που παράγονται στην Ελλάδα το ΑΕΠ αυξάνεται κατά € 3.420.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας απώλεσε μέρος της δυναμικής της το 2012, καθώς επιβραδύνθηκε στο 3,2%, από 3,9% το 2011. Αυτή η εξέλιξη προήλθε από την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας τόσο στις προηγμένες όσο και στις αναδυόμενες οικονομίες. Ωστόσο, η παγκόσμια οικονομία προβλέπεται να πετύχει μικρή επιτάχυνση της μεγέθυνσής της στη διάρκεια του 2013, στο 3,5%, καθώς ορισμένες από τις δυνητικές εστίες κλυδωνισμών της φαίνεται πως εξασθενούν έστω και με αργούς ρυθμούς, χωρίς όμως και να έχουν εξαλειφθεί. Οι εν δυνάμει κίνδυνοι αναχαίτισης της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης εντοπίζονται κυρίως στις ανατροφοδοτούμενες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των εύθραυστων δημόσιων οικονομικών και των ευάλωτων τραπεζικών συστημάτων σε ορισμένες χώρες της Ευρωζώνης και στην αβεβαιότητα σχετικά με την επίτευξη δημοσιονομικής πειθαρχίας στις ΗΠΑ. Επί παραδείγματι, εντός Ευρωζώνης, η παρατεταμένη δυστοκία στο σχηματισμό κυβέρνησης στην Ιταλία μετά τις πρόσφατες εκλογές στις αρχές του 2013 και η πρόσφατη είσοδος της Κύπρου σε μηχανισμό στήριξης από την ΕΕ και το ΔΝΤ, με παράλληλη εκβάθρων αναδιάρθρωση των δύο βασικών πυλώνων του τραπεζικού της συστήματος, χρησιμοποιώντας μη συμβατικά σύμφωνα με τις έως τώρα διεθνείς και ευρωπαϊκές πρακτικές μέσα («κούρεμα» κατα-

θέσεων, ακούσια πλήρης συμμετοχή μετόχων-ομολογιούχων), μπορεί να αποτελέσουν θρυαλλίδα εξελίξεων στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία. Τα διαρθρωτικά προβλήματα ενός κράτους-μέλους, ανεξάρτητα από το μέγεθος της οικονομίας του, και τυχόν έντονοι εσωτερικοί κλυδωνισμοί κατά την προσπάθεια αντιμετώπισής τους που απειλούν τη σταθερότητά του, μπορούν να κλιμακώσουν απότομα την αβεβαιότητα για τις εξελίξεις προσεχώς και υπό προϋποθέσεις να προκαλέσουν έναν νέο κύκλο οικονομικής κρίσης. Ως εκ τούτου, αποφασιστικές αλλά και λυσιτελείς πολιτικές δράσεις είναι απαραίτητο να συνεχισθούν προκειμένου να εξαλείψουν σε σημαντικό βαθμό την πιθανότητα αναζωπύρωσης της κρίσης στην Ευρωζώνη και τις ΗΠΑ.

Στην πλειονότητα των αναδυόμενων οικονομιών τα μέτρα κυρίως διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων τα οποία είτε έχουν αποφασισθεί, είτε έχουν ήδη αρχίσει να εφαρμόζονται πρόκειται να τις βοηθήσουν να ανακάμψουν μακροπρόθεσμα, θεμελιώνοντας στέρεες βάσεις οικονομικής μεγέθυνσης. Επιπλέον, το διαθέσιμο εισόδημα αναμένεται να συνεχίσει να αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς στις συγκεκριμένες χώρες, αυξάνοντας κατακόρυφα την ιδιωτική κατανάλωση. Οι προηγμένες οικονομίες, ιδίως οι ευρωπαϊκές και αυτή των ΗΠΑ φαίνεται να εισέρχονται εκ νέου σε περίοδο αβεβαιότητας και απόκλισης, περιορισμένης ή και έντονης, από την τροχιά ανάκαμψης στην οποία βρέθηκαν κατά τη διετία 2010-2011. Οι προσπάθειες δημοσιονομικής εξυγίανσης που καταβάλ-

λονται σχεδόν σε όλες τις προηγμένες οικονομίες, κυρίως από αρκετά κράτη-μέλη της Ευρωζώνης, των οποίων η απόδοση αναμένεται να διαφανεί μακροπρόθεσμα, εκτιμάται ότι θα διαμορφώσουν χαμηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης μεσοπρόθεσμα, σε αντίθεση με προσπάθειες ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας στο παρελθόν μετά από διεθνείς οικονομικές κρίσεις. Με άλλα λόγια η ανάκαμψη μετά τη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 αναμένεται να είναι περισσότερο ήπια και μεγαλύτερης διάρκειας από ότι αντίστοιχες διαδικασίες στο παρελθόν, εφόσον βέβαια δεν αναζωπυρωθούν οι κίνδυνοι που παραμονεύουν. Πιο αναλυτικά, σε ότι αφορά τις εξελίξεις στις σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως στα τέλη του 2012 και τις προοπτικές τους το 2013:

Κατά τη διάρκεια του τέταρτου τριμήνου του 2012 το ΑΕΠ στις **ΗΠΑ** σημείωσε αύξηση κατά 1,6% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο ένα χρόνο πριν, ενώ συγκριτικά με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο του έτους παρέμεινε αμετάβλητο. Στο σύνολο του 2012 η οικονομία των ΗΠΑ σημείωσε ανάπτυξη της τάξης του 2,3%. Σε ότι αφορά στο 2013, το ΔΝΤ προβλέπει ρυθμό ανάπτυξης 2% για την αμερικάνικη οικονομία. Συγκεκριμένα, το ευνοϊκό περιβάλλον που επικρατεί στις χρηματαγορές των ΗΠΑ και η ανάκαμψη στη στεγαστική αγορά έχουν συμβάλει στη βελτίωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, γεγονός το οποίο με τη σειρά του αναμένεται να επιτρέψει μια σταθερή αύξηση της κατανάλωσης. Ως εκ τούτου, ο στεγαστικός τομέας φαίνεται να αποτελεί

στην παρούσα φάση την πιο ισχυρή κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης των ΗΠΑ.

Αναφορικά με την αγορά εργασίας, κατά το δ' τρίμηνο του 2012 δημιουργήθηκαν 201.000 νέες θέσεις απασχόλησης (έναντι 168.000 νέων θέσεων εργασίας στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο). Εκτός της σημαντικής αύξησης στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, επιπλέον θετική εξέλιξη αποτελεί η μείωση έστω και ελαφρώς του ποσοστού ανεργίας στο δεύτερο εξάμηνο του 2012, το οποίο διαμορφώθηκε στο 7,9% τον Ιανουάριο του 2013.

Ωστόσο, η αβεβαιότητα σχετικά με τη δημοσιονομική πολιτική συνεχίζει να συνιστά ανασχετικό παράγοντα για τη μελλοντική πορεία της αμερικάνικης οικονομίας. Μια συμφωνία στο Κογκρέσο για την αποφυγή του «δημοσιονομικού γκρεμού» στα τέλη του 2012, λίγο πριν την εκπνοή της προθεσμίας της προηγούμενης συμφωνίας του 2011 απέτρεψε προσωρινά φορολογικές αυξήσεις και περικοπές δαπανών από τις αρχές του 2013¹. Εντούτοις, μέχρι τις αρχές Μαρτίου είχαν ληφθεί τα σχετικά μέτρα από το Κογκρέσο. Πάρα ταύτα, η αβεβαιότητα περιορίστηκε, αλλά δεν εξαλείφθηκε, διότι η αντιμετώπιση του προβλήματος σχετικά με το ανώτατο όριο χρέους έχει αναβληθεί παρά επιτευχθεί με το νομοσχέδιο που ψηφίσθηκε στα τέλη Ιανουαρίου, και στο οποίο έχει εγκριθεί μια αύξηση του ορίου χρέους στο ποσό που απαιτείται για δανεισμό της κυβέρνησης μέχρι τις 19 Μαΐου. Οι προσεχείς διαπραγ-

¹ Οι φόροι εισοδήματος αυξήθηκαν για νοικοκυριά με εισόδημα άνω των 45.000 δολ., επιβλήθηκαν φόροι επί του συνολικού μισθού προς όλους τους απασχολούμενους, ενώ οι έκτακτες παροχές προς τους άνεργους επεκτάθηκαν για ένα έτος ακόμη.

ματεύσεις μπορεί να διαταράξουν τις χρηματαγορές και να μειώσουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, των επιχειρήσεων και των καταναλωτών. Η κατά πάσα πιθανότητα επερχόμενη συσταλτική δημοσιονομική πολιτική αναμένεται να περιορίσει τα διαθέσιμα εισοδήματα, με άμεση συνέπεια την υποχώρηση των καταναλωτικών δαπανών. Απευκταίο σενάριο, με ανυπολόγιστες συνέπειες, αποτελεί μια επαναλαμβανόμενη αδυναμία συμφωνίας μεταξύ των πολιτικών παρατάξεων σχετικά με τα δημοσιονομικά που θα επέφερε αναπόφευκτα μια ισχυρή επιδείνωση στην εμπιστοσύνη, τις επενδύσεις και την κατανάλωση. Στον αντίποδα, εάν προκύψουν θετικά μηνύματα από τις διαπραγματεύσεις, αναμένεται να αυξηθούν οι πιθανότητες επαρκούς διευθέτησης των βραχυπρόθεσμων δημοσιονομικών θεμάτων. Υπό αυτό το σενάριο θα κατευναστούν οι δημοσιονομικές ανησυχίες κάνοντας τη δημοσιονομική θέση των ΗΠΑ λιγότερο μετέωρη και δίνοντας παράλληλα μια ισχυρή ώθηση στο οικονομικό κλίμα και στην ανάπτυξη της αμερικάνικης οικονομίας μεσοπρόθεσμα.

Στην **Ιαπωνία**, το ΑΕΠ στο δ' τρίμηνο του 2012 παρουσίασε οριακή αύξηση κατά 0,2% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ενώ σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2012 δεν μεταβάλλεται. Στο σύνολο του 2012 η ιαπωνική οικονομία αναπτύχθηκε κατά 2,0%. Αναμένεται να παραμείνει σε αναπτυξιακή τροχιά το 2013, αλλά με μικρότερη ταχύτητα (1,2%). Η πορεία της ιαπωνικής οικονομίας το τρέχον έτος θα διαμορφωθεί κυρίως από το εκτεταμένο πρόγραμμα

δημοσιονομικής προσαρμογής που έχει αποφασιστεί, καθώς και από την περαιτέρω χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής η οποία αναμένεται να δώσει ώθηση αμέσως στην ανάπτυξη, με την υποστήριξη μιας αυξημένης εξωτερικής ζήτησης και ενός πιο αδύναμου ιαπωνικού νομίσματος. Έτσι, στην Ιαπωνία προτεραιότητα αποτελεί η ενίσχυση του ΑΕΠ μέσω μιας πιο φιλόδοξης νομισματικής πολιτικής, που εμπεριέχει όμως πληθωριστικές πιέσεις. Ταυτόχρονα, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην υιοθέτηση ενός αξιόπιστου μεσοπρόθεσμου σχεδίου δημοσιονομικής σταθεροποίησης, στενά συνυφασμένου με αυξήσεις στους φόρους κατανάλωσης για το 2014 και το 2015, αλλά και στην ανάπτυξη που θα προέλθει μέσω διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Ενδεχόμενη απουσία μιας ισχυρής μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής στρατηγικής θα ενείχε σημαντικούς κινδύνους στην προσπάθεια ανάκαμψης της οικονομίας, καθώς χωρίς αυτήν τα υπόλοιπα μέτρα ανάκαμψης θα αποδεικνύονταν βραχύβια, ενώ οι προβλέψεις για την πορεία του χρέους θα επιδεινώνονταν σημαντικά, εξελίξεις που θα έπλητταν αμφότερες το επιχειρηματική και καταναλωτική εμπιστοσύνη.

Στη **Kίνα** ο ρυθμός ανάπτυξης άρχισε να επιταχύνεται και πάλι στα τέλη του 2012. Συγκεκριμένα, η αύξηση του ΑΕΠ στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 ενισχύθηκε ήπια, στο 7,9% συγκριτικά με το ίδιο τρίμηνο του 2011, καθώς στο τρίτο τρίμηνο του 2012 η αντίστοιχη μεταβολή ήταν της τάξης του 7,4%. Οι επιδόσεις αυτές εκτιμάται πως θα διαμορφώσουν τη μεγέθυνση της κινέζικης οικονομίας στο 7,8%

για το σύνολο του 2012, χαμηλότερα από ότι το 2011 (9,3%). Πάντως, η μικρής έκτασης βελτίωση στο καταληκτικό περυσινό τρίμηνο προήλθε από τη σημαντική αύξηση των καθαρών εξαγωγών, την ανάκαμψη της εγχώριας κατανάλωσης και την εύρωστη ζήτηση για επενδύσεις, λόγω κυρίως της επιτάχυνσης που σημειώθηκε στις δαπάνες για δημόσιες υποδομές. Η διασφάλιση βιώσιμης και γρήγορης ανάπτυξης στην Κίνα μέσομακροπρόθεσμα προϋποθέτει συνεχή πρόοδο στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, με προσανατολισμό στο άνοιγμα των αγορών και μεγαλύτερη εστίαση της παραγωγικής δραστηριότητας προς τις καταναλωτικές ανάγκες του ιδιωτικού τομέα. Για το 2013 προβλέπεται μικρή επιτάχυνση της ανάπτυξης, στο 8,2%.

Όσον αφορά στη **Ρωσία**, η οικονομία της, που ανέκαμψε από την παγκόσμια οικονομική κρίση εξαιτίας κυρίως μέσω των εξαγωγών και της παραμονής τους σε υψηλές τιμές, παρουσίασε επιβράδυνση της ανάπτυξής της το 2012. Το ΑΕΠ της αυξήθηκε κατά 3,6% το 2012, έναντι ανόδου της τάξης του 4,3% το 2011. Κατά τη διάρκεια του 2012 η οικονομική μεγέθυνση επιβραδυνόταν συνεχώς μεταξύ διαδοχικών τριμήνων, ξεκινώντας από το

4,9% στο πρώτο τρίμηνο και υποχωρώντας στο 1,8% κατά το τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους. Στο σύνολο του 2012 η κατανάλωση των νοικοκυριών αποτέλεσε το πιο σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης, με την ετήσια μεταβολή της να φθάνει το 6,6%. Η δημόσια κατανάλωση παρέμεινε σταθερή, ενώ η μεγέθυνση των επενδύσεων επιβραδύνθηκε στο 6%. Παρά την επιβράδυνση στην οικονομική ανάπτυξη της Ρωσίας πέρυσι, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σημαντικά το α' εξάμηνο του 2012 και έκτοτε παραμένει σε χαμηλά επίπεδα προσεγγίζοντας το Δεκέμβριο του 2012 μόλις το 5,3%. Καθώς οι αρμόδιες αρχές στη Ρωσία ακολουθούν στρατηγική διακλαδικής επέκτασης, προκειμένου να μειώσουν την ισχυρή εξάρτηση της ρωσικής οικονομίας από τις εξαγωγές πετρελαίου, η αύξηση του ΑΕΠ της προβλέπεται να διαμορφωθεί σε παραπλήσιο επίπεδο το 2013, στο 3,7%.

Από την άλλη πλευρά, στους πρόδρομους δείκτες οικονομικού κλίματος, όπως αυτοί που εκτιμά σε τριμηνιαία βάση το IFO, καταγράφεται συγκρατημένη αισιοδοξία για τη βαθμιαία επιτάχυνση της ανάκαμψης το 2013, τόσο σε επίπεδο παγκόσμιας οικονομίας, όσο και στις σημαντικότερες οικονομικές ζώνες.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2011	2012	2013	2014
ΗΠΑ	1,8	2,3	2,0	3,0
Ιαπωνία	-0,6	2,0	1,2	0,7
Αναπτυσσόμενη Ασία	8,0	6,6	7,1	7,5
Κίνα	9,3	7,8	8,2	8,5
ASEAN-5	4,5	5,7	5,5	5,7
Ευρωζώνη	1,4	-0,4	-0,2	1,0
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	4,9	3,6	3,8	4,1
εκ των οποίων Ρωσία	4,3	3,6	3,7	3,8
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική	3,5	5,2	3,4	3,8
Υποσαχάρια Αφρική	5,3	4,8	5,8	5,7
Παγκόσμια οικονομία	3,9	3,2	3,5	4,1

Αναπτυσσόμενη Ασία: Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Κίνα, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες.

ASEANS: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες.

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία.

Υποσαχάρια Αφρική: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήριο, Σεϋχέλλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

Πηγή: World Economic Outlook Update, IMF, January 2013

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ινστιτούτου IFO ο δείκτης οικονομικού κλίματος² για την παγκόσμια οικονομία καταγράφει σημαντική βελτίωση, κατά 11 μονάδες περίπου, στο πρώτο τρίμηνο του 2013 ύστερα από συνεχείς μειώσεις κατά τα δύο τελευταία τρίμηνα του 2012 (πίνακας 2.2). Είναι αξιοσημείωτο πως η τιμή του δείκτη προσέγγισε το μακροπρόθεσμο μέσο όρο των 96,0 μονάδων για τη χρονική περίοδο 1997-2012. Η σαφής βελτίωσή του οφείλεται κυρίως στις πολύ πιο θετικές προσδοκίες που υπάρχουν για το οικονομικό κλίμα στο επόμενο εξάμηνο, ενώ οι εκτιμήσεις για την παρούσα οικονομική κατάσταση βελτιώθηκαν ελαφρώς. Επομέ-

ως, φαίνεται πως εδραιώνεται η προσδοκία πως η παγκόσμια οικονομία θα παρουσιάσει ήπια ανάκαμψη στην περίοδο πρόβλεψης.

Η θετική εξέλιξη του οικονομικού κλίματος αποτυπώνεται σε όλες τις σημαντικές οικονομικές ζώνες (πίνακας 2.3). Ο δείκτης οικονομικού κλίματος στη **Βόρειο Αμερική** σημείωσε άνοδο και διαμορφώθηκε στις 86,2 μονάδες, έναντι 80,3 μονάδων το προηγούμενο τρίμηνο. Ωστόσο παραμένει κάτω από τα επίπεδα του μακροπρόθεσμου μέσου όρου του της τελευταίας δεκαπενταετίας (91,6 μονάδες). Η αύξηση του δείκτη στη Βόρειο Αμερική προήλθε κυρίως από τις πιο θετικές αξιολογήσεις για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση. Οι οικονομικές προοπτικές για το επόμενο εξάμηνο βελτιώθηκαν σε μικρό βαθμό. Παρά την άνοδο του δείκτη στις ΗΠΑ, οι αξιολογήσεις για τη τρέχουσα οικονομική κατάσταση κρίνεται ότι δεν έχουν φτάσει ακόμα σε ικανοποιητικό επίπεδο.

² Ο δείκτης IFO του παγκόσμιου οικονομικού κλίματος υπολογίζεται από τον αριθμητικό μέσο της αξιολόγησης της παρούσας οικονομικής κατάστασης και των οικονομικών προσδοκιών για το επόμενο εξάμηνο.

Στη **Δυτική Ευρώπη** ο δείκτης οικονομικού κλίματος παρουσιάζει εμφανή άνοδο στο πρώτο φετινό τρίμηνο (ανήλθε στις 94,3 μονάδες από 83,4) αλλά παραμένει σε σαφώς χαμηλότερο επίπεδο από το μακροχρόνιο μέσο όρο του (104,7). Η πρόσφατη άνοδος του οφείλεται κυρίως στις πιο θετικές προσδοκίες που επικρατούν για το επόμενο εξάμηνο. Στον αντίποδα, οι αξιολογήσεις για την παρούσα οικονομική κατάσταση επιδεινώθηκαν ελαφρώς και είναι δυσμενείς. Παρόμοιες τάσεις εμφανίζονται στην Ευρωζώνη όπου ο δείκτης ανήλθε, αλλά υπολείπεται του μακροχρόνιου μέσου όρου του.

Ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην Ασία εμφανίζει ισχυρή αύξηση, άνω των 15 μονάδων εξαιτίας των περισσότερο θετικών εκτιμήσεων τόσο για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση, όσο και την πορεία των οικονομιών της περιοχής τους επόμενους έξι μήνες. Ενδεικτικό στοιχείο της αισιοδοξίας αποτελεί ότι ο σχετικός δείκτης διαμορφώθηκε στις 97,4 μονάδες, ξεπερνώντας ακόμα και τον μακροπρόθεσμο μέσο όρο του (90,0 μονάδες).

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η ύφεση στην Ευρωζώνη συνεχίστηκε και στο τέταρτο τρίμηνο του 2012 καθώς το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 0,9% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, ενώ ως προς το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο υποχώρησε κατά 0,6%. Στην ΕΕ-27 επικρατούν παρόμοιες τάσεις, με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 έναντι της αν-

τίστοιχης περιόδου του 2011 να διαμορφώνεται στο -0,6% και σε σχέση με το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου στο 0,5%. Από τα 24 κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το δ' τρίμηνο του 2012³, η οριακή πλειονότητα αυτών, 13 χώρες, παρουσίασαν ύφεση σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Οι χώρες με την υψηλότερη πτώση του ΑΕΠ ήταν η Ελλάδα (-6,0%), η Πορτογαλία (-3,8%), η Κύπρος (-3,0%), η Σλοβενία (-2,8%) και η Ιταλία (-2,7%), ενώ αντίθετα, οι χώρες που πέτυχαν τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ήταν η Λετονία (5,7%), η Εσθονία (3,4%) και η Λιθουανία (3,0%).

Σε επίπεδο πρόσφατων πολιτικοοικονομικών εξελίξεων, οι συστημικοί κίνδυνοι είχαν υποχωρήσει σημαντικά στις αρχές του 2013 για τους κρατικούς μηχανισμούς και τις τράπεζες των χωρών της Ευρωζώνης με διαρθρωτικά προβλήματα. Οι χρηματογορές επαναβεβαίωσαν, έστω και με κάποιες επιφυλάξεις, την εμπιστοσύνη τους για την ακεραιότητα της Ευρωζώνης λόγω κυρίως της αποφασιστικότητάς της και των κρατών-μελών της για αποκατάσταση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών τους, αλλά και στο να προχωρήσουν στις συμπληρωματικές στη δημοσιονομική εξυγίανση προσαρμογές που απαιτούνται είτε σε μακροοικονομικό επίπεδο, είτε σε επίπεδο διαρθρωτικών ή/και θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Ωστόσο, η υπόθεση του προγράμματος στήριξης της Κύπρου από ΕΕ και ΔΝΤ, με α) τις ταρα-

³ Οι τρεις χώρες για τις οποίες δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τη μεταβολή του ΑΕΠ στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 είναι η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και η Μάλτα.

χώδεις διαπραγματεύσεις, β) την απόρριψη για πρώτη φορά σχεδίου στήριξης μιας χώρας-μέλους της που αποφάσισε η Ευρωζώνη, προτού επέλθει η τελική συμφωνία της 24^{ης} Μαρτίου και γ) τη μη συμβατική λύση σε σχέση με τις έως τώρα διεθνείς και ευρωπαϊκές πρακτικές («κούρεμα» καταθέσεων, ακούσια πλήρης συμμετοχή μετόχων-ομολογιούχων) που τελικά προκρίθηκε για την αναδιάρθρωση των δύο μεγαλύτερων τραπεζών της Κύπρου, εντείνουν εκ νέου την αβεβαιότητα για τη συνοχή της Ευρωζώνης μακροπρόθεσμα, αλλά κυρίως πλήττουν την εμπιστοσύνη προς τα τραπεζικά συστήματα των χωρών-μελών της, ιδίως αυτών που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις δημοσιονομικές τους ανισορροπίες ή/και προβλήματα στο τραπεζικό τους σύστημα.

Άλλωστε, τα αυστηρά μέτρα δημοσιονομικής πειθαρχίας που ήδη εφαρμόζονται σε πολλές χώρες της Ευρωζώνης επηρεάζουν, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, αρνητικά το ΑΕΠ, καθυστερώντας την οικονομική της ανάκαμψη. Επιπρόσθετα, ο χρονικός ορίζοντας εκδήλωσης των θετικών επιδράσεων των δημοσιονομικών προσπαθειών δεν είναι ακόμα προσδιορισμένος και περιβάλλεται από πολλές αβεβαιότητες.

Σχετικά με την πορεία του ΑΕΠ στο σύνολο του 2012, οι πιο πρόσφατες διαθέσιμες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ευρωζώνη εκτιμούν ύφεση της τάξης 0,6%, ενώ από τις εκτιμήσεις για το 2013 προκύπτει ότι αναμένεται μικρή επιβράδυνσή της, στο 0,3% (έναντι

αναμενόμενης σταθεροποίησης στις φθινοπωρινές προβλέψεις, -0,1%)⁴.

Αντίστοιχα, για την ΕΕ-27 προβλέπεται ύφεση 0,3% για το σύνολο του 2012, και ουσιαστικά σταθερότητα φέτος (+0,1%, έναντι +0,4% στις φθινοπωρινές προβλέψεις). Σε επίπεδο κρατών-μελών για 2012, εκτιμάται σημαντική συρρίκνωση του ΑΕΠ στην Ελλάδα (-6,4%), στην Πορτογαλία (-3,2%), στην Κύπρο (-2,3%), στην Ιταλία (-2,2%) και στη Σλοβενία (-2,0). Στον αντίποδα, κυρίως οι χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο εκτιμάται πως παρουσίασαν το 2012 τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης όπως είναι η Λετονία (5,3%), η Λιθουανία (3,6%), η Εσθονία (3,2%), η Πολωνία (2,0%) και η Σλοβακία (2,0%).

Χρήσιμη πληροφόρηση για τις τάσεις που διαμόρφωσαν το ΑΕΠ το 2012 και αναμένεται να το επηρεάσουν το 2013 προκύπτει από την ανάλυση των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, οι καθαρές εξαγωγές αποτέλεσαν τη βασική κινητήρια δύναμη της ευρωπαϊκής οικονομίας το 2012 και αναμένεται να έχουν τον ίδιο ρόλο και το 2013. Αναλυτικότερα, στο σκέλος των **εξαγωγών**, η Ευρωζώνη και σε μικρότερο βαθμό η ΕΕ επωφελήθηκαν σε όρους διεθνούς ανταγωνιστικότητας από την αποδυνάμωση του ευρώ, με τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών το 2012 στην ΕΖ-17 να εκτιμάται πως σημείωσαν ετήσια αύξηση κατά 2,8% και στην ΕΕ-27 κατά

⁴ European Economic Forecast, Winter 2013, European Commission, February 2013

2,3%. Για το 2013 παρά τις προβλέψεις για επιβράδυνση της ανόδου της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και του διεθνούς εμπορίου, η Ευρωζώνη και η ΕΕ-27 αναμένεται να επωφεληθούν από τη διατήρηση της ισοτιμίας του ευρώ σε χαμηλά επίπεδα. Ακολουθώντας, εκτιμάται ανάπτυξη των εξαγωγών κατά 2,6% σε αμφότερες τις ζώνες.

Στον αντίποδα, οι **εισαγωγές** ελαττώθηκαν το 2012, αντανakλώντας τις επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής στη ζήτηση, και κατέγραψαν μείωση της τάξης του 0,7% στην ΕΖ-17 και οριακή πτώση στην ΕΕ-27 (-0,1%). Οι προβλέψεις για το 2013 κάνουν λόγο για επανάκαμψη των εισαγωγών, κατά 1,5% στην ΕΕ-27 και 1,2% στην ΕΖ-17, ωστόσο δεν συνάδουν με την εκ νέου εξασθένηση της

ζήτησης και τη διατήρηση της ισοτιμίας του ευρώ σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι στα προηγούμενα χρόνια. Ως εκ τούτου, με δεδομένο ότι η ανάπτυξη των εξαγωγών υπερβαίνει την ανάπτυξη των εισαγωγών, προκύπτει πως η καθαρή εξωτερική ζήτηση θα συνεχίσει να έχει θετική συμβολή στην ανάπτυξη του ΑΕΠ και στο εγγύς μέλλον.

Στο σκέλος της **ιδιωτικής κατανάλωσης** σημειώθηκε φθίνουσα πορεία καθ' όλη τη διάρκεια του 2012. Στην υποχώρησή της συντέλεσαν η συρρίκνωση στα πραγματικά διαθέσιμα εισοδήματα, η σημαντική επιδείνωση στην αγορά εργασίας και η προσπάθεια των νοικοκυριών να εξορθολογήσουν τα οικονομικά τους και να επαναφέρουν τις υποχρεώσεις τους σε βιώσιμα επίπεδα.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	I/11	II/11	III/11	IV/11	I/12	II/12	III/12	IV/12	I/13
Οικονομικό Κλίμα	106,8	107,7	97,7	78,7	82,4	95,0	85,1	82,4	94,1
Παρούσα Κατάσταση	102,8	108,4	99,1	86,0	84,1	87,9	78,5	76,6	80,4
Προσδοκίες	110,5	107,0	96,5	71,9	80,7	101,8	91,2	87,7	107,0

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.12, No. 01/ February 2013

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	I/11	II/11	III/11	IV/11	I/12	II/12	III/12	IV/12	I/13
Βόρεια Αμερική	104,6	98,7	81,2	69,5	87,9	95,4	81,2	80,3	86,2
Δυτική Ευρώπη	113,2	115,1	105,2	81,4	82,4	99,3	89,3	83,4	94,3
Ασία	105,3	101,8	94,7	77,2	74,6	90,4	83,3	81,6	97,4

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.12, No. 01/ February 2013

Σύμφωνα με τις πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το 2012 η ιδιωτική κατανάλωση υποχώρησε κατά 1,2% στην Ευρωζώνη και κατά 0,7% στην ΕΕ-27. Επιπρόσθετα, αναμένεται να παραμείνει σε πτωτική τροχιά το 2013 σε αμφότερες Ευρωζώνη και ΕΕ-27, υπό την επίδραση της ακολουθούμενης συσταλτικής δημοσιονομικής πολιτικής σε πολλές χώρες, υποχωρώντας κατά 0,7% και 0,2% αντίστοιχα. Εξάλλου, η κλιμάκωση της αβεβαιότητας λόγω της παρατεταμένης ύφεσης και της επιδείνωσης των συνθηκών στην αγορά εργασίας είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της τάσης αποταμίευσης των νοικοκυριών, περιορίζοντας το διαθέσιμο εισόδημα για καταναλωτικούς σκοπούς.

Υποχώρηση στην ΕΖ-17 το 2012 σημειώθηκε και στο πεδίο της **δημόσιας κατανάλωσης**, της τάξης του 0,2%. Παρόμοια μείωση εκτιμάται για το 2013, εξαιτίας της περιστολής των δημόσιων δαπανών που περιλαμβάνεται στα προγράμματα δημοσιονομικής εξυγίανσης. Στην ΕΕ-27 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της δημόσιας κατανάλωσης εκτιμάται ότι ήταν οριακά θετικός το 2012 (0,2%), θα κινηθεί όμως σε αρνητικό έδαφος το 2013 (-0,1%).

Στο πεδίο των **επενδύσεων**, η συνεχής καθοδική πορεία τους έχει αρνητική συμβολή στην εξέλιξη του ΑΕΠ τόσο στην Ευρωζώνη όσο και την ΕΕ-27. Οι βασικοί παράγοντες που συνέβαλαν στη συρρίκνωση των επενδύσεων σχετίζονται με την μειωμένη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες, την απογοητευτική εταιρική κερδοφορία και την όξυνση των χρηματοδοτικών περιορισμών που αντιμετωπίζουν οι

επιχειρήσεις, λόγω της μείωσης της πιστωτικής προσφοράς από το τραπεζικό σύστημα και της χρήσης των χρηματοδοτικών πόρων κυρίως για την κάλυψη χρεών και όχι για την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων. Στην ΕΕ-27, στο σύνολο του 2012 οι επενδυτικές δαπάνες ήταν 2,9% χαμηλότερες από ότι το 2011, ενώ για το 2013 προβλέπεται ηπιότερη συρρίκνωση, της τάξης του -1,0%. Υψηλότερη πτώση των επενδυτικών δαπανών εκτιμά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το 2012 και 2013 στην Ευρωζώνη (-4,1% και -1,8% αντίστοιχα).

Η απουσία ανάκαμψης στην Ευρώπη την προηγούμενη χρονιά είχε ευνόητα σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στην αγορά εργασίας, με την **ανεργία** στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 να σημειώνει νέο ιστορικό υψηλό επίπεδο τόσο στην Ευρωζώνη (11,7%) όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (10,7%). Έτσι, οι συνθήκες στην αγορά εργασίας συνεχίζουν να είναι δυσμενείς και στις δύο ζώνες, αντανακλώντας την επιδείνωση της συνολικής οικονομικής κατάστασης και την όξυνση της αβεβαιότητας που παρατηρείται από τα τέλη του 2011. Το ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη κατά το 2012 εκτιμάται ότι ανήλθε στο 11,4% του εργατικού δυναμικού, ενώ προβλέπεται περαιτέρω διεύρυνσή της το 2013, στο 12,2%. Αντίστοιχα, η ανεργία στην ΕΕ-27 πέρυσι ήταν της τάξης του 10,5%, και το 2013 προβλέπεται να ανέλθει στο 11,1%.

Από την άλλη πλευρά, η εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας προκάλεσε την μείωση του **πληθωρισμού** το 2012 σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με

αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο 2,6% και 2,5% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη αντίστοιχα. Εντούτοις, η υποχώρηση του πληθωρισμού αναχαιτίστηκε μερικώς από την αύξηση στην έμμεση φορολογία σε πολλές χώρες-μέλη, από τη μεταβλητότητα των τιμών στο πετρέλαιο (ειδικότερα σε όρους ευρώ) και από την αύξηση των τιμών στα τρόφιμα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012. Σύμφωνα με τις πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο πληθωρισμός προβλέπεται να επιβραδυνθεί περαιτέρω το 2013 τόσο στην ΕΕ-27 (2,0%) όσο και στην Ευρωζώνη (1,8%), ως αποτέλεσμα και πάλι της επιδείνωσης των οικονομικών συνθηκών και της αποδυνάμωσης της ζήτησης.

Αναφορικά με τις **δημοσιονομικές επιδόσεις**, η εκτεταμένη περιοριστική δημο-

σιονομική πολιτική κυρίως στα μέλη της Ευρωζώνης έχει αρχίσει να εμφανίζει σημαντικά αποτελέσματα στην υποχώρηση των κρατικών ελλειμμάτων: το 2012 σημειώθηκε μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στην ΕΖ-17 στο 0,4% του ΑΕΠ, ενώ προβλέπεται για το τρέχον έτος πλεονασματικό ισοζύγιο της τάξης του 0,4% του ΑΕΠ. Το αντίστοιχο δημοσιονομικό μέγεθος στην ΕΕ-27 διαμορφώθηκε στο -0,8% το 2012 και εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει το -0,4% το 2013. Στον αντίποδα, η παρατεταμένη ύφεση, κυρίως στην ευρωπαϊκή περιφέρεια, σε συνδυασμό με τις αυξημένες δαπάνες για τόκους, αύξησαν το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2012 στην ΕΖ-17 στο 93,1% ΑΕΠ (έναντι 88,1% το 2011), ενώ για το 2013 προβλέπεται να συνεχίσει την ανοδική του πορεία και να διαμορφωθεί στο 95,1%.

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΑΕΠ	-0,3	0,1	1,6	-0,6	-0,3	1,4
Ιδιωτική Κατανάλωση	-0,7	-0,2	1,1	-1,2	-0,7	0,9
Δημόσια Κατανάλωση	0,2	-0,1	0,3	-0,2	-0,2	0,5
Επενδύσεις	-2,9	-1,0	2,8	-4,1	-1,8	2,4
Απασχόληση	-0,4	-0,4	0,5	-0,9	-0,8	0,3
Ανεργία (%)	10,5	11,1	11,0	11,4	12,2	12,1
Πληθωρισμός	2,6	2,0	1,7	2,5	1,8	1,5
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	2,3	2,6	5,0	2,8	2,6	4,9
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	-0,1	1,5	4,6	-0,7	1,2	4,8
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-0,8	-0,4	-0,1	-0,4	0,4	0,5
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	87,2	89,9	90,3	93,1	95,1	95,2
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	0,4	1,1	1,3	1,4	2,1	2,2

Πηγή: European Economic Forecast, Winter 2013, European Commission, February 2013

Η διατήρηση της ύφεσης στην Ευρωζώνη το 2013 και οι αβεβαιότητες που πρόσφατα προέκυψαν κυρίως από τον τρόπο αντιμετώπισης των διαρθρωτικών προβλημάτων του κυπριακού τραπεζικού συστήματος, αποτυπώνονται και στην πορεία των πρόδρομων δεικτών όπως ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας €-COIN και ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN).

Αναλυτικά, όπως φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί, ο πρόδρομος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας €-COIN⁵ για την Ευρωζώνη συνεχίζει να κινείται σε αρνητικό έδαφος και τον Μάρτιο του 2013 (-0,12), αποτυπώνοντας τη συνέχιση της ύφεσης στην Ευρωζώνη. Ο δείκτης εμφανίζεται ελαφρώς ενισχυμένος τον Μάρτιο, κατά 0,08 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τον Φεβρουάριο. Είναι αξιοσημείωτο πως ο συγκεκριμένος δείκτης εξακολουθεί να παρουσιάζει αρνητικό πρόσημο από τον Νοέμβριο του 2011. Από την άλλη πλευρά θα πρέπει να επισημανθεί πως ο δείκτης €-COIN συνεχίζει να βελτιώνεται ελαφρώς για τέταρτο συνεχή μήνα από τον Νοέμβριο του 2012. Αυτή η συνεχής βελτίωση οφείλεται κυρίως στις λιγότερο απαισιόδοξες εκτιμήσεις των επιχειρήσεων.

Τέλος, ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN) πα-

ρουσιάζει πτώση τον Μάρτιο του 2013, ύστερα από μία ανοδική πορεία μερικών μηνών (από Οκτώβριο/Νοέμβριο του 2012), επιβεβαιώνοντας έτσι τη μεταβλητότητα των προσδοκιών.

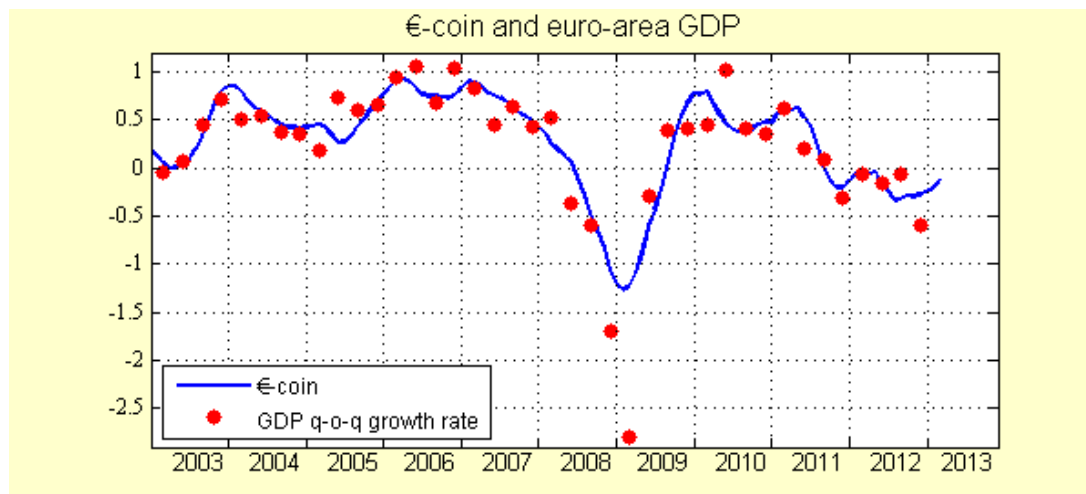
Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος σημειώνει το Μάρτιο σημαντική υποχώρηση σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, κατά 1,1 μονάδες στην Ευρωζώνη (στις 90,0 μονάδες από 91,1) και κατά 0,6 μονάδες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (στις 91,4 μονάδες, από 92,0). Η επιδείνωση του δείκτη οφείλεται κυρίως στις υποχωρήσεις που σημειώθηκαν σε όλους τους επιμέρους κλαδικούς δείκτες.

Αντιθέτως, ο δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης εμφανίζεται οριακά βελτιωμένος σε αμφότερες τις ζώνες (+0,1 μονάδες). Οι καταναλωτές ήταν λιγότερο απαισιόδοξοι σχετικά με τις προσδοκίες για την εξέλιξη της ανεργίας, ενώ εμφανίζονται ελαφρώς πιο απαισιόδοξοι σχετικά με τις αποταμιεύσεις τους κατά τους επόμενους 12 μήνες. Οι προσδοκίες των καταναλωτών αναφορικά με τη μελλοντική γενική οικονομική κατάσταση και τη μελλοντική οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους διατηρούνται σε γενικές γραμμές αμετάβλητες σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα.

⁵ Το ερευνητικό κέντρο Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990=2010=100)*

Μήνας	Ιαν-12	Φεβ-12	Μαρ-12	Απρ-12	Μάι-12	Ιουν-12	Ιουλ-12	Αυγ-12	Σεπτ-12	Οκτ-12	Νοε-12	Δεκ-12
ΕΕ-27	93,8	95,0	94,4	94,5	91,6	91,3	89,9	87,9	87,0	87,2	89,4	89,3
Ευρωζώνη	94,6	95,7	95,9	94,4	91,8	90,9	88,9	87,2	86,1	85,7	87,2	88,0

Μήνας	Ιαν-13	Φεβ-13	Μαρ-13	Απρ-13	Μάι-13	Ιουν-13	Ιουλ-13	Αυγ-13	Σεπτ-13	Οκτ-13	Νοε-13	Δεκ-13
ΕΕ-27	90,8	92,0	91,4									
Ευρωζώνη	89,5	91,1	90,0									

*Από τον Μάιο του 2010, τα στοιχεία των ερευνών των επιχειρήσεων για το οικονομικό κλίμα, ταξινομούνται πλέον σύμφωνα με την νέα NACE Rev. 2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντιστοιχεί στην εθνική ΣΤΑΚΟΔ 08

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), Μάρτιος 2013

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για

την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και στην πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Το πρώτο τρίμηνο του 2013, η κυρίαρχη τάση στο οικονομικό κλίμα υποδηλώνει βελτίωση, αντανακλώντας την προσπάθεια πολιτών και επιχειρήσεων να προσαρμοστούν στα δεδομένα που δημιουργεί η εφαρμογή των νέων δημοσιονομικών μέτρων. Οι αβεβαιότητες του περασμένου φθινοπώρου σχετικά με τη συνέχιση χρηματοδότησης του ελληνικού κράτους και τη βιωσιμότητα του χρέους του

έχουν σαφώς αμβλυθεί μετά την απόφαση του Eurogroup της 26^{ης} Νοεμβρίου. Οι αποφάσεις των επίσημων δανειστών εκλαμβάνονται και ως έκφραση μεγαλύτερης εμπιστοσύνης από την πλευρά τους προς την Ελλάδα, κάτι που έχει θετική επίδραση στις προσδοκίες των επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, οι περισσότεροι συμφωνούν στο ότι η χρονιά που διανύουμε θα είναι εξαιρετικά δύσκολη, με το κόστος της πρόσθετης προσπάθειας δημοσιονομικής προσαρμογής να διαχέεται στο σύνολο της οικονομίας, ειδικά στο πρώτο εξάμηνο. Ωστόσο, εδραίωνεται σταδιακά η πεποίθηση ότι ολοκληρώνεται ένας κύκλος παρεμβάσεων και το ενδεχόμενο της σταθεροποίησης της οικονομίας είναι πιο κοντά. Σε κάθε περίπτωση, η εμπιστοσύνη παραμένει αναιμική, καθώς η ανεργία συνεχίζει να διογκώνεται, αποκτώντας δυσμενή διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας να απαιτεί ισχυρότερες παρεμβάσεις.

Πιο συγκεκριμένα, ο **Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2013** βελτιώνεται κατά περίπου από 4 μονάδες σε σχέση με το μέσο δείκτη του τριμήνου Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου και διαμορφώνεται στις 86,9 μονάδες, στην καλύτερη επίδοση της τελευταίας τριετίας. Μάλιστα, τον Μάρτιο, ο σχετικός δείκτης ανήλθε στην υψηλότερη τιμή του από τον Οκτώβριο του 2009. **Το οικονομικό κλίμα έχει επίσης βελτιωθεί το εξεταζόμενο διάστημα σε σύγκριση με το τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και**

στην ΕΕ⁶. Έτσι, ο σχετικός δείκτης κινείται στις 90,2 και 91,4 μονάδες σε Ευρωζώνη και ΕΕ αντίστοιχα, από 87,0 και 88,6 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, χαμηλότερα όμως κατά 5 και 3 μονάδες αντίστοιχα σε σχέση με το ίδιο διάστημα πέρυσι.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα βελτιώνονται το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο στη Βιομηχανία, στο Λιανικό Εμπόριο και στις Υπηρεσίες και επιδεινώνονται στις Κατασκευές. Η καταναλωτική εμπιστοσύνη επίσης ανήλθε κατά μέσο όρο το υπό εξέταση διάστημα, μετά την ανάκαμψη του σχετικού δείκτη στο δίμηνο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου, την οποία διαδέχθηκε η σχετικά σταθερή πορεία του μέχρι και τον Μάρτιο.

Σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι μέσοι δείκτες έχουν αυξηθεί σε όλους τους τομείς: άνοδο πάνω από 10 μονάδες καταγράφει ο σχετικός δείκτης στη Βιομηχανία, περί τις 9-10 μονάδες σε Λιανικό και Κατασκευές και λιγότερο, κατά 6 μονάδες στις Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2013 βελτιώνεται σε σχέση με την περίοδο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου, καθώς ο μέσος όρος του δια-

⁶Λόγω της ετήσιας ανανέωσης του σχετικού βάρους ανά χώρα και της συμπερίληψης του 2012 στο κανονικοποιημένο δείγμα (1990-2012), τα στοιχεία έχουν αναθεωρηθεί από τη DG-ECFIN για τις προηγούμενες περιόδους. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία στο δείγμα του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος έχουν εν γένει αναθεωρηθεί προς τα πάνω, τόσο στο σύνολο (ΕΕ, Ευρωζώνη), όσο και ανά κράτος.

μορφώνεται στις -71,5 μονάδες (από τις -74,6 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), ανώτερα και έναντι της αντίστοιχης περυσινής του επίδοσης (-81,0 μονάδες). Η εμπιστοσύνη των πολιτών εμφανίζει σημάδια σταθεροποίησης ήδη από τα τέλη του περασμένου έτους: ο σχετικός δείκτης ενισχύθηκε στο δίμηνο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου και έκτοτε βελτιώνεται μόνο οριακά, παραμένοντας ουσιαστικά στο ίδιο επίπεδο μέχρι και τον Μάρτιο. Οι Έλληνες καταναλωτές παραμένουν σταθερά τα τελευταία 3 χρόνια οι πιο απαισιόδοξοι Ευρωπαίοι. Οι αντίστοιχοι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες το εξεταζόμενο τρίμηνο βελτιώνονται σε σχέση με το προηγούμενο κατά 2 μονάδες σε αμφότερες ΕΕ και Ευρωζώνη, στις -23,7 και -21,7 μονάδες αντίστοιχα. Βρίσκονται όμως αισθητά χαμηλότερα έναντι της αντίστοιχης περυσινής επίδοσής τους (-20 μονάδες αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους στοιχεία του δείκτη είναι ως επί το πλείστον θετικές το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο. Συγκεκριμένα, οι πολύ αρνητικές προβλέψεις των ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους και την οικονομική κατάσταση της χώρας το επόμενο 12μηνο εξομαλύνονται, ενώ μικρή βελτίωση παρουσιάζει ο δείκτης πρόβλεψης για την ανεργία, παραμένοντας εν γένει εξαιρετικά δυσμενής. Όμως η πρόθεση για αποταμίευση επιδεινώνεται το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο.

Κατά μέσο όρο, το ποσοστό εκείνων που είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους πλησιάζει το 72% (από 79% το προηγούμενο τρί-

μηνο), με το 4% να αναμένει βελτίωση στα οικονομικά του το επόμενο διάστημα. Το 75% των Ελλήνων καταναλωτών διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας (από 83% κατά μέσο όρο το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου), ενώ αντίθετα, ως προς την πρόθεση για αποταμίευση καταγράφεται μικρή επιδείνωση στο σχετικό δείκτη, με τα 9/10 των νοικοκυριών (από 87%) να θεωρούν ως μη πιθανή ή καθόλου πιθανή την αποταμίευσή τους το επόμενο 12μηνο. Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας το επόμενο 12-μηνο παραμένουν εξαιρετικά δυσμενείς, παρά την ελαφρά βελτίωση στο μέση τιμή του δείκτη, στις +80 μονάδες από +82, αφού και εδώ σχεδόν τα 9/10 των Ελλήνων καταναλωτών αναμένουν άνοδο της το επόμενο διάστημα. Πάντως, ο δείκτης της προβλεπόμενης ανεργίας στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012 βρισκόταν σε υψηλότερα επίπεδα, στις +88 μονάδες κατά μέσο όρο. Τέλος, το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» αυξάνεται στο 22% (από 18% το προηγούμενο τρίμηνο), με το 7% (από 11%) των ερωτηθέντων να δηλώνει ότι αποταμιεύει λίγο ή πολύ. Τέλος, αυξάνεται στο 55% (από 53%) το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνουν ότι «μόλις τα βγάλουν πέρα», ενώ περιορίζεται στο 15% (από 18%), το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους».

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** κινείται το εξεταζόμενο διάστημα του τρέχοντος έτους υψηλότερα από ότι στο τέταρτο τρίμηνο του 2012,

διαμορφούμενος στις 85,1 μονάδες (από 81,6), αισθητά υψηλότερα και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση (72,9 μονάδες). Η εξέλιξη αυτή συνεχίζει την τάση ανάκαμψης που παρουσιάζεται στον τομέα το τελευταίο έτος. Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής το εξεταζόμενο τρίμηνο βελτιώνονται σημαντικά, με το σχετικό δείκτη να κινείται πλέον σε θετικά επίπεδα, στις +5 μονάδες κατά μέσο όρο (από -5). Λιγότερο δυσμενείς βαίνουν και οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -39 από -42 μονάδες ο σχετικός δείκτης), ενώ οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων μεταβάλλονται ελαφρώς ανοδικά, με το σχετικό δείκτη να κινείται στις +6 μονάδες (από +4). Από τα υπόλοιπα στοιχεία, η τρέχουσα εξαγωγική δραστηριότητα του τομέα επιδεινώνεται ελαφρά, αλλά οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου βελτιώνονται (+18 από +12 μονάδες το μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο). Ως προς την απασχόληση, το αρνητικό ισοζύγιο στις σχετικές προβλέψεις για τον τομέα παραμένει στα ίδια, αρνητικά επίπεδα κατά το εξεταζόμενο διάστημα, στις -20 μονάδες κατά μέσο όρο, επίδοση ελαφρώς υψηλότερη σε σύγκριση με το μέσο όρο του περσινού πρώτου τριμήνου (-26 μονάδες). Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού ελαττώνεται ήπια, αν ήδη βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, στο 64,5% (από 66% το προηγούμενο τρίμηνο), όμως το ίδιο διάστημα του 2012 ήταν ακόμα πιο χαμηλό (63%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής διαμορφώνονται και αυτό το τρίμηνο κατά μέσο όρο

στους 4, στα ίδια επίπεδα με τα αντίστοιχα περσινά.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το υπό εξέταση διάστημα ανήλθε στις 62,4 μονάδες, από τις 55,6 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο και από 53,5 μονάδες στο πρώτο τρίμηνο του 2012. Η άνοδος αυτή εκπορεύεται από τη μικρή βελτίωση που καταγράφεται σε όλα τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας και κυρίως από την άνοδο του δείκτη στις εξαιρετικά χαμηλές τρέχουσες εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις τους. Συγκεκριμένα, ο δείκτης εκτιμήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις κερδίζει έδαφος σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώνεται 10 μονάδες υψηλότερα, στις -55 μονάδες. Στις προβλεπόμενες πωλήσεις των επιχειρήσεων, ο σχετικός αρνητικός δείκτης αμβλύνεται ελαφρά, στις -54 κατά μέσο όρο, με το 60% των επιχειρήσεων να κρίνει ότι οι πωλήσεις του θα μειωθούν το προσεχές διάστημα. Ο αρνητικός δείκτης των αποθεμάτων διευρύνεται αισθητά, στις -13 μονάδες κατά μέσο όρο (από -2), χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή τιμή του (επίσης -2 μονάδες), υποδηλώνοντας την μη ανανέωσή τους, παρά την ύπαρξη μιας τάσης ρευστοποίησης. Οι αρνητικές προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές μεταβάλλονται ήπια, στις -52 από -55 μονάδες, ενώ σχετικά με την απασχόληση στον τομέα, το εν λόγω ισοζύγιο παραμένει στις -40 μονάδες, με το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένουν μείωση της απασχόλησης στον τομέα το επόμενο διάστημα να βρίσκεται στο 40%. Τέλος, σε όρους τιμών, κυριαρχούν στα-

θερά οι αποπληθωριστικές προσδοκίες, οι οποίες εντείνονται αυτό το τρίμηνο, εκφραζόμενες πλέον από το 1/3 των επιχειρήσεων (από 1/4), έναντι των προσδοκιών ανόδου των τιμών, τις οποίες και υιοθετεί μόλις το 5%. Στους επιμέρους εξαεταζόμενους κλάδους, καταγράφεται σε όλους άνοδος των επιχειρηματικών προσδοκιών αυτό το τρίμηνο, εκτός από τα Οχήματα και Ανταλλακτικά, όπου σημειώνεται μικρή επιδείνωση.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** το υπό εξέταση διάστημα χάνουν έδαφος σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό ισοζύγιο να υποχωρεί στις +46,9 από +48,3 μονάδες, επίδοση πάντως υψηλότερη έναντι της αντίστοιχης περσινής (37,7 μονάδες). Οι εξαιρετικά αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους εντείνονται περαιτέρω, με το σχετικό ισοζύγιο να κινείται στις -78 μονάδες (από -75), όπως και πέρυσι. Ο αρνητικός δείκτης απασχόλησης του τομέα παραμένει αμετάβλητος στις -33 μονάδες, με το 47% των επιχειρήσεων να αναμένει περαιτέρω μείωση των θέσεων εργασίας και το 14% αύξησή τους. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών τους εξομαλύνονται, καθώς σχετικό ισοζύγιο να κινήθηκε από τις -37 στις -23 μονάδες, ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας διπλασιάζονται στους 18, κυρίως λόγω της μεγάλης διεύρυνσής τους στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων, απόρροια των προσδοκιών για ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων σχετικά με την επανέναρξη των έργων στους μεγάλους οδικούς άξονες. Το γεγονός αυτό

δικαιολογεί άλλωστε και την ανάκαμψη του ισοζυγίου των προβλεπόμενων τιμών στις +4 μονάδες κατά μέσο όρο για το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου (από -26). Τέλος, ένα περιορισμένο 2% (από 7%) των επιχειρήσεων αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του. Από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 55% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του την ανεπαρκή χρηματοδότηση, το 27% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 18% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας και η ύφεση, η υψηλή φορολογία και η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, οι μεγάλες εκπτώσεις, κ.ά. Ανά κλάδο, οι προσδοκίες μεταβάλλονται θετικά, αλλά ήπια αυτό το τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο στις Ιδιωτικές Κατασκευές, ενώ αντίθετα στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων, ο σχετικός δείκτης χάνει έδαφος το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους, συμπαρασύροντας και το συνολικό δείκτη προς τα κάτω σε σύγκριση με το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου.

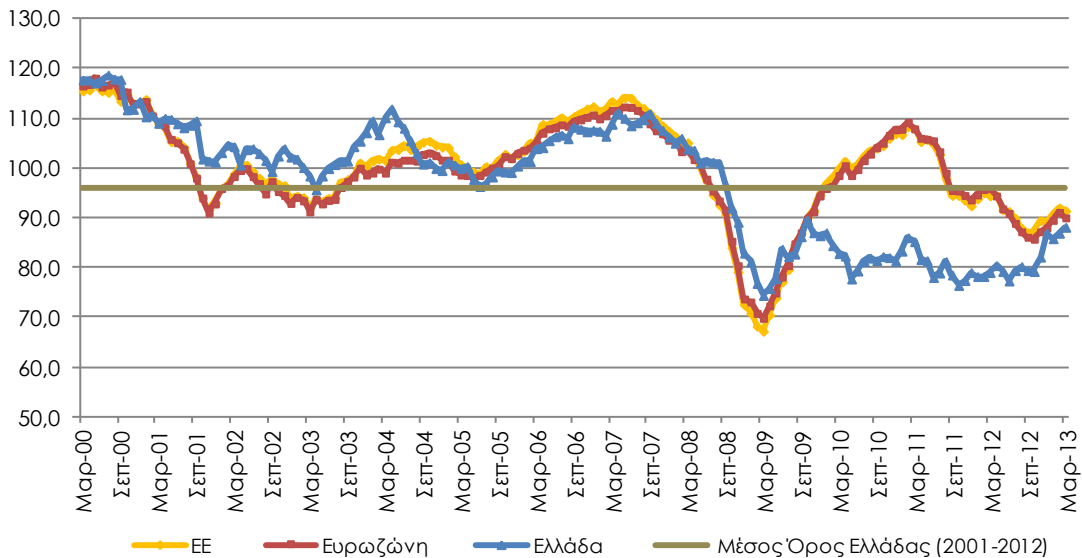
Στις **Υπηρεσίες**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου κινείται ανοδικά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, φθάνοντας στις 60,6 μονάδες, (από τις 56,5 μονάδες), ενώ βαίνει αυξανόμενος και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (54,3 μονάδες). Η άνοδος προέρχεται από τις βελτιωμένες κατά μέσο όρο εκτιμήσεις και προβλέψεις σχετικά με τη ζήτηση του τομέα. Συγκεκριμένα, ο δείκτης εκτιμήσεων για την τρέχουσα ζήτηση κερδίζει 10 μονάδες, κινούμενος στις -24, εξέλιξη ανάλογη με εκείνη της προβλεπό-

μενης ζήτησης το επόμενο διάστημα, όπου ο σχετικός δείκτης αυξάνεται κατά 24 μονάδες, ανερχόμενος στις -13 μονάδες. Αντιθέτως, ως προς την τρέχουσα δραστηριότητα των επιχειρήσεων, ο σχετικός αρνητικός δείκτης διευρύνεται στις -36 μονάδες (από -28), αντισταθμίζοντας εν μέρει το παραπάνω θετικό αποτέλεσμα. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, βελτίωση παρουσιάζουν οι προβλέψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, με το σχετικό ισοζύγιο να κερδίζει 10 μονάδες και να διαμορφώνεται στις -23 κατά μέσο όρο, ενώ ως προς τις τιμές, οι σχετικές προσδοκίες παραμένουν έντονα αποπληθωριστικές, στα ίδια σχεδόν επίπεδα με του προηγούμενου τριμήνου, με το 27% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους και το συντριπτικό 71% σταθερότητα. Τέλος, παραμένει πλησίον του 10% και αυτό το τρίμηνο το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία, με

το 44% των ερωτηθέντων να δηλώνουν την ανεπάρκεια ζήτησης ως το βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία τους, το 29% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 15% τους εγχώριους παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, αλλά και τη διεθνή συγκυρία, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών, το υποβαθμισμένο κέντρο της πρωτεύουσας, την άνοδο της εγκληματικότητας κ.ά.. Στους επιμέρους κλάδους, μόνο τα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια – Ταξιδιωτικά Πρακτορεία καταγράφουν σημαντική κάμψη των επιχειρηματικών τους προσδοκιών το διάστημα Ιανουαρίου – Μαρτίου (στις 62 από 72 μονάδες ο δείκτης), η οποία όμως δεν είναι αρκετή για να αντισταθμίσει τις θετικές μεταβολές των δεικτών στους υπόλοιπους εξεταζόμενους κλάδους και ιδιαίτερα στις Χερσαίες μεταφορές και στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Διάγραμμα 2.2

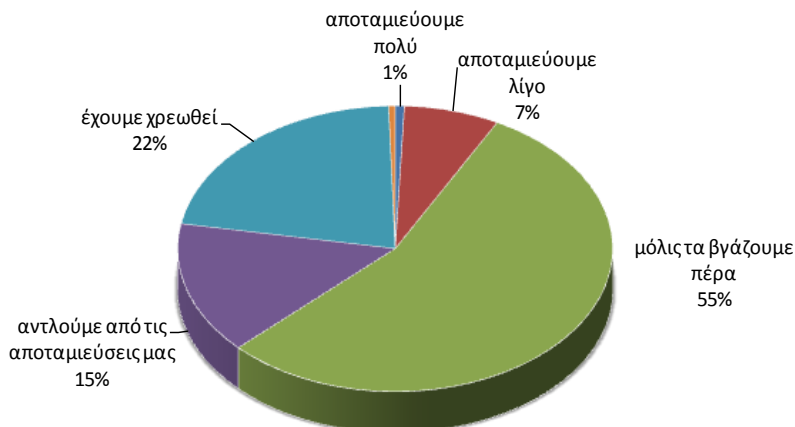
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε.-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα (1990-2011=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους
(μέσος όρος Ιανουαρίου – Μαρτίου 2013)

Πηγή: ΙΟΒΕ

Πίνακας 2.6

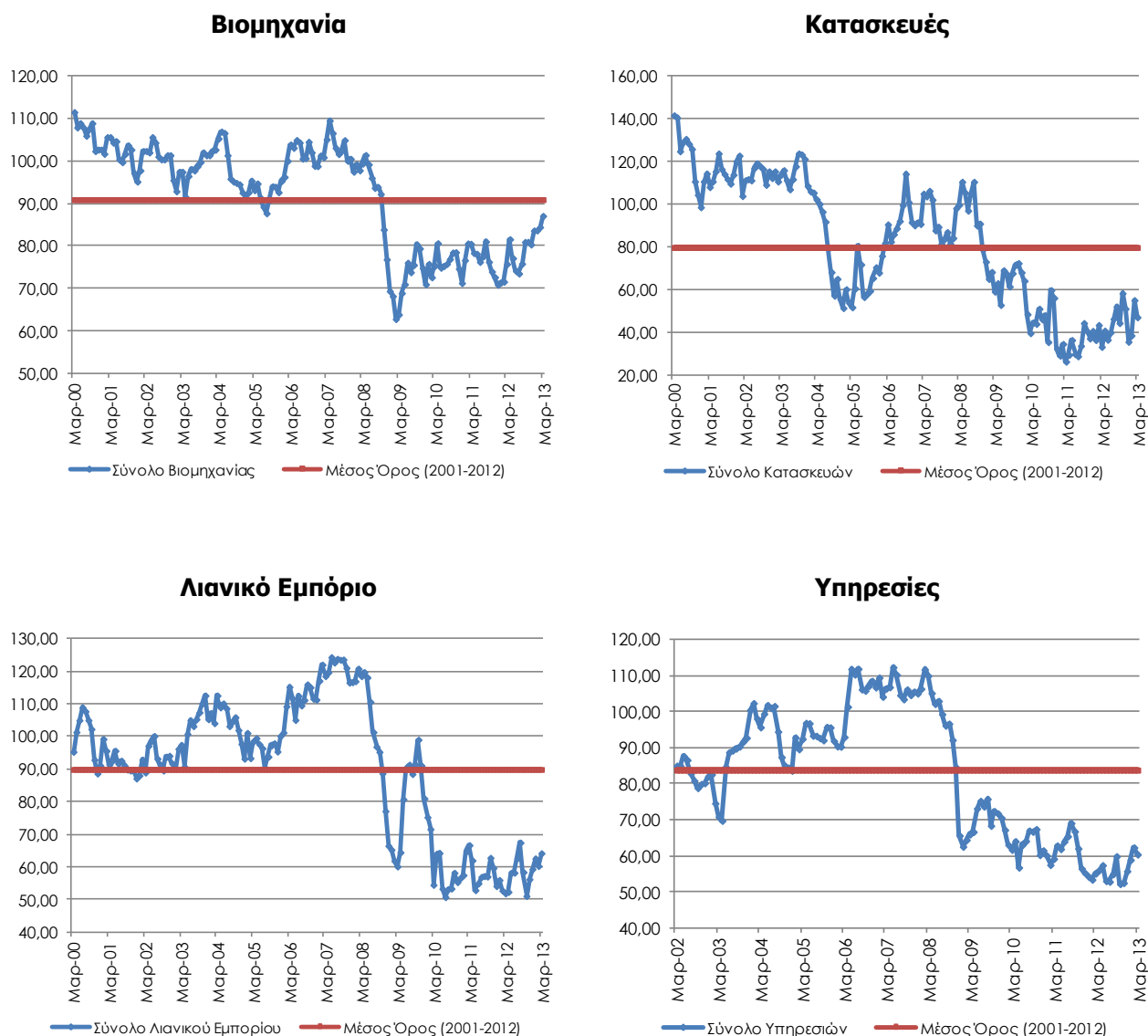
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
Ιαν-12	92,8	74,9	71,4	36,4	56,0	54,2	-80,1
Φεβ-12	93,9	74,9	71,6	43,4	52,7	53,4	-83,5
Μαρ-12	93,2	75,7	75,7	33,2	51,9	55,2	-79,3
Απρ-12	93,2	77,3	81,6	40,8	52,4	56,1	-78,7
Μάι-12	90,4	76,0	77,1	36,5	58,2	57,4	-75,8
Ιον-12	90,4	74,1	74,1	40,0	58,2	53,0	-70,4
Ιολ-12	89,0	76,1	73,5	46,3	62,7	52,9	-64,7
Αυγ-12	87,0	77,0	75,8	52,0	67,4	54,9	-65,2
Σεπ-12	86,1	76,1	80,9	44,3	58,4	59,9	-75,6
Οκτ-12	86,1	75,8	80,9	58,3	51,1	52,2	-77,5
Νοε-12	88,1	79,0	80,3	51,06	56,2	52,5	-74,1
Δεκ-12	89,3	86,9	83,6	35,6	59,4	55,8	-72,1
Ιαν-13	90,8	85,8	83,7	38,5	62,6	58,9	-71,9
Φεβ-13	92,0	86,9	84,4	55,0	60,3	62,3	-71,4
Μαρ-13	91,4	88,1	87,1	47,1	64,2	60,4	-71,2

Πηγές: ¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ²ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

Πηγή: ΙΟΒΕ

Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις

Υλοποίηση Κρατικού Προϋπολογισμού (α' δίμηνο 2013)

Στο πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους, ο Κρατικός Προϋπολογισμός παρουσίασε έλλειμμα €789 εκατ., έναντι ελλείμματος €495 εκατ. την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Η επιδείνωση αυτή, της τάξης των

€294 εκατ., επήλθε, παρά τη βελτίωση του πρωτογενούς πλεονάσματος από €368 εκ. το 2012 σε €487 εκ. το 2013, αποκλειστικά από τις αυξημένες πληρωμές για τόκους κατά €413 εκ⁷. Σημειώνεται ότι

⁷ Από φέτος, οι τόκοι των ομολόγων μετά το PSI πληρώνονται κάθε Φεβρουάριο, με αποτέλεσμα να διογκώνονται οι πληρωμές τόκων το συγκεκριμένο μήνα.

οι ενδεικτικοί στόχοι⁸ για καθαρό και πρωτογενές έλλειμμα σε αυτό το χρονικό διάστημα ήταν €3,4 δισεκ. και €1,2 δισεκ. αντιστοίχως, άρα τα αποτελέσματα είναι πολύ καλύτερα του αναμενομένου.

Δαπάνες

Οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού παρουσιάζουν μείωση €832 εκατ. (πίνακας 2.7) Η μείωση αυτή προκύπτει κυρίως από τις εξής μεταβολές:

α) Μείωση των δαπανών για αποδοχές και συντάξεις κατά €150 εκατ.. Η μείωση αυτή αντιστοιχεί σε ρυθμό -4,6%, ο οποίος υπολείπεται του ετήσιου ρυθμού-στόχου, αλλά αυτό πρέπει να οφείλεται στο γεγονός ότι το πρώτο δίμηνο δεν είχαν εφαρμοστεί οι πρόσφατα νομοθετημένες περικοπές (π.χ. ειδικά μισθολόγια).

β) Μείωση των δαπανών για τη χρηματοδότηση κοινωνικών δαπανών κατά €995 εκατ.. Η μείωση αυτή είναι πολύ υψηλότερη από αυτή που προβλέπεται σε ετήσια βάση στον προϋπολογισμό και αναμένεται να υποχωρήσει, καθώς οι χρηματοδοτικές ανάγκες των ασφαλιστικών ταμείων θα αυξάνονται στη διάρκεια του έτους.

γ) Αύξηση των λειτουργικών και λοιπών δαπανών κατά €321 εκατ. (+35,8% έναντι ετήσιου στόχου για σταθεροποίησή τους).

Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά μείζονα λόγο σε έκτακτη επιχορήγηση €66 εκατ. προς τους ΟΤΑ και στην αύξηση των επιδοτήσεων προς τους αγρότες κατά €112 εκατ. (αντικριζόμενη δαπάνη), καθώς και στις αυξήσεις των επιχορηγήσεων διεθνών οργανισμών και διάφορων καταναλωτικών δαπανών. Συγχρόνως, υψηλή αύξηση παρουσιάζουν οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, αν και υπολείπονται αρκετά του σχετικού στόχου στο αρχικό δίμηνο του 2013. Συνολικά, οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού διαμορφώνονται σε επίπεδα €226 εκατ. χαμηλότερα από τους στόχους. Γενικά, οι ενδείξεις είναι ότι οι δαπάνες, παρά τις συγκυριακές αποκλίσεις από τους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής που παρουσιάζουν προς το παρόν, θα συγκρατηθούν σε επίπεδα κοντά στα προϋπολογισθέντα, με το μόνο, ίσως, σημαντικό κίνδυνο να προέρχεται από τις επιχορηγήσεις του ασφαλιστικού συστήματος, αν επιδεινωθεί κι άλλο η μείωση της απασχόλησης και δεν αποκατασταθεί στη συνέχεια του έτους η πληρωμή των εισφορών.

⁸ Όπως προκύπτουν από την Εισηγητική Έκθεση για τον Κρατικό Προϋπολογισμό 2013, σ. 108.

Πίνακας 2.7

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού – α' δίμηνο

	2012	2013	Μεταβολή 2013/12	
			2μηνο	Π/Υ
€ εκατ.				
ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	9.753	9.422	-3,4%	-7,4%
ΣΥΝΟΛΟ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	9.562	9.143	-4,4%	-8,3%
ΤΟΚΟΙ	862	1.275	47,9%	-27,2%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	8.700	7.868	-9,6%	-3,5%
ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	3.229	3.080	-4,6%	-9,8%
Μισθοί	2.144	1.998	-6,8%	-9,1%
Λοιπές παροχές	41	83	101,2%	5,3%
Συντάξεις	1.044	998	-4,4%	-12,2%
ΑΣΦΑΛΙΣΗ, ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ, ΚΟΙΝ. ΠΡΟΣ- ΤΑΣΙΑ	3.979	2.985	-25,0%	-6,7%
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	3.534	2.582	-26,9%	-13,1%
Επιχορήγηση στον ΟΑΕΔ	80	85	6,4%	-5,8%
Κοινωνική προστασία	139	35	-13,0%	38,1%
Επιχορηγήσεις νοσοκομείων	227	283		
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	895	1.215	35,8%	0,0%
Επιχορηγήσεις	82	201	146,3%	-0,2%
Καταναλωτικές δαπάνες	37	58	54,5%	-8,4%
Αντικριζόμενες δαπάνες	711	827	16,3%	3,0%
Λοιπές δαπάνες *	65	130	99,6%	6,0%
ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	596	588	-1,3%	8,7%
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	0	0		
Π.Δ.Ε.	191	279	46,2%	0,0%

* Περιλαμβάνει κόστη EFSF, εξοπλιστικές δαπάνες και πληρωμές εγγυήσεων.

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Φεβρουάριος 2013, ΥΠ.ΟΙΚ., Μάρτιος 2013

Έσοδα

Όπως προκύπτει από τα προσωρινά αποτελέσματα του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, κατά το πρώτο δίμηνο του έτους τα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού υποχώρησαν με ρυθμό 6,7%, έναντι ετήσιου στόχου πτώσης κατά 3,5%. Σε σχέση με τον στόχο του διμήνου όμως, τα έσοδα είναι €689 εκατ. περισσότερα. Αυτή η φαινομενικά καλή επίδοση οφείλεται κυρίως στην μη επιστροφή προβλεφθέντων ποσών (€394 εκατ.) και την υπερίσπραξη του ΠΔΕ (€454 εκατ.). Ως εκ τούτου, τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού προ επιστροφών φόρων παρουσίασαν υστέρηση €158 εκατ., η οποία είναι αρκετά σημαντική μεν, αλλά είναι δυ-

νατό να αντιστραφεί στο επόμενο διάστημα, λαμβάνοντας υπ' όψη κάποιες συγκυρίες⁹ και εφ' όσον αποκατασταθεί ο ρυθμός βεβαίωσης και πληρωμής φόρων, ιδιαίτερα του ΦΠΑ.

Ειδικότερα, όπως φαίνεται και στον πίνακα 2.8, τα φορολογικά έσοδα παρουσιάζουν μείωση 12,1%, έναντι ετήσιου στόχου μείωσης 5,8%, κάτι που οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στη σημαντική υπο-

⁹ Για παράδειγμα, ο φόρος καπνικών προϊόντων παρουσιάζει πολύ υψηλή υστέρηση κατά το πρώτο δίμηνο. Εν τούτοις, οι ενδείξεις για τον Μάρτιο είναι ότι κινείται αυξητικά, αν και για το σύνολο του έτους ο στόχος προβλέπει μείωσή του. Αυτό μάλλον οφείλεται στην αποθεματοποίηση προϊόντος στο τέλος του προηγούμενου έτους, που σημαίνει ότι το αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης του φόρου θα γίνει ορατό από τον Μάρτιο και μετά.

χώρηση στην εισπραξη ΦΠΑ και φόρων κατανάλωσης. Ιδιαίτερα για το ΦΠΑ, η βύθιση των εσόδων δεν μπορεί να αποδοθεί εξ ολοκλήρου στη μείωση της ζήτησης και θα πρέπει να αποδοθεί εν μέρει στην αναβολή πληρωμών εν αναμονή πιθανής ρύθμισης των ληξιπροθέσμων οφελών, η οποία πιθανότατα θα προκύψει μετά από τις διαβουλεύσεις του Απριλίου με την Τρόικα. Από την άλλη πλευρά, οι άμεσοι φόροι φαίνεται να αποδίδουν καλύτερα του αναμενομένου, αλλά θα πρέπει να περιμένουμε τις εξελίξεις σε σημαντικούς φόρους στη διάρκεια του έτους

(όπως, για παράδειγμα, ποια θα είναι η τύχη του ΕΕΤΗΔΕ για το 2013), καθώς και ο ρυθμός αποπληρωμής των φόρων ακινήτων (ΕΕΤΗΔΕ, ΦΑΠ), που δεν καταβλήθηκαν στα έτη που έπρεπε να χρεωθούν και γίνονται απαιτητοί το 2013. Συνολικά, φαίνεται ότι οι στόχοι των εσόδων μπορούν να επιτευχθούν υπό προϋποθέσεις για φέτος, ειδικότερα αν δε μειωθεί η ζήτηση περισσότερο του προβλεπομένου, αν υπάρξουν επαρκή έσοδα από το φόρο ακινήτων και αν αποκατασταθεί η εισπραξη ΦΠΑ.

Πίνακας 2.8

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού – α' δίμηνο

€ εκατ.	2012	2013	Μεταβολή 2013/12	
			2μηνο	Π/Υ
ΕΣΟΔΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	9.258	8.634	-6,7%	-3,5%
ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠ.	8.067	7.750	-3,9%	-4,8%
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ	343	96	-71,9%	3,0%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	8.410	7.846	-6,7%	-4,2%
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	7.911	6.954	-12,1%	-5,8%
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	3.041	2.988	-1,8%	-4,6%
<i>Φόροι εισοδήματος</i>	1.442	1.377	-4,5%	-15,6%
<i>Φόροι στην περιουσία</i>	791	490	-38,0%	15,5%
<i>Άμεσοι φόροι Π.Ο.Ε.</i>	533	842	58,0%	57,5%
<i>Λοιποί άμεσοι φόροι</i>	275	278	1,1%	-19,1%
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	4.870	3.966	-18,6%	-6,8%
<i>Φόροι συναλλαγών</i>	3.020	2.513	-16,8%	-8,8%
<i>Φόροι κατανάλωσης</i>	1.655	1.237	-25,2%	-3,5%
<i>Έμμεσοι φόροι Π.Ο.Ε.</i>	137	170	23,7%	-5,6%
<i>Λοιποί έμμεσοι φόροι</i>	58	47	-19,2%	-8,5%
ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	499	892	78,8%	13,1%
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	9	6	-31,4%	-4,5%
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	166	488	194,1%	28,7%
ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	0	62		168,8%
ΛΟΙΠΑ	324	336	3,6%	-0,6%
ΠΔΕ	1.191	884	-25,8%	9,6%

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Φεβρουάριος 2013, ΥΠ.ΟΙΚ., Μάρτιος 2013

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Εξελίξεις το 2012

Οι κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2012 διαμορφώθηκαν από τις διαπραγματεύσεις επί των δημοσιονομικών ζητημάτων της χώρας που είχαν ξεκινήσει το προηγούμενο τρίμηνο και τις επακόλουθες εξελίξεις. Πιο συγκεκριμένα, από τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων με την τρόικα που είχαν ξεκινήσει τον περασμένο Ιούλιο, την ψήφιση στη συνέχεια του προϋπολογισμού του 2013 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 και κατόπιν, τις διαβουλεύσεις μεταξύ Ευρωζώνης και ΔΝΤ για τους όρους χορήγησης της επόμενης δόσης του δανείου στην Ελλάδα, οι οποίες κατέληξαν στην απόφαση του Eurogroup της 26^{ης} Νοεμβρίου. Ακολουθώντας, υλοποιήθηκε εντός στενών χρονικών περιθωρίων η επαναγορά από το ελληνικό κράτος ομολόγων, ενέργεια που περιλαμβανόταν στην απόφαση του Eurogroup ως προϋπόθεση για την έγκριση χορήγησης του μέρους του πρώτου τμήματος της δόσης του δανείου που αντιστοιχεί στην Ευρωζώνη (από τον ESM). Ευνόητα, εξαιτίας των προαναφερθέντων γεγονότων και διαδικασιών, η αβεβαιότητα για τη δυνατότητα συνέχισης από την Ελλάδα της δημοσιονομικής προσαρμογής έφτασε σε πολύ υψηλά επίπεδα στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, με αντίκτυπο στο εσωτερικό της χώρας αλλά και στη διεθνή της εικόνα.

Πάρα ταύτα, η ύφεση επιβραδύνθηκε στο καταληκτικό τρίμηνο του περασμένου έτους, στο 5,7%, από 6,7% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ενώ στο τελευταίο τρίμηνο του 2011 ήταν 2,2 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερη¹⁰. Ως αποτέλεσμα, η πτώση του ΑΕΠ στο σύνολο του 2012 ήταν της τάξης του 6,4%, ελαφρά μικρότερη εκείνης το 2011 (7,1%). Έτσι, ολοκληρώνοντας το πέμπτο έτος σε τροχιά ύφεσης, η ελληνική οικονομία έχει απολέσει σωρευτικά το 20,1% του προϊόντος της το 2007.

Η υποχώρηση του ΑΕΠ κατά το 2012 διαμορφώθηκε πολύ κοντά στην έκταση που είχε προβλέψει το IOBE από τα μέσα του προηγούμενου Οκτωβρίου (6,6%) και σε λίγο μεγαλύτερη απόσταση από την εκτίμησή του τον Ιούλιο (6,9%). Επισημαίνεται πάντως ότι -όπως θα αναλυθεί παρακάτω, κατά την παρουσίαση των τάσεων στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ- η χαμηλότερη από όλα τα περυσινά τρίμηνα μείωσή του στο τελευταίο οφείλεται στην αύξηση των επενδύσεων, εξαιτίας της ιδιαίτερα υψηλής, πρωτοφανούς τα τελευταία χρόνια συσσώρευσης αποθεμάτων (€2,5 δισεκ. σε σταθερές τιμές, σχεδόν 1,5% του ετήσιου ΑΕΠ). Αυτή η εξέλιξη κρίνεται δυσερμήνευτη, δεδομένου ότι εξαιτίας της παρατεταμένης ύφεσης οι επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα συγκρατημένες στην παραγγελία πρώτων υλών και στον καθο-

¹⁰ Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Μάρτιος 2013, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

ρισμό του μεγέθους της παραγωγικής τους δραστηριότητας.

Περνώντας στις εξελίξεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ στο τελευταίο τρίμηνο της περασμένης χρονιάς, σημειώθηκαν ορισμένες ανατροπές των τάσεων που είχαν κυριαρχήσει στην υπόλοιπη διάρκειά της, στις επενδύσεις και στις εισαγωγές. Από την άλλη πλευρά, **η εκτεταμένη υποχώρηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών συνεχίστηκε και διευρύνθηκε, αποτελώντας τη βασική αιτία της πτώσης του ΑΕΠ για ακόμα ένα τρίμηνο και καταλαμβάνοντας τη θέση του πλέον καθοριστικού παράγοντα της ύφεσης στην ελληνική οικονομία το 2012.** Μικρότερες ήταν οι περικοπές στη δημόσια κατανάλωση, παρά τη σημαντική καθυστέρηση στην έναρξη της εκταμίευσης της επόμενης δόσης του δανείου από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Στο πεδίο του εξωτερικού τομέα της οικονομίας, η σημαντική επιβράδυνση της συρρίκνωσης της ζήτησης για εισαγωγές αποτέλεσε τη βασική αιτία της αύξησης του ελλείμματος του, μετριάζοντας το πολύ καλό επίπεδο στο είχε διαμορφωθεί στο αρχικό εννιάμηνο πέρυσι.

Πιο συγκεκριμένα, η **εγχώρια κατανάλωση (σύνολο ιδιωτικού - δημόσιου τομέα) ήταν στο τρίμηνο Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 9,0% χαμηλότερη από ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2011, μείωση που ήταν η μεγαλύτερη που σημειώθηκε σε περυσινό τρίμηνο. Ακολούθως, η πτώση των καταναλωτικών δαπανών το 2012 ήταν της τάξης 8,2%, ελαφρά υψηλότερη εκείνης του προηγούμενου έτους (7,2%)**

και η ευρύτερη από την εισοδο της ελληνικής οικονομίας σε ύφεση το 2008. Ο εντονότερος περιορισμός τους προήλθε αποκλειστικά από την όλο και περισσότερο αποδυναμωμένη καταναλωτική ζήτηση των νοικοκυριών. Η εξασθένησή της έλαβε τις μεγαλύτερες διαστάσεις στο καταληκτικό τρίμηνο του 2012 (-9,6%) και διαμορφώθηκε στο σύνολό του στο 9,1%, σε συνέχεια της υποχώρησης κατά 7,7% το 2011. **Στον αντίποδα, παρά την απότομη κλιμάκωση που σημείωσε στο τρίτο τρίμηνο (-10,2%), η περυσινή της δημόσιας κατανάλωσης καθ' όλο το περασμένο έτος ήταν μικρότερης έκτασης από ότι το 2011, 4,2%,** όταν ένα χρόνο νωρίτερα είχε φθάσει το 5,2%. Στο τέταρτο τρίμηνο δεν ξεπέρασε το 5,8%, παρά το σχετικά υψηλό επίπεδο-βάση σύγκρισης στο οποίο βρέθηκε στα τέλη του 2011.

Στο πεδίο των επενδύσεων, η τάση στο τελευταίο τρίμηνο δεν διαμορφώθηκε από το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, που αποτελεί το βασικό συστατικό στοιχείο των επενδύσεων, αλλά από τη συσσώρευση αποθεμάτων. Έτσι, ενώ οι επενδύσεις παγίου παρέμειναν σε πτωτική τροχιά, υποχωρώντας κατά 10,2%, μείωση που είναι αρκετά μικρότερη σε σύγκριση με το μέσο όρο του αρχικού εννιαμήνου του 2012 (22,0%), η συσσώρευση αποθεμάτων έφθασε τα €2,5 δισεκ, μέγεθος που είναι το μεγαλύτερο από το 2008, όταν τα επίπεδα βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας (ΑΕΠ, επενδύσεις παγίου) διέφεραν σημαντικά των αντίστοιχων στα τέλη του

2012. Ανεξάρτητα από την επίδραση των αποθεμάτων, το σχετικά μεγάλο ύψος του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου θεωρείται ότι αντανakλά την έντονη επιτάχυνση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και όχι μια ενίσχυση της επενδυτικής ροής του ιδιωτικού τομέα, ο οποίος παρέμεινε επιφυλακτικός απέναντι στην έκβαση των διαπραγματεύσεων κατά το δεύτερο περυσινό εξάμηνο για τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής. Υπό τις παραπάνω επιδράσεις, οι επενδύσεις κινήθηκαν ανοδικά στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, για πρώτη φορά από την αντίστοιχη περίοδο του 2007, κατά 4,9%. **Στο σύνολο του 2012 οι επενδύσεις ήταν 17,6% λιγότερες από ότι το 2011, όταν είχαν υποχωρήσει περίπου στον ίδιο βαθμό (-16,4%). Έτσι, η σωρευτική συρρίκνωσή τους από το 2007 έχει φτάσει το 57,5%.**

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις βασικές κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου, **την εντονότερη υποχώρηση παρουσίασε το 2012 η κατασκευή κατοικιών, της τάξης του 32,9%, με τις επενδύσεις σε εξοπλισμό μεταφορών να έπονται (-28,9%),** παρότι βρίσκονταν στην πρώτη θέση στο εννιάμηνο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου, όμως η μείωσή τους στο τελευταίο τρίμηνο ήταν μικρή (-5,5%). Το 2011 οι επενδύσεις σε εξοπλισμό μεταφορών είχαν πάλι σημειώσει τη δεύτερη μεγαλύτερη πτώση (-18,4%), πίσω από τις λοιπές κατασκευές (-25,1%). Στη διάρκεια του περασμένου έτους ακολούθησαν σε υποχώρηση, σαφώς μικρότερης έκτασης από ότι των δύο πρώτων κατηγοριών, οι λοιπές κατασκευές (-7,9%) και τα μετα-

λικά προϊόντα-μηχανήματα (-7,3%). Οι επενδύσεις σε λοιπά προϊόντα περιορίστηκαν κατά 2,6%, ενώ οι επενδύσεις σε αγροτικά μηχανήματα ήταν οι μόνες που παρέμειναν αμετάβλητες, ενώ και το 2011 είχαν μειωθεί λιγότερο από όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες (-1,5%).

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η συνεχής βελτίωση του ισοζυγίου του στο πρώτο εννιάμηνο του 2012, ανακόπηκε στο τέλος του έτους, εξαιτίας της σημαντικής επιβράδυνσης της μείωσης των εισαγωγών. Η υποχώρησή τους δεν ξεπέρασε το 8,1% στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, από 17,4% στην περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου και 12,0% στο ίδιο τρίμηνο του 2011. Προήλθε από την αισθητά χαμηλότερη μείωση αμφότερων των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. **Παρά τη μικρότερη πτώση των εισαγωγών στο τέταρτο τρίμηνο, η συρρίκνωσή τους παρέμεινε η αποκλειστική αιτία περιορισμού του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα, καθώς η υποχώρηση των εξαγωγών διευρύνθηκε περαιτέρω.** Ακολούθως, **σε ολόκληρο το περασμένο έτος οι εισαγωγές υπολείπονταν κατά μέσο όρο κατά 13,8% του επιπέδου τους το 2011,** στη διάρκεια του οποίου μειώθηκαν κατά 7,3%. Οι εισαγωγές αγαθών ήταν πέρυσι 14,8% λιγότερες, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 9,5%.

Στο έτερο σκέλος του εξωτερικού τομέα, τις εξαγωγές, η εξασθένιση της ζήτησής τους συνεχίστηκε για τρίτο τρίμηνο τους μήνες Οκτώβριο -Δεκέμβριο, παρουσιάζοντας ταυτόχρο-

να οριακή διεύρυνση. Η μείωσή τους έφτασε το 4,8%, έκταση που είναι η δεύτερη μεγαλύτερη την τελευταία τριετία μετά από εκείνη στο τέταρτο τρίμηνο του 2011 (-5,1%). **Όμως η πτώση εξαγωγών το 2012, της τάξης του 2,9%, είναι η πρώτη που σημειώνεται τα τελευταία τρία χρόνια, μετά τις διαδοχικές αυξήσεις τους το 2010 (+5,2%) και το 2011 (+0,3%)**. Επισημαίνεται πάντως ότι η υποχώρησή τους προήλθε αποκλειστικά από τις εξαγωγές υπηρεσιών (-6,7%), καθώς οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν, έστω σε μικρό βαθμό (+1,8%). Παρά τις αρνητικές τάσεις στην εξαγωγική ζήτηση και την αποκλιμάκωση της μείωσης των εισαγωγών στο καταληκτικό τρίμηνο του 2012, **το έλλειμμα του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα σε εθνικολογιστικούς όρους ήταν την προηγούμενη χρονιά 52,7% μικρότερο από ότι το 2011, μόλις στα €5,9 δισεκ. (3,5% του ΑΕΠ), όταν το 2008 έφθανε τα €29,6 δισεκ. (14,1% του ΑΕΠ)**.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, **η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής ήταν το 2012 6,2% χαμηλότερη σε σύγκριση με το 2011, κατά το οποίο μειώθηκε κατά 6,6%**. Όπως είχε επισημανθεί από τα πρώτα τρίμηνα του 2012, η καθίζηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στις κατασκευές, ιδίως στις κατοικίες, είχε ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στο **προϊόν του κατασκευαστικού κλάδου, το οποίο συρρικνώθηκε πέρυσι κατά 15,6%, περισσότερο από ότι στους υπόλοιπους βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας**. Έτσι, ο

κατασκευαστικός τομέας παρέμεινε αυτός με την εντονότερη πτώση παραγωγικής δραστηριότητας για δεύτερη χρονιά, καθώς και το 2011 η κατακόρυφη υποχώρηση του προϊόντος του κατά 28,4% τον είχε φέρει στην πρώτη θέση της σχετικής κατάταξης. Έπονται ήδη από τις αρχές του 2012 το Χονδρικό-λιανικό εμπόριο, Επισκευές οχημάτων-μοτοσικλετών και Υπηρεσίες παροχής καταλύματος – εστίασης (-13,3%), που παρουσίασε το 2011 την τρίτη υψηλότερη μείωση προϊόντος (-10,9%) και οι Τέχνες-διασκέδαση-ψυχαγωγία (-11,4%). Ακολουθούν οι Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες ο τομέας Ενημέρωσης-Επικοινωνίας (-9,4% και -5,7% αντίστοιχα). Μικρής έκτασης ανάσχεση της παραγωγής σημειώθηκε στη Βιομηχανία (-1,7%), ενώ η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας ήταν για δεύτερη συνεχή χρονιά ο μοναδικός τομέας του οποίου το προϊόν αυξήθηκε, έστω και οριακά (+0,3%).

Η εκ νέου κλιμάκωση της αβεβαιότητας στο τέταρτο τρίμηνο του 2012 για τη δυνατότητα συνέχισης της δημοσιονομικής προσαρμογής στην Ελλάδα και τις εξελίξεις στην οικονομία της στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, σε συνδυασμό με την προσαρμογή της παραγωγικής διαδικασίας στην υψηλότερη της αναμενόμενης ύφεση επιδείνωσαν περαιτέρω την κατάσταση στην αγορά εργασίας. Η σημαντική μείωση της απασχόλησης συνεχίστηκε, αν με ελαφρά μικρότερο ρυθμό από ότι στο αρχικό εννιάμηνο πέρυσι, κατά 6,4% έναντι 8,5% (μέσος όρος έτους: 8,0%). **Ακολούθως, η ανεργία ανήλθε το καταληκτικό τρίμηνο στο 26,0%, 5,3 εκατοστιαίες μονά-**

δες υψηλότερα από ότι στην ίδια περίοδο του 2011. Έτσι, διαμορφώθηκε το **2012 κατά μέσο όρο στο 24,2%, 6,5 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι το 2011.**

Η περαιτέρω κλιμάκωση της εξασθένησης της εγχώριας ιδιωτικής κατανάλωσης το τρίμηνο Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου αναχαιτίσε την επίδραση στον πληθωρισμό της αύξησης του ειδικού φόρου στο πετρέλαιο θέρμανσης.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2005)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2001	165.023	4,2%	146.095	4,1%	38.908	-3,9%	39.522	0,0%	59.274	4,2%
2002	170.700	5,2%	153.724	5,2%	39.399	1,3%	36.205	-8,4%	58.532	-1,3%
2003	180.847	2,4%	157.479	2,4%	46.687	18,5%	37.262	2,9%	60.267	3,0%
2004	188.746	3,8%	163.422	3,8%	45.578	-2,4%	43.712	17,3%	63.682	5,7%
2005	193.049	3,8%	169.662	3,8%	41.321	-9,3%	44.807	2,5%	62.741	-1,5%
2006	203.688	4,1%	176.612	4,1%	50.048	21,1%	46.739	4,3%	69.711	11,1%
2007	210.895	4,3%	184.176	4,3%	56.524	12,9%	50.066	7,1%	79.820	14,5%
α' 2008	49.525	0,1%	47.982	3,1%	11.243	-11,4%	10.170	5,7%	19.863	2,6%
β' 2008	53.148	0,1%	48.142	3,3%	12.864	-0,6%	12.955	4,6%	20.806	10,5%
γ' 2008	55.247	-0,1%	47.219	2,9%	11.894	-9,5%	16.902	5,2%	20.771	4,8%
δ' 2008	52.522	-0,9%	46.091	2,2%	14.671	-17,4%	10.871	-9,3%	19.095	-12,4%
2008*¹	210.443	-0,2%	189.436	2,9%	50.672	-10,4%	50.899	1,7%	80.535	0,9%
α' 2009	47.439	-4,2%	45.860	-4,4%	9.258	-17,7%	8.296	-18,4%	16.017	-19,4%
β' 2009	51.254	-3,6%	47.727	-0,9%	9.072	-29,5%	10.368	-20,0%	15.961	-23,3%
γ' 2009	53.607	-3,0%	47.941	1,5%	8.526	-28,3%	13.378	-20,9%	16.279	-21,6%
δ' 2009	51.543	-1,9%	47.396	2,8%	11.135	-24,1%	8.973	-17,5%	16.004	-16,2%
2009*	203.843	-3,1%	188.924	-0,3%	37.992	-25,0%	41.014	-19,4%	64.261	-20,2%
α' 2010	46.972	-1,0%	46.939	2,4%	7.305	-21,1%	8.310	0,2%	15.707	-1,9%
β' 2010	49.816	-2,8%	44.856	-6,0%	8.979	-1,0%	10.826	4,4%	14.828	-7,1%
γ' 2010	50.064	-6,6%	43.437	-9,4%	7.916	-7,2%	13.677	2,2%	14.829	-8,9%
δ' 2010	46.916	-9,0%	40.884	-13,7%	10642	-4,4%	10328	15,1%	14932	-6,7%
2010*	193.768	-4,9%	176.116	-6,8%	34.842	-8,3%	43.142	5,2%	60.297	-6,2%
α' 2011	42.840	-8,8%	41.632	-11,3%	7.180	-1,7%	8.282	-0,3%	14.274	-9,1%
β' 2011	45.889	-7,9%	41.433	-7,6%	7.576	-15,6%	10.922	0,9%	14.051	-5,2%
γ' 2011	48.072	-4,0%	41.932	-3,5%	6.229	-21,3%	14.278	4,4%	14.406	-2,9%
δ' 2011	43.201	-7,9%	38.424	-6,0%	8.138	-23,5%	9.801	-5,1%	13.141	-12,0%
2011*	180.001	-7,1%	163.421	-7,2%	29.124	-16,4%	43.282	0,3%	55.871	-7,3%
α' 2012	39.954	-6,7%	38.512	-7,5%	4.947	-31,1%	8.626	4,1%	12.152	-14,9%
β' 2012	42.951	-6,4%	38.406	-7,3%	6.092	-19,6%	10.594	-3,0%	12.234	-12,9%
γ' 2012	44.873	-6,7%	38.227	-8,8%	4.429	-28,9%	13.674	-4,2%	11.718	-18,7%
δ' 2012	40.737	-5,7%	34.947	-9,0%	8.535	4,9%	9.334	-4,8%	12.074	-8,1%
2012*	168.515	-6,4%	150.093	-8,2%	24.003	-17,6%	42.227	-2,4%	48.179	-13,8%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Μάρτιος 2013, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Ως αποτέλεσμα, **ο πληθωρισμός στο δ' τρίμηνο δεν ξεπέρασε κατά μέσο όρο το 1,1%**, υποχωρώντας εκ νέου κατά 0,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα χρόνο πριν βρισκόταν στο 3,0%. **Λαμβάνοντας υπόψη και την πορεία του πληθωρισμού στο τελευταίο περυσινό τρίμηνο, διαμορφώθηκε το 2012 στο 1,5%, όπως είχε προβλέψει το IOBE από τον περασμένο Ιούλιο, 1,8 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι το 2011.**

Η περαιτέρω κλιμάκωση της εξασθένησης της εγχώριας ιδιωτικής κατανάλωσης το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου αναχαίτισε την επίδραση στον πληθωρισμό της αύξησης του ειδικού φόρου στο πετρέλαιο θέρμανσης. Ως αποτέλεσμα, **ο πληθωρισμός στο δ' τρίμηνο δεν ξεπέρασε κατά μέσο όρο το 1,1%**, υποχωρώντας εκ νέου κατά 0,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα χρόνο πριν βρισκόταν στο 3,0%. **Λαμβάνοντας υπόψη και την πορεία του πληθωρισμού στο τελευταίο περυσινό τρίμηνο, διαμορφώθηκε το 2012 στο 1,5%, όπως είχε προβλέψει το IOBE από τον περασμένο Ιούλιο, 1,8 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι το 2011.**

Συνοψίζοντας, για ακόμα ένα τρίμηνο, η αβεβαιότητα εγχωρίως και διεθνώς γύρω από τις εξελίξεις σε δημοσιονομικό επίπεδο στην Ελλάδα παρέμεινε ο βασικός προσδιοριστικός παράγοντας των τεκταινόμενων σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Όπως είχε αναλυθεί στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE, η παρατεταμένη ρευστότητα γύρω από τις δημοσιο-

νομικές προοπτικές της χώρας, λόγω των συνεχών διαπραγματεύσεων της ελληνικής κυβέρνησης με τους δανειστές, των διαβουλεύσεων σε διεθνές επίπεδο για το ελληνικό ζήτημα (μεταξύ ΕΕ-ΔΝΤ) και των συχνών αλλαγών και ανακατατάξεων σε κυβερνητικό επίπεδο τον τελευταίο ενάμισι χρόνο έχει υψηλό αντίκτυπο στο εγχώριο οικονομικό κλίμα και στην οικονομική δραστηριότητα, πέραν των άμεσων επιπτώσεων των δημοσιονομικών μέτρων. Από την επίδραση των δύο παραγόντων δεν καθίσταται δυνατή η αποκλιμάκωση της ύφεσης και της ανεργίας.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Ύστερα από την υλοποίηση του προγράμματος PSI+ για την απομείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων, τον παρατεταμένο εκλογικό κύκλο, τις πολύμηνες διαπραγματεύσεις με τους δανειστές και κατόπιν την επαναγορά από το ελληνικό κράτος ομολόγων του, γεγονότα και διαδικασίες που καθόρισαν ως επί το πλείστον τις πολιτικοοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα το 2012, το 2013 οι εξελίξεις αναμένεται να περιστραφούν γύρω από την υλοποίηση των συμφωνηθέντων μέτρων και μεταρρυθμίσεων στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016. Άλλωστε, η πραγματοποίηση αρκετών εξ' αυτών αποτελεί ορόσημο (milestone) για τη συνέχιση της ροής χρηματοδότησης στο πλαίσιο του δεύτερου Μνημονίου από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Κρίσιμο σημείο για την αποτίμηση των δημοσιονομικών και μεταρρυθμιστικών προσπαθειών, τον προσδιορισμό του περιεχομένου και των κατευθύνσεών τους στα προσεχή χρόνια, θα αποτελέσει η α-

ξιολόγησή τους στο τρίτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, οπότε και έχει προγραμματιστεί η οριστικοποίηση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων για τη διετία 2014 – 2015, προκειμένου να επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα γενικής κυβέρνησης το 2015, της τάξης του 3,0%. Τυχόν λήψη εκτεταμένων πρόσθετων μέτρων ευνόητα θα επενεργήσει ανασχετικά στην οικονομική δραστηριότητα, παρατείνοντας περαιτέρω την εγχώρια οικονομική ύφεση.

Όμως, νέα, πρόσθετη παράμετρο διαμόρφωσης των οικονομικών εξελίξεων το 2013 αλλά και τα επόμενα χρόνια στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη, με επιδράσεις που ακόμα δεν είναι δυνατό να εκτιμηθούν με ακρίβεια, αποτελεί η είσοδος της Κύπρου σε μηχανισμό στήριξης από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Η εκ βάθρων αναδιάρθρωση των δύο μεγαλύτερων τραπεζών με έδρα στην Κύπρο, που πλήττει σημαντικά την αξιοπιστία και την ελκυστικότητα του τραπεζικού συστήματός της συνολικά, γύρω από το οποίο έχει δομηθεί μεγάλο τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας, καθώς και η υλοποίηση προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, αμφότεροι βασικοί όροι για την παροχή χρηματοδότησης από την ΕΕ και το ΔΝΤ, αναμένεται να έχουν ισχυρές υφεσιακές επιδράσεις στην κυπριακή οικονομία, τουλάχιστον κατά την επόμενη τριετία. Σε ότι αφορά τον αναμενόμενο οικονομικό αντίκτυπο της κυπριακής κρίσης στην ελληνική οικονομία, άμεσα εκδηλώνεται με τις προκαλούμενες ανακατατάξεις στον εγχώριο τραπεζικό τομέα που διέρχεται ταυτόχρονα την κρίσιμη

διαδικασία της ανακεφαλαίωσής του, προκειμένου να απορροφηθούν οι εγχώριες δραστηριότητες των κυπριακών τραπεζών ούτως ώστε να μην επεκταθεί η σφοδρή αναταραχή στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα. Η συγχώνευση των δραστηριοτήτων των δύο κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα με αυτές ενός από τους μεγαλύτερους τραπεζικούς ομίλους εγχωρίως (Τράπεζα Πειραιώς) προστίθεται στην εν εξελίξει διαδικασία συγχώνευσης δύο μεγάλων ελληνικών τραπεζών (Εθνική Τράπεζα-Eurobank), τις ολοκληρωμένες εξαγορές της Εμπορικής Τράπεζας από την Alpha Bank και της Αγροτικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς, διεργασίες που αναμένεται να αλλάξουν άρδην τη διάρθρωση του τραπεζικού τομέα στην Ελλάδα. Απώλειες από το πρόγραμμα εξυγίανσης των δύο μεγαλύτερων κυπριακών τραπεζών θα υποστούν όσοι έλληνες ή ελληνικές επιχειρήσεις είχαν υψηλές καταθέσεις στις μεγαλύτερες κυπριακές τράπεζες στην Κύπρο (άνω των €100.000), ή είχαν πραγματοποιήσει μέσω αυτών σημαντικές επενδύσεις σε χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία προβλέπονται και από τη σημαντική εξασθένηση της εξαγωγικής ζήτησης από την Κύπρο. Επισημαίνεται σχετικά ότι η Κύπρος είναι ο τέταρτος σημαντικότερος εξαγωγικός προορισμός για την Ελλάδα, με τις εξαγωγές προϊόντων της προς αυτή να φθάνουν το 2012 τα €990,5 εκ., μέγεθος που αντιστοιχεί στο 6,0% των ελληνικών εξαγωγών προϊόντων. Επίσης, οι θυγατρικές των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα διαδραμάτιζαν σημαντικό

ρόλο στη διενέργεια συναλλαγών που αφορούσαν στο διμερές εμπόριο μεταξύ των χωρών, μηχανισμός που μάλλον δεν είναι εφικτό να λειτουργήσει μετά τη διάσπαση των δραστηριοτήτων τους σε Ελλάδα και Κύπρο και πιθανότατα θα οδηγήσει σε μετακίνηση των σχετικών συναλλαγών σε άλλες τράπεζες με δραστηριότητα και στις δύο χώρες.

Επιπρόσθετα, αρνητικές επιδράσεις στην ελληνική οικονομία μεσοπρόθεσμα ενδέχεται να προξενθούν από την απώλεια εμπιστοσύνης απέναντι στα τραπεζικά συστήματα χωρών της Ευρωζώνης που προσπαθούν να τιθασεύσουν τις δημοσιονομικές τους ανισορροπίες ή να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα στο χρηματοοικονομικό τους τομέα, επιβραδύνοντας ή και αναχαιτίζοντας την επιστροφή καταθέσεων στις τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα η οποία σημειώνεται από το δεύτερο εξάμηνο του 2012. Η μεταφορά κεφαλαίων από κυπριακές τράπεζες στην Κύπρο προς την Ελλάδα αναμένεται ότι θα είναι μικρής έκτασης, λόγω των περιορισμών που έχουν τεθεί στη διακίνηση κεφαλαίων από την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου. Ωστόσο η πιθανότητα εκδήλωσης των προαναφερθεισών και άλλων επιδράσεων, με θετικό ή αρνητικό πρόσημο, όπως επίσης η έντασή τους, είναι πρώιμο να προβλεφθούν, καθώς εξαρτώνται από πλήθος προς το παρόν αστάθμητων παραμέτρων.

Εστιάζοντας στα τρέχοντα και προσεχί πολιτικοοικονομικά γεγονότα στην Ελλάδα, η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων βάσει του χρονοδιαγράμματος που τέθηκε στην πρόσφατη επικαιροποίηση του δεύ-

τερου μνημονίου, πρωτίστως των προαπαιτούμενων για τη συνέχιση εκταμίευσης των δόσεων του δεύτερου δανείου από την ΕΕ και το ΔΝΤ, αποτελεί το επίκεντρο των εξελίξεων. Μεταξύ αυτών, φαίνεται να παραμένει απροσδιόριστος ο τρόπος αναδιάρθρωσης της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα με σκοπό τον περιορισμό της στην περίοδο 2011-2016 κατά 150.000 άτομα, στόχος που αρχικά είχε τεθεί στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015. Αυτή και άλλες, μικρότερης σημασίας εκκρεμότητες θεωρείται ότι οδήγησαν στην αναβολή εκταμίευσης του τέταρτου και τελευταίου τμήματος της δόσης που εγκρίθηκε τον περασμένο Δεκέμβριο.

Με σχετικά αργό ρυθμό προχωράει η πληρωμή των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του κράτους προς τους ιδιώτες, αξιοποιώντας το τμήμα της τελευταίας δόσης του δανείου που χορηγήθηκε για αυτό το σκοπό. Σύμφωνα με σχετική ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών, μέχρι και τον περασμένο Φεβρουάριο είχαν χρηματοδοτηθεί ληξιπρόθεσμες οφειλές ύψους περίπου €1,5 δισεκ. και εξ' αυτών είχαν πληρωθεί €419 εκατ.¹¹. Υπενθυμίζεται ότι στο Πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης έχει τεθεί στόχος για αποπληρωμές ληξιπρόθεσμων οφειλών ύψους €3,5 δισεκ. από τις δόσεις που εκταμιεύθηκαν εντός του 2012. Επίσης, στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2013 προβλέπεται η δαπάνη άλλων €3,5 δισεκ. φέτος για την τακτοποίηση υποχρεώσεων

¹¹ Χρηματοδοτήσεις-Πληρωμές Ληξιπρόθεσμων Υποχρεώσεων, Φεβρουάριος 2013, Υπουργείο Οικονομικών

φορέων της Γενικής Κυβέρνησης. Στα τέλη του περασμένου Φεβρουαρίου οι ληξιπρόθεσμες οφειλές του κράτους και οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων προς τον ιδιωτικό τομέα έφθαναν τα €8,1 δισεκ.¹². Πάρα ταύτα, οι ήδη ολοκληρωμένες πληρωμές αναμένεται να μετριάσουν τα οξεία προβλήματα ρευστότητας που αντιμετωπίζουν πολλές επιχειρήσεις-προμηθευτές του δημοσίου.

Σε ότι αφορά στην υλοποίηση των δημοσιονομικών μέτρων για το 2013, οι περικοπές στις συντάξεις, στα ειδικά μισθολόγια του δημόσιου τομέα και στα επιδόματα, σε συνδυασμό με την αύξηση της άμεσης φορολογίας λόγω της κατάργησης του αφορολόγητου ποσού, που περιλαμβάνονταν στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, εφαρμόζονται ήδη. Έπεται η κατάργηση των επιδομάτων καλοκαιρινών διακοπών, Χριστουγέννων και Πάσχα στο δημόσιο τομέα και για τους συνταξιούχους στη διάρκεια του τρέχοντος έτους. Η περιοριστική επίδρασή τους στο διαθέσιμο εισόδημα και στην καταναλωτική ζήτηση αναμένεται να είναι σημαντική. Η μεγαλύτερη υποχώρηση τον Ιανουάριο του όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (εξαιρουμένων των καυσίμων) από ότι στα τέλη του 2012 και τον ίδιο μήνα πέρυσι (-15,8% έναντι -13,7% και -10,6% αντίστοιχα), καθώς και η σημαντική επιβράδυνση του πληθωρισμού στο πρώτο δίμηνο του 2013, σε επίπεδα που υποδηλώνουν «πάγωμα» τιμών (0,1%), αποτελούν τις πρώτες ενδείξεις της εκτεταμένης περαιτέρω κάμψης της καταναλωτικής ζήτησης.

¹² Στοιχεία Γενικής Κυβέρνησης, Φεβρουάριος 2013, Υπουργείο Οικονομικών

Από την άλλη πλευρά, μικρή αναθέρμανση παρατηρείται στις αρχές του τρέχοντος έτους στο πεδίο των ξένων άμεσων επενδύσεων, με πλέον σημαντικές σχετικές εξελίξεις την επιλογή του terminal της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά από τη Hewlett Packard ως διαμετακομιστικού κέντρου της για την Ανατολική Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή, την εγκατάσταση νέας γραμμής παραγωγής της Philip Morris στο εργοστάσιό της στον Ασπρόπυργο, παράλληλα με την αγορά πάνω από το 50% της παραγωγής καπνού στην Ελλάδα για τα επόμενα τρία χρόνια και τη μεταφορά των κεντρικών γραφείων Νοτίου Ευρώπης της γερμανικής εταιρίας εφαρμογών λογισμικού SAP στην Ελλάδα.

Περνώντας στα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία για βασικά τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα το 2013, αποτυπώνεται η επικράτηση μικτών τάσεων, με την επιδείνωση σε ορισμένα μεγέθη να εξασθενεί σε σύγκριση με το 2012 και σε άλλα να οξύνεται. Αναλυτικότερα, η βιομηχανική παραγωγή ήταν φέτος τον Ιανουάριο 4,8% χαμηλότερη σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2012, όταν η υποχώρησή της ήταν ελαφρά μεγαλύτερη, της τάξης του 6,8%. Επισημαίνεται όμως ότι κατά το τελευταίο περυσινό τρίμηνο ο βιομηχανικός τομέας στο σύνολό του είχε καταφέρει ουσιαστικά να σταθεροποιήσει την παραγωγή του στα επίπεδα του 2011 (-0,1%). Εξετάζοντας τις πρόσφατες εξελίξεις στη βιομηχανία σε επίπεδο βασικών τομέων της, προκύπτει ότι η κάμψη της παραγωγής της οφείλεται κυρίως στη συρρίκνωσή της

στα Ορυχεία-Λατομεία κατά 13,9%, έναντι ανόδου 6,5% που σημειώθηκε πέρυσι σε αυτό το μήνα, ενώ η μείωση στη Μεταποίηση είναι σαφώς ηπιότερη εκείνης πριν ένα χρόνο, της τάξης του 2,4% (από 9,1%). Η ηπιότερη πτώση αναμένεται να συνεχιστεί τους αμέσως επόμενους μήνες, καθώς η πτώση των νέων παραγγελιών ήταν τον Ιανουάριο λίγο μικρότερη από ότι πέρυσι.

Στην πλευρά των στοιχείων που αντανακλούν περισσότερο τις τάσεις στην πλευρά της ζήτησης της οικονομίας, ο δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο (εκτός καυσίμων-λιπαντικών), κλάδος η πορεία του οποίου αντανακλά τις διακυμάνσεις της καταναλωτικής ζήτησης, παρέμεινε, όπως καταγράφηκε προηγουμένως, σε πτωτική τροχιά φέτος τον Ιανουάριο για τρίτο συνεχόμενο έτος, με ταχύτερο ρυθμό από ότι το τον ίδιο μήνα του 2012, -15,8%, έναντι -10,6%. Η νέα, εκτεταμένη κάμψη του θεωρείται σαφής ένδειξη της φθίνουσας αγοραστικής δύναμης και στο τρέχον έτος, λόγω της εφαρμογής των νέων δημοσιονομικών μέτρων και της καλπάζουσας ανεργίας. Και οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, εξαιρουμένων των καυσίμων, υποχώρησαν οριακά τον Ιανουάριο (-0,8%), όμως πριν ένα χρόνο αυξάνονταν κατά 8,3%¹³. Η αλλαγή της τάσης από ανοδική σε πτωτική μάλλον αντικατοπτρίζει την –αναμενόμενη– εξασθένιση της ζήτησης από την Ευρωζώνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση γενικότερα. Καθοδική παραμένει και η εγχώρια ζήτηση για εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (εκ-

τός καυσίμων), σε ελαφρώς μικρότερο βαθμό από ότι τον πρώτο μήνα του 2012 (-9,5% έναντι -12,9%), για τους ίδιους λόγους που πλήττουν τη δραστηριότητα στο λιανικό εμπόριο.

Όμως, όπως ήδη προαναφέρθηκε, ο περιορισμός της αγοραστικής δύναμης αντανακλάται κατά κύριο λόγο στη συνεχή επιβράδυνση του πληθωρισμού. Η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης για οικιακή χρήση τον περασμένο Οκτώβριο διέκοψε μόνο σε αυτό το μήνα την υποχώρησή του, αυξάνοντάς τον από το 0,9% στο 1,6%. Η αποκλιμάκωσή του συνεχίστηκε ήπια έως το τέλος του 2012, με αποτέλεσμα τον Δεκέμβριο να διαμορφωθεί στο 0,8%. Ωστόσο από τον Ιανουάριο ο πληθωρισμός επιβραδύνθηκε έντονα, σε επίπεδα που υποδηλώνουν σταθερότητα τιμών: στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου διαμορφώθηκε στο 0,1%, ενώ στην αντίστοιχη περυσινή περίοδο βρισκόταν στο 2,2%.

Οι καταναλωτικές δυνατότητες του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας δέχονται πιέσεις, όπως έχει επισημανθεί επανειλημμένα, και από τη συνεχή, ταχεία συρρίκνωση της απασχόλησης, που πυροδοτεί την άνοδο της ανεργίας. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία του ΟΑΕΔ, οι εγγεγραμμένοι άνεργοι στο μητρώο του αυξήθηκαν κατά 10% στο πρώτο δίμηνο του 2013, αύξηση παραπλήσια με εκείνη στις αρχές του 2012 (+10,9%).

Η μείωση των εισοδημάτων, μέσω των δημοσιονομικών μέτρων που προαναφέρθηκαν και της διεύρυνσης της εφαρμογής των αλλαγών στην αγορά εργασίας που

¹³ Ισοζύγιο Πληρωμών, Ιανουάριος 2013, Τράπεζα της Ελλάδος

περιλαμβάνονταν στο δεύτερο Μνημόνιο, σε συνδυασμό με τη συνέχιση της ανόδου της ανεργίας, μάλλον με ηπιότερο ρυθμό από ότι πέρυσι, εκτιμάται ότι θα συνεχίσουν να περιορίζουν τις **καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών** καθ' όλο το 2013. Προσεχώς, πέρα από την επίδραση που θα ασκήσει η κατάργηση των επιδομάτων αδείας, Χριστουγέννων και Πάσχα στο δημόσιο τομέα και στους συνταξιούχους, αναμένεται και αυτή από την παρέλευση της τρίμηνης μετενέργειας ισχύος της ΕΓΣΣΕ που έληξε στα μέσα Φεβρουαρίου, γεγονός που θα έχει μεταξύ άλλων ως συνέπεια τη μη υποχρέωση καταβολής του επιδόματος γάμου από την 15^η Μαΐου σε όσους αμείβονταν βάσει αυτής. **Οι παραπάνω παράγοντες αναμένεται να επιφέρουν συρρίκνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης το 2013 παρόμοιας έκτασης με αυτή το 2012 (~-9,0%).**

Σε ότι αφορά το έτερο σκέλος της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης, τη **δημόσια κατανάλωση**, όπως τονίστηκε στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση, η έμφαση στην επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής κατά τα δύο προσεχή χρόνια μέσω κυρίως του περιορισμού των δημοσίων δαπανών, θα επενεργήσει συσταλτικά στα καταναλωτικά έξοδα. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αποτυπώνεται και στο επικαιροποιημένο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, σύμφωνα με το οποίο περίπου τα ¾ των δημοσιονομικών παρεμβάσεων που έχουν προγραμματιστεί για αυτή τη χρονική περίοδο, συνολικού ύψους €13,4 δισεκ., θα πραγματοποιηθούν στην

πλευρά των δαπανών. Ακολούθως, **η μείωση της δημόσιας κατανάλωσης το 2013 αναμένεται να είναι μάλλον μεγαλύτερη από ότι το 2012**, καθώς μάλιστα οι περικοπές σε αυτή ήταν σχετικά μικρής έκτασης πέρυσι.

Στο **πεδίο των επενδύσεων** θα ασκηθούν το τρέχον έτος ποικίλες επιδράσεις, ορισμένες εκ των οποίων θα είναι μεταξύ τους αντίθετες. Όπως ήδη καταγράφηκε, υπάρχουν στις αρχές του 2013 σημάδια ανάκαμψης του διεθνούς ενδιαφέροντος για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα. Αυτή η εξέλιξη αποτελεί αποτέλεσμα και αναγνώριση των ολοκληρωμένων ή ευρισκόμενων στη φάση της υλοποίησης μεταρρυθμίσεων για τη διευκόλυνση των επενδύσεων και της λειτουργίας των επιχειρήσεων (πχ. ταχύτερη – ευκολότερη ίδρυση επιχείρησης και αδειοδότηση, μείωση απαιτούμενων συναλλαγών με δημόσιους φορείς – επέκταση ηλεκτρονικών συναλλαγών, ελαστικοποίηση εργασιακών σχέσεων, άρση περιορισμών σε ορισμένες αγορές και επαγγέλματα), παρότι πολλά μπορούν να γίνουν για την περαιτέρω βελτίωση του επενδυτικού – επιχειρηματικού περιβάλλοντος (πχ. ολοκλήρωση περιφερειακών χωροταξικών σχεδίων, απλοποίηση φορολογικού συστήματος για τις επιχειρήσεις, «άνοιγμα» αγορών που παραμένουν κλειστές, διευκόλυνση εμπορικών συναλλαγών, επιτάχυνση λειτουργίας δικαστικού συστήματος). Επενδυτικά εγχειρήματα διεθνούς προέλευσης και παρόμοιου βεληνεκού εκτιμάται ότι θα συνεχιστούν και ενδεχομένως θα αυξηθούν στους επόμενους μήνες.

Άλλωστε, η ολοκλήρωση των πολύμηνων διαπραγματεύσεων με την τρόικα στα τέλη του προηγούμενου έτους επέτρεψε τη σταδιακή άρση της επιφυλακτικότητας που είχε συσσωρευτεί για ακόμα μια φορά και σε διεθνές επίπεδο στο δεύτερο εξάμηνο του 2012 ως προς τη δυνατότητα της Ελλάδας να συνεχίσει τη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής της, ακόμα και σχετικά με την παραμονή της στην Ευρωζώνη. Έτσι, η ελληνική κυβέρνηση έχει πλέον τη δυνατότητα να δραστηριοποιηθεί περισσότερο στην υλοποίηση των απαιτούμενων διαρθρωτικών αλλαγών για την τόνωση των επενδύσεων και της επιχειρηματικότητας. Τα μέτρα που λήφθηκαν κατόπιν από την ΕΕ και το ΔΝΤ για τη βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους και η συνέχιση χρηματοδότησης του ελληνικού κράτους, διασφαλίζουν εκτός από την ομαλή εξυπηρέτηση του χρέους την ανακεφαλαίωση των ελληνικών τραπεζών, διαδικασία η ολοκλήρωση της οποίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη δυνατότητα συμβολής τους κατόπιν στην αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηριότητας, εφόσον οι συνθήκες γενικότερα στην Ελλάδα βελτιούνται. Βεβαίως, όπως ήδη αναφέρθηκε, η απρόσμενη αναδιάρθρωση του κυπριακού τραπεζικού συστήματος και οι ανακατατάξεις που πυροδότησε στο τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα, αλλά και η όχι αμελητέα δραστηριοποίηση του τελευταίου στην Κύπρο, επαναφέρουν, τουλάχιστον πρόσκαιρα, την αβεβαιότητα για τη γρήγορη αποκατάσταση της δυνατότητας των ελληνικών τραπεζών να συμβάλουν στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Στον αντίποδα, την **επενδυτική ροπή του ιδιωτικού τομέα** θα επηρεάσουν αρνητικά το 2013 η καθοδική για ακόμα ένα χρόνο εγχώρια ζήτηση, καθώς και η πτώση της στην Ευρωζώνη, οικονομική περιφέρεια με το μεγαλύτερο μερίδιο στη διεθνή ζήτηση ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών. Οι παλινωδίες σχετικά με τον τρόπο φορολόγησης των ακινήτων κρατούν σε στάση αναμονής τη σχετική αγορά, πλήττοντας την οικοδομική δραστηριότητα στο περασμένο τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου. Μια απόφαση για ελαφρά χαμηλότερη φορολόγηση, όπως φημολογείται, θα άρει τη σχετική αβεβαιότητα και θα επιδράσει θετικά στις «παγωμένες» αγοραπωλησίες και κατασκευαστικές εργασίες, δεν θα αποτρέψει όμως την υποχώρησή τους και το τρέχον έτος, σε μικρότερο βαθμό από ότι πέρυσι.

Ως προς την **άμεση συμβολή του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα** το τρέχον έτος, αυτή θεωρείται ότι θα είναι υψηλότερη από ότι το 2012, που όμως ήταν αρκετά χαμηλή. Το προγραμματισμένο εύρος δραστηριοτήτων του ΤΑΙΠΕΔ είναι σαφώς μεγαλύτερο από το περυσινό. Από την άλλη πλευρά, η υλοποίησή τους κλιμακώνεται στο καταληκτικό τρίμηνο του 2013, σύμφωνα με το φετινό προϋπολογισμό, ενώ ήδη σημειώνονται ορισμένες καθυστερήσεις στις ενέργειες που είχαν προγραμματιστεί για το πρώτο φετινό τρίμηνο (παράταση διαγωνισμού για ΔΕΠΑ-ΔΕΣΦΑ). Ελαφρά μεγαλύτερη ώθηση αναμένεται από την υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.). Το προγραμματισμένο ύψος των χρηματοδο-

τήσεών του για το 2013 (€6,85 δισεκ.), είναι μεγαλύτερο από τις χρηματοδοτήσεις του 2012 (€6,1 δισεκ.). Λαμβάνοντας υπόψη την ύπο-εκτέλεση του Π.Δ.Ε. στην τριετία 2010-2012 προκειμένου να καλυφθούν αποκλίσεις στα υπόλοιπα σκέλη του Κρατικού Προϋπολογισμού¹⁴, εκτιμάται ότι οι δαπάνες το 2013 θα διαμορφωθούν κοντά στο επίπεδο το 2012. Θα είναι όμως περισσότερο εμπροσθοβαρείς, καθώς φέτος δεν θα εκδηλωθεί, όπως πέρυσι, η αδράνεια στον κρατικό μηχανισμό που επιφέρει ο εκλογικός κύκλος, ενώ και τα δεδομένα στο τραπεζικό σύστημα είναι καλύτερα, διευκολύνοντας την κάλυψη της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα.

Σημαντική τονωτική παρέμβαση του κράτους στην επενδυτική δραστηριότητα και στην απασχόληση τους επόμενους μήνες μπορεί να επέλθει από την επανεκκίνηση των έργων στους πέντε μεγάλους οδικούς άξονες. **Συνισταμένη των παραπάνω επιδράσεων που μόλις παρουσιάστηκαν εκτιμάται ότι θα είναι η ηπιότερη πτώση των επενδύσεων το 2013 σε σχέση με το 2012 (-17,6%), που θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 10%.**

Στην πλευρά του **εξωτερικού τομέα** της οικονομίας, η υποχώρηση της ζήτησης για εισαγωγές, που αποτέλεσε την αιτία καλύτερευσης του ισοζυγίου του το 2012, αναμένεται να συνεχιστεί και φέτος, με παραπλήσια ταχύτητα. Από την άλλη πλευρά, η αναμενόμενη στις πλέον

πρόσφατες εκθέσεις διεθνών οργανισμών οριακά μεγαλύτερη επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας, η παραμονή της Ευρωζώνης σε ύφεση και η απότομη δημοσιονομική προσαρμογή-αναδιάρθρωση της Κυπριακής οικονομίας προμηνύουν εκ νέου εξασθένηση της ζήτησης εξαγωγών, σε εθνικολογιστικούς όρους.

Πιο συγκεκριμένα, η αποδυνάμωση της καταναλωτικής ζήτησης, για τους λόγους που αναλύθηκαν παραπάνω θα έχει αντίκτυπο και στη ζήτηση **εισαγωγών**, κυρίως αγαθών. Πρόσθετες περιοριστικές πιέσεις ασκούνται από τα τέλη του 2012 και τους πρώτους μήνες του 2013 στη ζήτηση πετρελαίου, λόγω της αύξησης του ΕΦΚ στο πετρέλαιο οικιακής θέρμανσης, όπως είχε προβλεφθεί πριν την επιβολή της σε τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE. Η αναμενόμενη μικρότερη συρρίκνωση των επενδύσεων ευνόητα θα μειώσει αντίστοιχα για ακόμα μια χρονιά τις εισαγωγές μηχανημάτων και εξοπλισμού. Ακολούθως, **οι εισαγωγές εκτιμάται ότι θα είναι χαμηλότερες φέτος σε σχέση με το 2012 κατά οριακά διψήφιο ποσοστό.**

Σε ότι αφορά τις **εξαγωγές**, η φθίνουσα ζήτηση από την ΕΕ, η ηπιότερη ανάπτυξη αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων οικονομιών εκτός ΕΕ με αυξανόμενο μερίδιο στις ελληνικές εξαγωγές αγαθών (πχ. ΗΠΑ, Ρωσία), η ραγδαία αποκλιμάκωση της ζήτησης από την Κύπρο, θα διαμορφώσουν σε χαμηλότερα επίπεδα τις εξαγωγές προϊόντων. Στον αντίποδα, είναι πιθανή η μικρή ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών από την τουριστική κίνηση, που οι πρώτες ενδείξεις δείχνουν ότι θα

¹⁴ Ενδεικτικά, ο στόχος δαπανών του ΠΔΕ για το 2012 στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού του έτους ήταν €7,7 δισεκ.

είναι μεγαλύτερη φέτος από ότι το 2012 (πλεονασματικό ισοζύγιο ταξιδιωτικών πληρωμών τον Ιανουάριο, έναντι ελλειμματικού πέρυσι¹⁵) και η οποία θα μετριάσει την πτώση των συνολικών εγχώριων εξαγωγών. Η έκταση της πτώσης τους θα εξαρτηθεί και από την εξέλιξη των εξαγωγών προς την Κύπρο, καθώς όπως υπογραμμίστηκε είναι ο τέταρτος σε σημασία εξαγωγικός προορισμός για τα ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες, η οποία δεν μπορεί προς το παρόν να προσδιοριστεί. **Ωστόσο η ευρύτερη υποχώρηση των εισαγωγών θα οδηγήσει σε νέα συρρίκνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου εξωτερικού τομέα το 2013, σε εθνικολογιστικούς όρους, που δεν αποκλείεται να είναι πλεονασματικό.**

Συνοψίζοντας τις προβλέψεις για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ το 2013, η κατανάλωση του ιδιωτικού τομέα θα παραμείνει σε πτωτική τροχιά, με ταχύτητα παραπλήσια με την –υψηλή– περυσινή, λόγω του περιορισμού των εισοδημάτων και της αγοραστικής δύναμης από τα νέα δημοσιονομικά μέτρα, της ευρείας εφαρμογής των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας και της περαιτέρω ανόδου της ανεργίας. Η εστίαση κυρίως στον περιορισμό των δημόσιων δαπανών για την επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής, θα επιφέρει πρόσθετες περικοπές στις καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα, μάλλον μεγαλύτερης έκτασης από ότι το 2012.

Στο πεδίο των επενδύσεων, η ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων με την τρόικα, οι ενέργειες σε επίπεδο Ευρωζώνης για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους και η επανεκκίνηση της χρηματοδότησης του ελληνικού κράτους στα τέλη του 2012, αποτελούν βάσεις για τη σταδιακή βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος και της ελκυστικότητας της ελληνικής οικονομίας το τρέχον έτος. Αυτές οι τάσεις ήδη αποτυπώνονται στην αναγγελία ορισμένων σημαντικών νέων ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά το πρώτο τρίμηνο του 2013. Από την άλλη πλευρά, η σημαντική εξασθένηση της εγχώριας ζήτησης για ακόμα μια χρονιά και η φθίνουσα διεθνής ζήτηση από γεωγραφικές ζώνες και από χώρες με υψηλά μερίδια στις ελληνικές εξαγωγές αποδυναμώνουν τα επενδυτικά κίνητρα. Επιπρόσθετα, οι διαδικασίες ανακεφαλαίωσης του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, αλλά και αναδιάρθρωσής του που βρίσκονται σε εξέλιξη και έλαβαν νέα τροπή μετά την κυπριακή κρίση, σε συνδυασμό με τις ανησυχίες που προέκυψαν από αυτή για ενδεχόμενη μελλοντική αξιοποίηση του τραπεζικού συστήματος σε χώρες της Ευρωζώνης με χρηματοδοτικά κενά, αναμένεται να κρατήσουν τη ροή τραπεζικών χρηματοδοτήσεων εγχωρίως σε επενδυτικά σχέδια σε χαμηλά επίπεδα και το 2013. Ακολούθως, οι επενδύσεις θα περιοριστούν για έκτο συνεχές έτος, αλλά λιγότερο από ότι το 2012. Σε ότι αφορά τον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, αναμένεται περαιτέρω βελτίωση του ισοζυγίου του, ενδεχομένως και μεταστροφή του σε θετικό. Αυτή θα προέλθει από τη νέα αποδυνάμωση των εισαγωγών

¹⁵ Ταξιδιωτικό Ισοζύγιο Πληρωμών, Τράπεζα της Ελλάδος, Ιανουάριος 2013

γών, καθώς και οι εξαγωγές θα περιοριστούν, παρά την ενίσχυση της τουριστικής κίνησης, λόγω της πτωτικής διεθνούς ζήτησης. Συνεκτιμώντας τις προβλεπόμενες τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ, **είναι αρκετά πιθανό η ύφεση να επιδεινωθεί το 2013 σε σχέση με την προηγούμενη πρόβλεψη του IOBE (4,6%), αν και θα είναι σε κάθε περίπτωση ηπιότερη του 2012. Ωστόσο, όπως ήδη επισημάνθηκε, οι πρόσφατες εξελίξεις γύρω από την Κύπρο γεννούν νέα δεδομένα, διαδικασία που ακόμα δεν έχει ολοκληρωθεί. Επομένως, η επίδρασή τους στην ελληνική οικονομία δεν είναι δυνατό προς το παρόν να αποτιμηθεί με σχετική βεβαιότητα.** Συνεπώς, είναι αρκετά πιθανή η μεταβολή της εκτίμησης για την πορεία του ΑΕΠ το τρέχον έτος στις προσεχείς τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE.

Η συνέχιση της ισχυρής υποχώρησης της ζήτησης το 2013, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, ευνόητα δεν θα επιτρέψει τη βελτίωση των συνθηκών στην **αγορά εργασίας**. Τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους είναι πιθανή η αύξηση των απολύσεων σε σχέση με τα τέλη του 2012 και την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, εξαιτίας των αλλαγών στο ύψος της αποζημίωσης και στο χρονικό διάστημα προειδοποίησης ανάλογα με τη διάρκεια προϋπηρεσίας στον ίδιο εργοδότη για την πραγματοποίηση απόλυσης, που περιλήφθηκαν στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 (ν.4093/2012). Από την άλλη πλευρά, η ευρύτερη υιοθέτηση των δια-

ρθρωτικών αλλαγών του δεύτερου Μνημόνιου στην αγορά εργασίας και η μικρότερη ύφεση αναμένεται να επιβραδύνουν την άνοδο της ανεργίας. Τονωτικά στην απασχόληση τους αμέσως επόμενους μήνες μπορεί να επενεργήσει η επίτευξη της επανεκκίνησης των έργων στους πέντε μεγάλους οδικούς άξονες. Υπό τις παραπάνω επιδράσεις, **η ανεργία προβλέπεται να διαμορφωθεί το 2013 στο 27,6%.**

Σε ότι αφορά τον **πληθωρισμό**, τα σχετικά στοιχεία για το πρώτο διμήνο φέτος, στα οποία αποτυπώνεται σταθερότητα τιμών, επιβεβαιώνουν τον αντίκτυπο της φθίνουσας ζήτησης στη διαμόρφωσή του. Η ανασχετική επίδρασή της στην άνοδο των τιμών γίνεται περισσότερο αισθητή λαμβάνοντας υπόψη ότι ούτε η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο οικιακής θέρμανσης από τον Οκτώβριο, ούτε η πρώτη από τις τρεις προγραμματισμένες μέχρι τον Ιούλιο αυξήσεις των τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος δεν απέτρεψαν τη σημαντική επιβράδυνσή του. Τούτων δεδομένων, δεν αναμένεται η εκδήλωση πληθωριστικών πιέσεων το τρέχον έτος. Αντιθέτως, καθώς η εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων δεν έχει ολοκληρωθεί (πχ. κατάργηση επιδομάτων καλοκαιρινών διακοπών, Χριστουγέννων και Πάσχα, που επηρέαζαν εποχικά τις τιμές) και η εφαρμογή των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας κλιμακώνεται, συμπιέζοντας τα εισοδήματα και την αγοραστική δύναμη, αναμένεται ο πληθωρισμός στο σύνολο του 2013 να διακυμανθεί κοντά στα επίπεδα του πρώτου διμήνου. Αυξητικές επιδράσεις μικρής έκτασης αναμένε-

ται να ασκηθούν σε αυτόν μόνο από τις προγραμματισμένες αυξήσεις τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος στις αρχές Μαΐου και Ιουλίου. **Ακολουθώς, ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί το τρέχον έτος στην περιοχή του το τρέχον έτος στην περιοχή του 0%, δηλαδή για πρώτη φορά μετά από πολλές δεκαετίες θα έχουμε σταθερότητα τιμών.**

Ανακεφαλαιώνοντας, δεδομένων, πρώτον, των υφιστάμενων πιέσεων που πρόκειται να δεχθεί για ακόμα ένα έτος η ελληνική οικονομία από την εφαρμογή μέτρων για την επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής και δεύτερον, των αρνητικών παρεπόμενων από την απότομη ένταξη της Κύπρου σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, με ταυτόχρονη ολοσχερή αναδιάρθρωση των δύο βασικών πυλώνων του τραπεζικού της συστήματος, χρησιμοποιώντας μη συμβατικά με βάση τις έως τώρα διεθνείς και ευρωπαϊκές πρακτικές μέσα («κούρεμα» καταθέσεων, ακούσια πλήρης συμμετοχή μετόχων-ομολογιούχων), καθίσταται ακόμα περισσότερο επιτακτική η προτεραιότητα που πρέπει να δώσει η ελληνική κυβέρνηση σε μέτρα και πρωτοβουλίες για την αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηρι-

ότητας. Ο σχεδιασμός και η εκκίνηση πραγματοποίησης μεγάλων επενδύσεων θα αποτελέσουν το αποτελεσματικότερο ανάχωμα στις δυσμενείς επιδράσεις που μόλις αναφέρθηκαν, δημιουργώντας παράλληλα τις προϋποθέσεις ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

Προς τούτο, πρέπει να δοθεί έμφαση πρωτίστως στην εφαρμογή των συμφωνημένων διαρθρωτικών αλλαγών στην τελευταία επικαιροποίηση του δεύτερου Μνημονίου, ιδίως όσων αφορούν στη δομή και τη λειτουργία της ελληνικής οικονομίας, αλλά και του ελληνικού κράτους. Πρέπει να αποφευχθεί ένας νέος κύκλος αναβολών και κωλυσιστηρίων, που σημειώθηκαν τα προηγούμενα χρόνια, με αρνητικές συνέπειες για την ελληνική οικονομία, πέραν των άμεσων από τα δημοσιονομικά μέτρα. Επιπλέον, η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων θα μπορεί να αποτελέσει διαπραγματευτικό επιχείρημα απέναντι σε αιτιάσεις για μη υλοποίηση του προγράμματος οικονομικής στήριξης από τους δανειστές, ενδεχομένως αποτρέποντας ή αναβάλλοντας, πλήρως ή εν μέρει, την επιβολή νέων δημοσιονομικών μέτρων σε περίπτωση απόκλισης της υλοποίησης του προϋπολογισμού από τους στόχους του.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο – Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2005)

	2011	2012	2013	2014
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	-7,1	-6,4	-4,4	0,6
Ιδιωτική Κατανάλωση	-7,7	-8,0	-7,7	-1,3
Δημόσια Κατανάλωση	-5,2	-6,7	-3,5	-3,8
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-19,6	-19,1	-4,9	5,7
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	0,3	-2,0	2,7	4,7
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-7,3	-14,4	-5,9	-0,8
Απασχόληση	-5,6	-8,6	-3,5	0,5
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	-3,4	-6,0	-7,0	-2,0
Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-1,8	-8,2	-6,1	-2,1
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	3,1	1,0	-0,8	-0,4
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-10,1	-10,1	-6,8	-0,8
Καθαρές Εξαγωγές	2,4	4,0	2,3	1,5
Αποθέματα	0,6	-0,3	0,0	-0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-9,4	-6,6	-4,6	-3,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-11,7	-7,7	-4,3	-3,3
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	170,6	161,6	175,6	175,2
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	17,7	24,7	27,0	25,7

Πηγή: European Economic Forecast, Winter 2013, European Commission, January 2013

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2012- 2014
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2005, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΑΕΠ	-6,5	-4,5	0,2	-6,4	-4,4	0,6	-6,3	-4,5	-1,3	-6,0	-4,2	0,6
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-7,4	-4,6	0,4	-9,2	-6,2	-3,9	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-7,7	-7,0	-1,6	-8,9	-7,7	-1,3	-8,1	-5,4	-4,3	-7,7	-6,9	-1,6
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	1,1	-0,8	-0,4	1,0	-0,8	-0,4	1,0	-0,2	-0,8	1,2	-0,8	-0,4
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	:	:	:	-19,1	-4,9	5,7	-18,0	-9,5	-1,2	-14,4	-3,3	5,7
Ανεργία (%)	22,4	22,8	21,4	24,7	27,0	25,7	23,6	26,7	27,2	24,4	26,6	25,1
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-6,6	-5,2	-3,8	-6,6	-4,6	-3,5	-6,9	-5,6	-4,6	-6,7	-4,5	-3,4
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-7,7	-4,3	-3,3	-5,5	-4,6	-2,3	-4,2	-1,2	-0,3
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	175,6	189,1	189,1	161,6	175,6	175,2	176,7	188,6	195,2	157,5	178,5	174,5

Πηγές: Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 και Προϋπολογισμός 2013, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2012 – European Economic Forecast, Winter 2013, European Commission, January 2013 - OECD Economic Outlook No. 92, November 2012 – Greece, First and Second Reviews Under the Extended Arrangement Under the Extended Facility, IMF, January 2013

Ανακεφαλαιώνοντας, δεδομένων, πρώτον, των υφεσιακών πιέσεων που πρόκειται να δεχθεί για ακόμα ένα έτος η ελληνική οικονομία από την εφαρμογή μέτρων για την επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής και δεύτερον, των αρνητικών παρεπόμενων από την απότομη ένταξη της Κύπρου σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, με ταυτόχρονη ολοσχερή αναδιάρθρωση των δύο βασικών πυλώνων του τραπεζικού της συστήματος, χρησιμοποιώντας μη συμβατικά με βάση τις έως τώρα διεθνείς και ευρωπαϊκές πρακτικές μέσα («κούρεμα» καταθέσεων, ακούσια πλήρης συμμετοχή μετόχων-ομολογιούχων), καθίσταται ακόμα περισσότερο επιτακτική η προτεραιότητα που πρέπει να δώσει η ελληνική κυβέρνηση σε μέτρα και πρωτοβουλίες για την αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηριότητας. Ο σχεδιασμός και η εκκίνηση πραγματοποίησης μεγάλων επενδύσεων θα αποτελέσουν το αποτελεσματικότερο ανάχωμα στις δυσμενείς επιδράσεις που μόλις αναφέρθηκαν, δημιουργώντας παράλληλα τις προϋποθέσεις ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

Προς τούτο, πρέπει να δοθεί έμφαση πρωτίστως στην εφαρμογή των συμφωνημένων διαρθρωτικών αλλαγών στην τελευταία επικαιροποίηση του δεύτερου Μνημονίου, ιδίως όσων αφορούν στη δομή και τη λειτουργία της ελληνικής οικονομίας, αλλά και του ελληνικού κράτους. Πρέπει να αποφευχθεί ένας νέος κύκλος αναβολών και κωλυσιεργιών, που σημειώθηκαν τα προηγούμενα χρόνια, με αρνητικές συνέπειες για την ελληνική οικονομία, πέραν των άμεσων από τα δημοσιονομικά

μέτρα. Επιπλέον, η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων θα μπορεί να αποτελέσει διαπραγματευτικό επιχείρημα απέναντι σε αιτιάσεις για μη υλοποίηση του προγράμματος οικονομικής στήριξης από τους δανειστές, ενδεχομένως αποτρέποντας ή αναβάλλοντας, πλήρως ή εν μέρει, την επιβολή νέων δημοσιονομικών μέτρων σε περίπτωση απόκλισης της υλοποίησης του προϋπολογισμού από τους στόχους του.

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΛΣΤΑΤ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μια ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Επιβραδύνεται περαιτέρω η καθοδική πορεία του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής στο τελευταίο τρίμηνο του 2012, καθώς μειώθηκε κατά μόλις 0,1% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. Στο σύνολο του 2012 ο δείκτης συρρικνώθηκε κατά 3,3% έναντι μείωσης 7,8% πρόπερσι. Στα πρώτα στοιχεία για το 2013 που αφορούν στον περασμένο Ιανουάριο, αποτυπώνεται

συνέχιση της επιβράδυνσης της πτώσης, καθώς αυτή δεν ξεπέρασε το 4,9%, έναντι -6,8% τον Ιανουάριο του 2011.

Από την άλλη πλευρά, στην Ευρωζώνη-17 ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής το τελευταίο τρίμηνο του 2012 υποχώρησε κατά 0,9% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011, όταν αυξανόταν οριακά, κατά 0,1%. Στο σύνολο του 2012 ο δείκτης συρρικνώνεται κατά 1,7% έναντι αύξησης 3,7% το 2011. Επιπρόσθετα, η πτώση στις αρχές του 2013 επιταχύνεται ελαφρά, φθάνοντας το 2,1% τον Ιανουάριο.

Σε κλαδικό επίπεδο στην Ελλάδα η μεγαλύτερη μείωση της παραγωγής για το 2012 (σε σχέση με το 2011) σημειώθηκε στη Μεταποιητική Βιομηχανία, η οποία ξεπέρασε το 3,9% (έναντι μείωσης 8,5% το 2011) ενώ ακολουθεί η μείωση στην παραγωγή Ηλεκτρισμού, που περιορίστηκε στο 3% (σε συνέχεια μείωσης 8,8% το 2011). Οι ανωτέρω περιορισμένες μειώσεις το 2012 σε σχέση με το 2011, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της παραγωγικής δραστηριότητας στην Παροχή Νερού κατά 0,9% (έναντι μείωσής της κατά 1,6% το 2011) και την αύξηση για δεύτερο συνεχόμενο χρόνο του αντίστοιχου δείκτη στα Ορυχεία-Λατομεία κατά 0,6% (έναντι ενίσχυσης του 0,6% το 2011) οδήγησε στην επιβράδυνση της καθοδικής πορείας του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής. Τον περασμένο Ιανουάριο, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής στα Ορυχεία-Λατομεία παρουσίασε πτώση της τάξης του 13,9%, όταν τον ίδιο μήνα πριν ένα χρόνο ανερχόταν κατά 6,5%, ενώ στη Μεταποίηση η υποχώρηση ήταν πολύ μι-

κρότερη, -2,4%, από -9,1% πριν ένα χρόνο.

Στους επιμέρους κλάδους των Ορυχείων, άνοδο στην παραγωγή προϊόντος παρουσίασε τον προηγούμενο χρόνο μόνο η Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη (8,6%, έναντι αύξησης 5,9% πρόπερσι). Αντίθετα η παραγωγή στον κλάδο Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων συρρικνώθηκε κατά 13,9% (αντί σημαντικής ενίσχυσης κατά 18,5% πρόπερσι). Παρόμοια τάση εμφανίζεται και στις λοιπές εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες (απώλειες κατά 13,7%), παραπλήσιας έκτασης με αυτή το 2012. Τέλος, η παραγωγή στην Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου συρρικνώθηκε μεν κατά 2,2% αλλά η μείωση αυτή ήταν σημαντικά μικρότερη σε σχέση με το 2011, όταν ξεπέρασε το 24,3%.

Η περιορισμένη ζήτηση άσκησε πτωτικές πιέσεις στην παραγωγή σε 23 από τους 24 κλάδους της Μεταποίησης το 2012. Ωστόσο εστιάζοντας στις επιμέρους τάσεις, προκύπτει μια μεικτή εικόνα για την εξέλιξη της παραγωγής καθώς σε ορισμένους κλάδους η μείωση επιταχύνθηκε σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, σε άλλους επιβραδύνθηκε, ενώ σε έναν κλάδο σημειώθηκε αύξησή της. Αναλυτικότερα, μεταξύ των μεταποιητικών κλάδων με αυξημένη βαρύτητα για την ελληνική οικονομία, η παραγωγή στα βασικά μέταλλα περιορίστηκε κατά 6,1% (αντί αύξησης 6,4% το 2011), ενώ παραπλήσια ήταν η υποχώρηση και στα φάρμακα με το σχετικό δείκτη να καταγράφει απώλειες της τάξης του 5,5% (αντί οριακών απωλειών κατά 0,4% το 2011). Στα τρόφιμα η παραγωγή συρ-

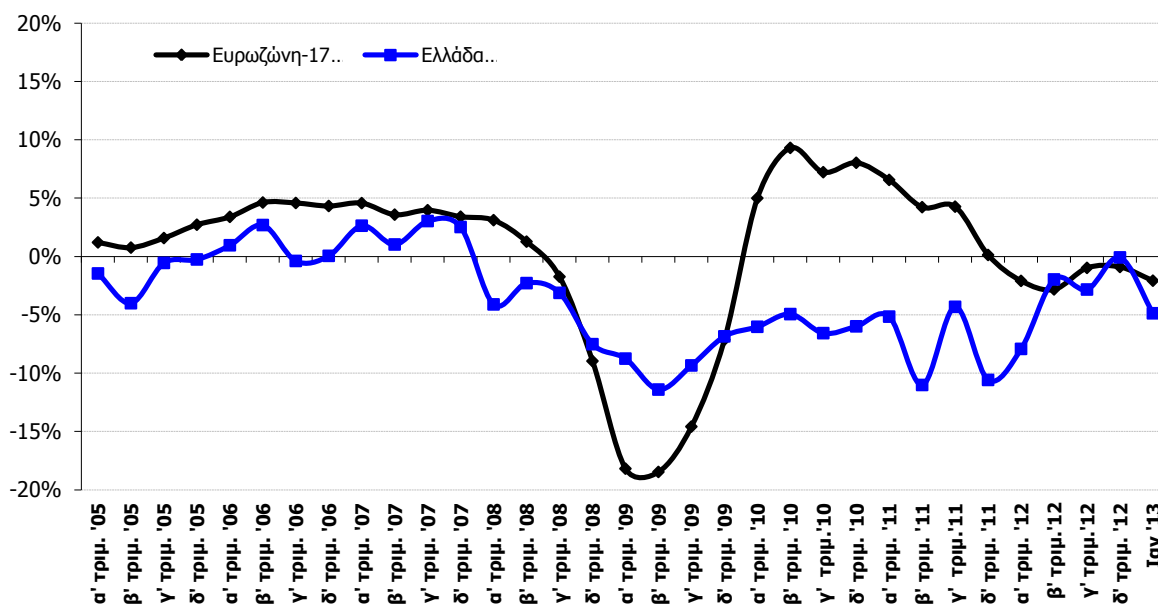
ρικνώθηκε κατά 3,8%, με ταχύτερο ρυθμό σε σχέση με το 2011 (-0,9%).

Σε ότι αφορά τον Ιανουάριο του 2013, σε 8 από τους 24 κλάδους της Μεταποίησης σημειώνεται άνοδος του δείκτη (ποτά, κλωστοϋφαντουργικές ύλες, ένδυση, δερματα-είδη υπόδησης, ξύλο-φελός, χαρτί, φάρμακα, μη μεταλλικά ορυκτά), ενώ σε 9 από του 24 κλάδους παρατηρείται επιβράδυνση της καθοδικής πορείας του (τρόφιμα, εκτυπώσεις, χημικά προϊόντα, προϊόντα από ελαστικό και πλαστικό, μηχανήματα και είδη εξοπλισμού, λοιπός εξοπλισμός μεταφορών, έπιπλα, άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες, επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού). Η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζεται στον κλάδο μη μεταλλικών ορυκτών, ο δείκτης του οποίου ενισχύθηκε κατά 37,5% (έναντι όμως επιδείνωσης 53,3% τον Ιανουάριο του 2012) και η μεγαλύτερη επι-

δείνωση παρατηρείται στον κλάδο μηχανοκίνητων οχημάτων, της τάξης του 49,7%, σε συνέχεια πτώσης κατά 14,5% τον περυσινό Ιανουάριο. Στους υπόλοιπους κλάδους, η μεγαλύτερη υποχώρηση καταγράφηκε στα δερμάτινα είδη (-31,6%, από -15,6% το 2011), με τους κλάδους παραγωγής επίπλων (υποχώρηση κατά 28,6%, από 22,1%) και λοιπού εξοπλισμού μεταφορών (-26,5% έναντι -32,4%) να έπονται. Ακολούθησε ο κλάδος των εκτυπώσεων (-18,6% το 2012, από -24,5% το 2011) και ο κλάδος των κλωστοϋφαντουργικών υλών η παραγωγή του οποίου περιορίστηκε κατά 17,4%, ελαφρά ηπιότερα από ότι το 2011 (-22%). Η ύφεση συνεχίζεται στον κλάδο των μη μεταλλικών ορυκτών, με ρυθμό ωστόσο σημαντικά ηπιότερο (-15,8% έναντι -35,7% το 2011), ενώ σαφώς πιο περιορισμένη ήταν η μείωση στα μη μεταλλικά ορυκτά (-15,8% το 2012 αντί -35,7% το 2011).

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη-17 Π.Μ.(%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ/Eurostat

Στον αντίποδα, ο κλάδος παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα είναι ο μοναδικός του οποίου η παραγωγή αυξήθηκε το 2012 κατά 24,3% (αντί απωλειών που ξεπέρασαν το 14,5% το 2011).

Γενικότερα, οι κλάδοι που σχετίζονται με διαρκή καταναλωτικά αγαθά εμφάνισαν εκ νέου απώλειες της τάξης του 17,8% (έναντι ηπιότερης μείωσης 15,6% το 2011) αντανακλώντας τόσο τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των καταναλωτών όσο και την ευρύτερη απαισιοδοξία. Αυξημένη συρρίκνωση παρουσίασε η παραγωγή και στα κεφαλαιουχικά αγαθά (-14,8% αντί -9,7%), εξαιτίας της πτώσης των επενδύσεων, ενώ αντίθετα, στους κλάδους της ενέργειας η παραγωγή αυξήθηκε κατά 5,3% (κατόπιν απωλειών 8,4% πρόπερσι).

Κατασκευές

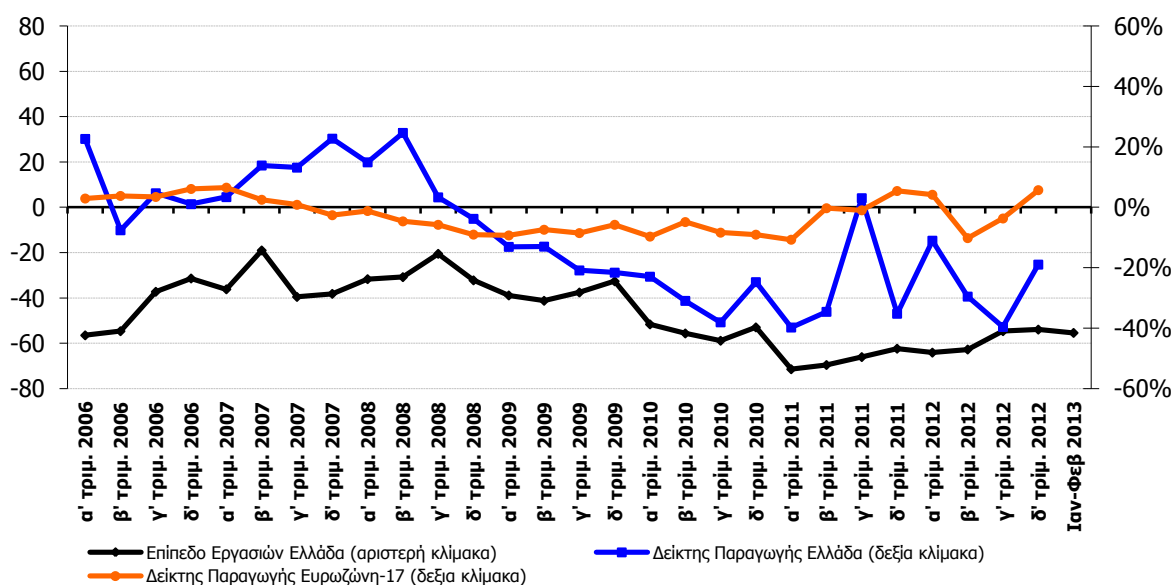
Ο δείκτης παραγωγής στις Κατασκευές κατέγραψε το 2012 απώλειες της τάξης

του 26,1% σε σχέση με το 2011, όταν το 2011 ο δείκτης συρρικνωνόταν κατά 28,1%, εξελίξεις που συνολικά αποτυπώνουν την ταχύρυθμη συρρίκνωσή του μέσα σε μόλις μια διετία, που όμως έχει ξεκινήσει από το 2008. Ακολούθως, η μέση τιμή του δείκτη κατήλθε το 2012 στο κατώτερο επίπεδο της την περίοδο 2006-2012.

Σε ότι αφορά τους δείκτες που δείχνουν τις εξελίξεις στην οικοδομική δραστηριότητα, ο αριθμός αδειών κατά το 2012 περιορίστηκε κατά 36,7% (έναντι 28,5% το 2011). Σε καμία περιφέρεια δεν σημειώθηκε πέρυσι αύξηση του αριθμού τους: η μεγαλύτερη κάμψη σημειώθηκε στην Αττική (-47,8%), ενώ ακολούθησαν τα Ιόνια νησιά (-47,7%), η Στερεά Ελλάδα (-41,3%), η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (-36,1%) και η Θεσσαλία (-35,9%). Η πιο περιορισμένη πτώση σημειώθηκε στην Ήπειρο (-27,5%).

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές -ετήσια ΠΜ (%) - στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 και Δείκτης της Επιπέδου Εργασιών στην Ελλάδα (1996-2006=100)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ/Eurostat/IOBE

Παρόμοια ήταν η τάση τόσο στο δείκτη όγκου όσο και του δείκτη επιφάνειας, οι οποίοι περιορίστηκαν κατά 28,9% και 30,4% αντίστοιχα. Ως προς το σκέλος της χρηματοδότησης της κατασκευαστικής δραστηριότητας, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος (Ιανουάριος 2013), τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων με διάρκεια άνω των 5 ετών διαμορφώνονται στο 3,20%, εμφανίζοντας οριακή πτώση σε σχέση με τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 2012 (στο 3,22% μέσος όρος). Ο δείκτης εκτιμήσεων-συναλλαγών οικιστικών ακινήτων με διαμεσολάβηση τραπεζών, συρρικνώθηκε το 2012 κατά 34,2%, έναντι πτώσης 42,5% πρόπερσι. Η μικρή επιβράδυνση της μείωσης οφείλεται στην αύξηση που παρουσίασε ο δείκτης στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 (κατά 15,4%) σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011, λόγω της αύξησης του αριθμού των εκτιμήσεων το τελευταίο τρίμηνο του 2012 ως αποτέλεσμα της απόφασης ορισμένων μεγάλων εμπορικών τραπεζών για επανεκτίμηση σημαντικού μέρους οικιστικών ακινήτων τους, τα οποία αποτελούν αντικείμενο χρηματοδότησης ή εξασφάλιση χορηγούμενων δανείων. Παρά τις ανωτέρω δυσμενείς εξελίξεις, από την έρευνα οικονομικής συγκυρίας του IOBE για όλο το 2012 προκύπτει μικρή βελτίωση στο δείκτη επιχειρηματικού κλίματος στον τομέα των κατασκευών από τα ιστορικά χαμηλά επίπεδα που βρέθηκε το 2011.

Λιανικό Εμπόριο

Η συνεχής ύφεση και η επίδρασή της στα νοικοκυριά αποτυπώνονται με ακρίβεια στους δείκτες που σχετίζονται με το λιανικό

εμπόριο. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης όγκου το 2012 μειώθηκε κατά 12,2%, ελαφρά περισσότερο από ότι το 2011 (10,3%). Ενδεικτικό της δεινής θέσης στην οποία βρίσκεται το λιανικό εμπόριο είναι το γεγονός πως όλοι ανεξαιρέτως οι σχετικοί υποκλάδοι του εμφανίζουν σημαντικές απώλειες στο τζιρο τους για ακόμα ένα χρόνο. Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη μείωση το 2012 εμφανίστηκε στα είδη ένδυσης-υπόδησης (-20,6% έναντι -18,8% το 2011), ενώ ο δείκτης όγκου συρρικνώνεται σημαντικά και στα έπιπλα-ηλεκτρικά είδη (κατά 16,3%, έναντι -15,7%). Εκτεταμένη μείωση στη ζήτηση εμφανίζεται στα καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων, της τάξης του 15%, σε συνέχεια ευρείας υποχώρησης το 2011 σε σχέση με το 2010 κατά 16,5%. Ταυτόχρονα, συνεχίστηκε η καθοδική πορεία του δείκτη στα τρόφιμα-ποτά-καπνό, με ρυθμό 13,6%, σε συνέχεια μείωσης κατά 14,9% το 2011. Οι ηπιότερες υποχωρήσεις εμφανίζονται στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (-7,9% αντί -3,5% το 2011) καθώς και στα πολυκαταστήματα (-4,7% έναντι αύξησης 2,5% πρόπερσι).

Η κάμψη στο λιανικό εμπόριο συνεχίζεται και κλιμακώνεται το φετινό Ιανουάριο, με το δείκτη όγκου του να είναι 16,4% χαμηλότερος σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2012, όταν υποχώρουσε κατά 10,6%. Όλοι οι υποκλάδοι παρουσιάζουν μείωση σε σχέση με τις αρχές του 2012, η οποία στους μισούς (καύσιμα-λιπαντικά, φαρμακευτικά-καλλυντικά, ένδυση-υπόδηση, έπιπλα-ηλεκτρικά είδη-οικιακός εξοπλισμός) είναι μεγαλύτερη από αυτή του γενικού δείκτη.

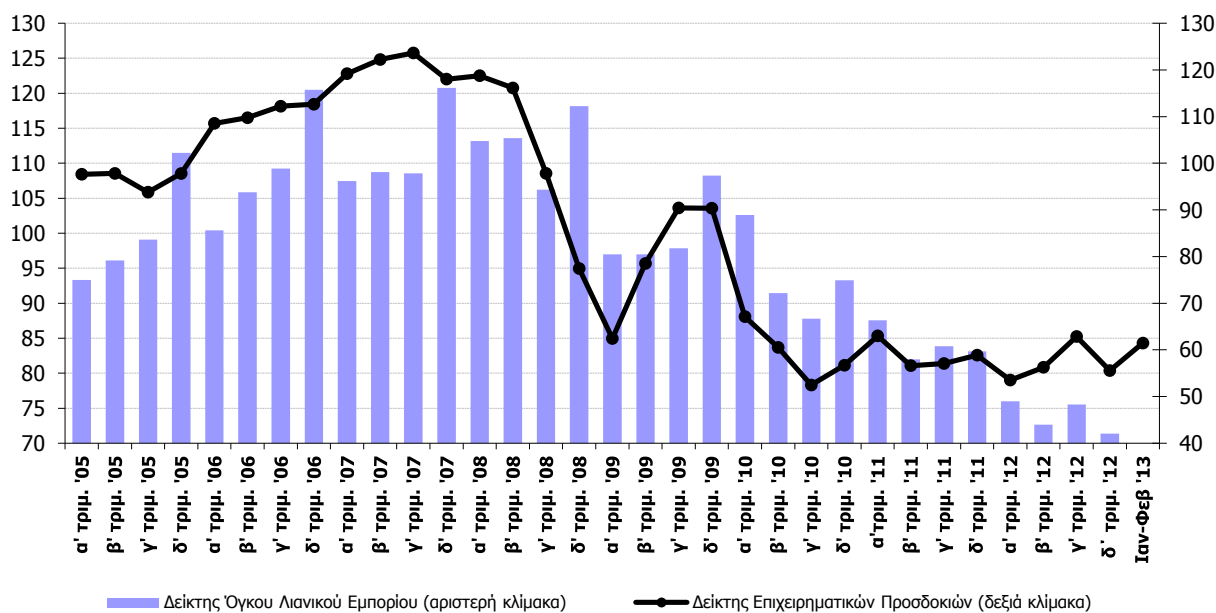
Η κάμψη στο λιανικό εμπόριο έχει ήδη αποτυπωθεί στους **δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών, όπως αυτοί προκύπτουν από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE**. Στο σύνολο του λιανικού εμπορίου η απαισιοδοξία εντάθηκε το προηγούμενο έτος, καθώς ο δείκτης υποχώρησε με ταχύτερο ρυθμό από ότι το 2011 (-3,1% έναντι -0,5%). Αναλυτικότερα, στις επιμέρους κατηγορίες, απαισιοδοξία επικράτησε για πρώτη φορά τα τελευταία τρία χρόνια στον κλάδο των τροφίμων-ποτών (-13,4% το 2012 σε σχέση με +5,6% το 2011). Στον κλάδο των πολυκαταστημάτων, οι προσδοκίες εξασθένησαν και το 2012 (-10,6%), παρά την έντονη πτώση τους το 2011 (-38,2%). Αντιθέτως, σε ανοδική τροχιά κινήθηκαν το 2012 οι προσδοκίες στους κλάδους ένδυσης-υπόδησης (+6,1%), μετά όμως τη

ραγδαία επιδείνωσή τους το 2011 (-20,6%). Στα είδη οικιακού εξοπλισμού η περυσινή άνοδος υπεραντιστάθμισε την πτώση του 2011 (+29% έναντι -13,2%). Τέλος, στον κλάδο οχημάτων-ανταλλακτικών παρέμειναν οι προσδοκίες αμετάβλητες.

Στον κλάδο **Αυτοκινήτων – Οχημάτων**, οι προσδοκίες σταθεροποιήθηκαν το 2012 στο επίπεδο του 2011, στις 60,7 μονάδες, ενώ βρέθηκαν υψηλότερα από ότι το 2010 (42,9 μονάδες). Έτσι, σε συνέχεια των εξελίξεων το 2011, το πρόγραμμα απόσυρσης παρότι δεν ενίσχυσε σημαντικά τις τρέχουσες πωλήσεις, αλλά και ούτε τις προοπτικές τους, εκτιμάται ότι βελτίωσε τη διαχείριση των αποθεμάτων εκ μέρους των εταιρειών, με αποτέλεσμα ο δείκτης να σταθεροποιηθεί.

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	2010	2011	2012	Ετήσια Μεταβολή '12/'11	Ετήσια Μεταβολή '11/'10
Γενικός Δείκτης	93,7	84,2	73,9	-12,2%	-10,1%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	92,0	84,0	74,1	-11,8%	-8,7%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	101,4	97,8	90,1	-7,9%	-3,6%
Πολυκαταστήματα	96,6	99,0	94,4	-4,6%	+2,5%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	81,8	68,3	58,1	-14,9%	-16,5%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	88,9	75,7	65,4	-13,6%	-14,8%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	107,7	98,1	85,7	-12,6%	-8,9%
Ένδυση-Υπόδηση	86,5	70,2	55,7	-20,7%	-18,8%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	88,8	74,9	62,7	-16,3%	-15,7%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	79,4	75,3	66,2	-12,1%	-5,2%

Πηγή: ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.5

Κλαδικό Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	2010	2011	2012	Π.Μ.% '11/'10	Π.Μ.% '12/'11
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	76,3	80,6	69,8	5,6%	-13,4%
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	68,4	54,3	57,6	-20,6%	+6,1%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	55,2	47,9	61,8	-13,2%	+29,0%
Οχήματα-Ανταλλακτικά	42,9	60,7	60,7	41,5%	0,0%
Πολυκαταστήματα	87,1	53,8	48,1	-38,2%	-10,6%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	59,2	58,9	57,1	-0,5%	-3,1%

Πηγή: ΙΟΒΕ

Στους δύο πρώτους μήνες του 2013, ο σχετικός δείκτης βρίσκεται κοντά στο μέσο όρο του 2012 (61,4 μονάδες), αλλά είναι σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με το αντίστοιχο δίμηνο του 2012, όπου όμως οι πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις είχαν αποθαρρύνει οποιοσδήποτε θετικές προσδοκίες. Έτσι, στις αρχές του 2013 οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις καταγράφουν σχετική βελτίωση, ενώ αντίθετα οι προβλέψεις για τις πωλήσεις του επόμενου διαστήματος επιδεινώνονται. Αξι-

οσημειώτο είναι το γεγονός ότι το ισοζύγιο αποθεμάτων γίνεται αρνητικό, καθώς η αβεβαιότητα που επικράτησε στο τελευταίο τρίμηνο του 2012, όπου πραγματοποιούνται και τα επιχειρησιακά πλάνα παραγγελιών των επιχειρήσεων, επέδρασε καθοριστικά στα σημερινά αποθέματα των επιχειρήσεων. Σχετική βελτίωση καταγράφεται και στο ισοζύγιο της απασχόλησης.

Με βάση τα στοιχεία της αγοράς, οι πωλήσεις επιβατικών διαμορφώθηκαν το

2012 στα 58,5 χιλ. οχήματα, μειωμένες κατά 40% σε σχέση με το 2011, ενώ η εξέλιξη του κύκλου εργασιών στον κλάδο εμπορίας αυτοκινήτων κατέγραψε, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, παρόμοια υποχώρηση, της τάξης 35%, με σταδιακή όμως εξασθένησή της στην πορεία των τριμήνων προς το τέλος του έτους. Στους δύο πρώτους μήνες του 2013 οι πωλήσεις είναι μειωμένες κατά 21%, με τη συνέχιση του προγράμματος της απόσυρσης να κρίνεται ότι αποτελεί σε κάθε περίπτωση αναγκαίο μέτρο συγκράτησης της κίνησης στην αγορά.

Χονδρικό Εμπόριο

Η έντονη ύφεση στο λιανικό εμπόριο έχει αντίκτυπο και στο δείκτη κύκλου εργασιών του χονδρικού εμπορίου. Παρότι η πτώση του το 2012 (-11,9%) παρουσίασε επιβράδυνση σε σύγκριση με το 2011 (-13,5%), το μέσο επίπεδο του δείκτη κύκλου εργασιών πέρυσι ήταν το χαμηλότερο της περιόδου 2006-2012.

Υπηρεσίες

Οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης είναι εμφανείς και στον τομέα των υπηρεσιών κατά το 2012, όπου κλιμακώνεται η υποχώρηση σχεδόν στο σύνολο των επιμέρους κλάδων, παρατείνοντας έτσι την πτωτική πορεία που έχει ξεκινήσει ήδη από το 2009.

Ειδικότερα, η μεγαλύτερη μείωση το 2012 καταγράφηκε στις υπηρεσίες τεχνικών και

επιστημονικών δραστηριοτήτων, με το δείκτη κύκλου εργασιών να υποχωρεί κατά 25,2% (κατόπιν σημαντικών απωλειών 22,1% το 2011). Απογοητευτική είναι η εικόνα στον τομέα του τουρισμού (κλάδος ξενοδοχείων-εστιατορίων), ο οποίος παραδοσιακά αποτελεί σημαντικό τμήμα της ελληνικής οικονομίας.

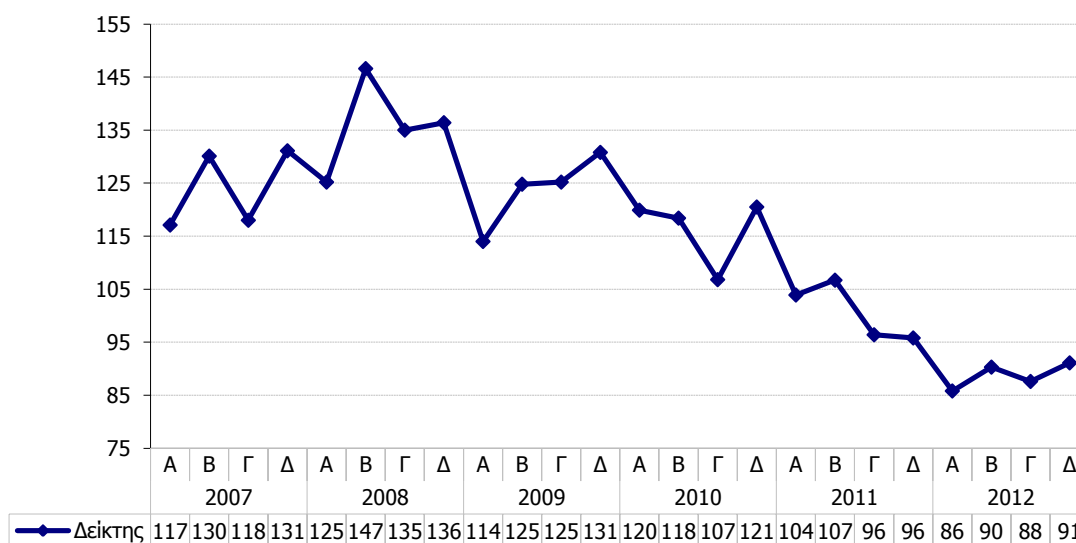
Πρόκειται για το χειρότερο έτος τουλάχιστον από το 2006 καθώς ο κύκλος εργασιών το 2012 περιορίστηκε περαιτέρω, κατά 17,2% σε σχέση με το 2011 (-7,4%), φτάνοντας στη χαμηλότερη τιμή του από το 2006.

Παράλληλα συνεχίστηκε η πτωτική πορεία στις υπηρεσίες διαφήμισης-έρευνας αγοράς (κλάδος 73), κατά 16,3%, σε συνέχεια εκτεταμένων απωλειών το 2011 (-21,2%). Ο τζίρος των εκδοτικών δραστηριοτήτων (κλάδος 58) ήταν επίσης χαμηλότερος πέρυσι από το 2011, κατά 16,3%, όταν είχε μειωθεί κατά 26,9%. Ισχυροποίηση της πτώσης σημειώθηκε στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53), από 4,4% το 2011 σε 16% το 2012.

Μικρότερος ήταν ο κύκλος εργασιών και στον κλάδο των υπηρεσιών πληροφορικής την προηγούμενη χρονιά, κατά 14,6% μετά τη συρρίκνωσή του κατά 9,4% το 2011, ενώ παραπλήσιες τάσεις επικράτησαν στις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών (-12,4% το 2012, -19,6% το 2011).

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Τέλος, ηπιότερη ύφεση σε σχέση με το 2011 σημειώθηκε στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61), όπου ο κύκλος εργασιών ήταν 5% χαμηλότερος το 2012 εν συγκρίσει με το 2011, όταν περιορίστηκε κατά 8,9%.

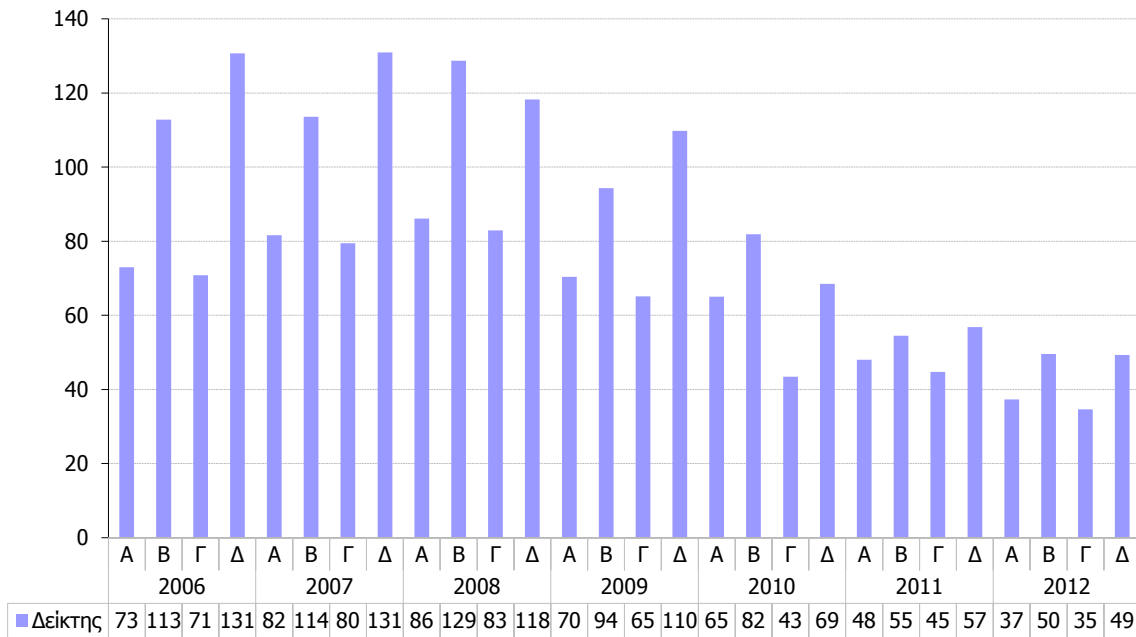
Σε αντίθεση με τους προηγούμενους κλάδους που βρέθηκαν σε ύφεση το 2012, ο κλάδος νομικών, λογιστικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών εμφάνισε οριακή αύξηση στο τζίρο του, κατά 1,1%, ενώ και το 2011 η υποχώρησή του ήταν οριακή (0,3%), αντικατοπτρίζοντας την ανθεκτικότητά του στην εγχώρια πολυετή οικονομική κρίση.

Οι προαναφερθείσες τάσεις στις Υπηρεσίες έχουν **αποτυπωθεί έγκαιρα στις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE**. Πιο συγκεκριμένα, το 2012 σημειώθηκε

υποχώρηση του δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών στο σύνολο των υπηρεσιών, της τάξης του 11,2%. Το 2012 η υποχώρηση των προσδοκιών επεκτάθηκε σε δύο κλάδους στους οποίους το 2011 ενισχύονταν. Οι κλάδοι αυτοί είναι ο κλάδος ξενοδοχείων και εστιατορίων (-8,7% το 2012 αντί ανόδου 2,6% το 2011) καθώς και ο κλάδος πληροφορικής (-5% αντί ανόδου 4,4% το 2011). Επιπλέον, συνεχίζεται η επιδείνωση των προσδοκιών στους κλάδους των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών (-11,2% το 2012 έναντι -17,1% το 2011) και των διαφόρων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (-12,1% έναντι -15,8%). Αντίθετα, στις βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορειών οι προσδοκίες βελτιώθηκαν οριακά την προηγούμενη χρονιά (+1,1%), είχαν όμως ισχυροποιηθεί έντονα το 2011 (+20,9%).

Διάγραμμα 3.5

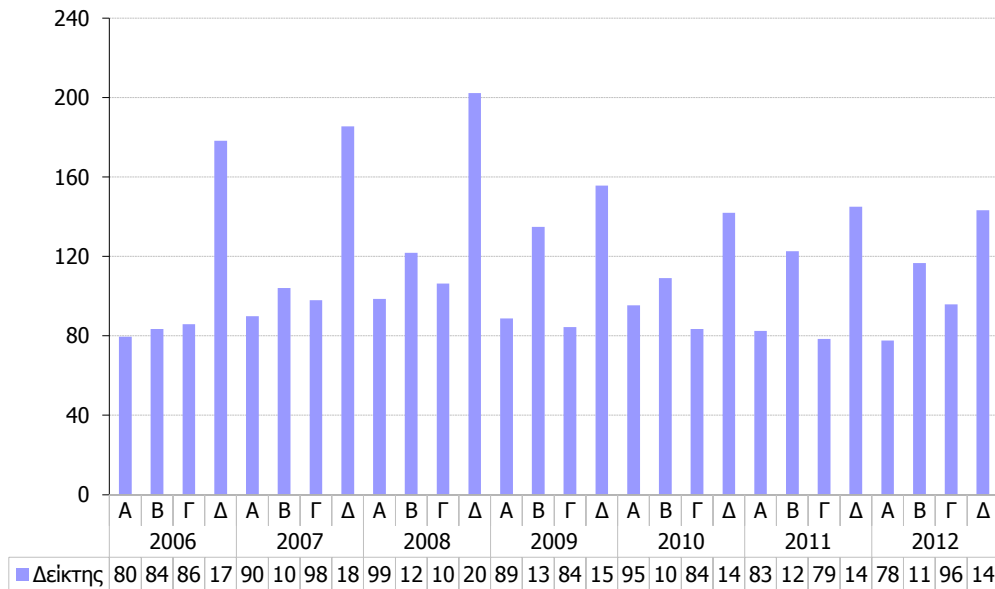
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς και Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης (κλάδος 73) (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.6

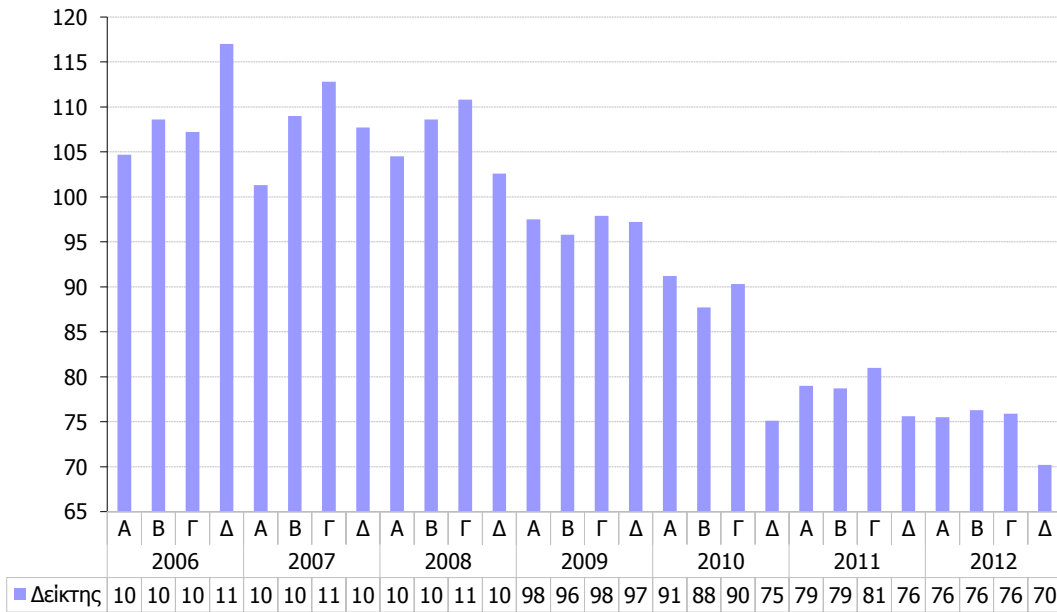
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών & Παροχής Συμβουλών Διαχείρισης Δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2) (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

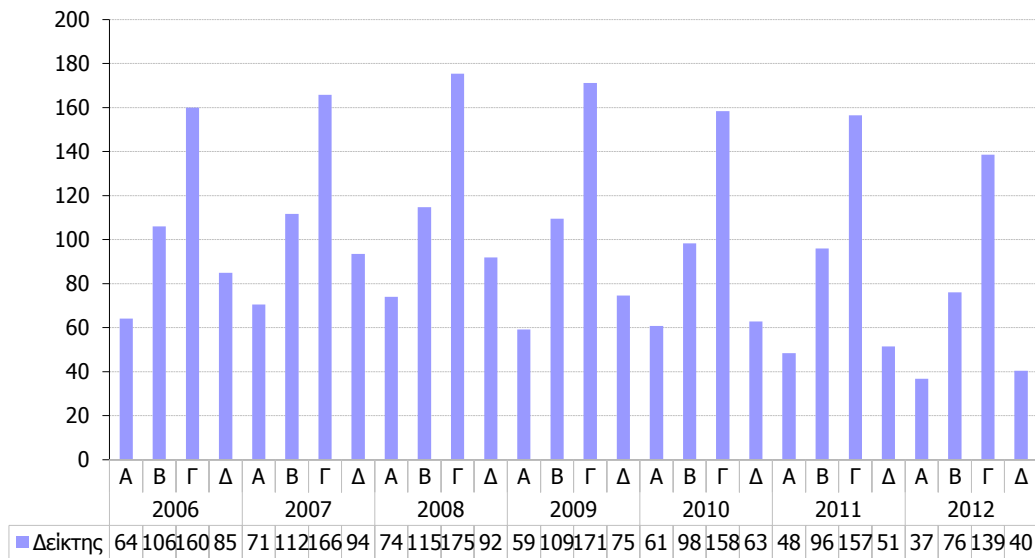
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61) (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (κλάδοι 55 & 56) (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	2010	2011	2012	ΠΜ% '11/'10	ΠΜ% '12/'11
Ξενοδοχεία-Εστιατόρια	73,9	75,8	69,2	+2,6%	-8,7%
Τουριστικά Γραφεία-Πρακτορεία	60,4	73,0	73,8	+20,9%	+1,1%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	60,8	51,2	45,0	-15,8%	-12,1%
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	74,1	61,4	54,5	-17,1%	-11,2%
Πληροφορική	47,5	49,6	47,1	+4,4%	-5,0%
Σύνολο Υπηρεσιών	63,6	61,7	54,8	-3,0%	-11,2%

Πηγή: IOBE

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Οι ελληνικές εξαγωγές ξεπέρασαν το 2012 τα €17 δισεκ., σημειώνοντας άνοδο 5,1% σε σχέση με το 2011. Ταυτόχρονα, οι εισαγωγές κατέγραψαν μείωση κατά 6,0%, με αποτέλεσμα το εμπορικό έλλειμμα να υποχωρήσει κατά €2,7 δισεκ. (ή -17,2%). Ακολουθώντας, η αξία των εξαγωγών στην Ελλάδα ανήλθε στο ήμισυ των εισαγωγών, με το ποσοστό κάλυψης να είναι αυξημένο κατά 6 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι.

Η άνοδος της αξίας των εξαγωγών κατά €800 εκατ. ερμηνεύεται κυρίως από την αύξηση αυτών στα Αγροτικά προϊόντα (+10,5%), με το μερίδιό τους να ξεπερνά το ¼ του συνόλου των εξαγωγών, καθώς επίσης και από τη σημαντική άνοδο που παρατηρήθηκε στις Πρώτες ύλες (+55,1%) με την τελική αξία τους να φθάνει τα €1,4 δισεκ.. Αναλυτικότερα, στα Τρόφιμα και ζώα ζωντανά, που αποτελούν την κυριότερη κατηγορία εξαγωγικών προϊόντων μεταξύ των αγροτικών προϊόντων, η άνοδος πέρυσι ήταν παραπλήσια με το σύνολο των δεύτερων

(+9,3% ή €300 εκατ.), ενώ στα Ποτά-Καπνός η αξία των εξαγωγών ενισχύθηκε κατά €17 εκατ. σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2011 (+10,2%). Η μεγαλύτερη άνοδος σημειώθηκε στα Λάδια και λίπη ζωικής-φυτικής προέλευσης (+23,6%), αν και το μερίδιό τους στο σύνολο των Τροφίμων-ζώων ζωντανών παραμένει πολύ μικρό.

Στα Βιομηχανικά προϊόντα, οι εξαγωγές υποχώρησαν κατά 1,4%, με το μερίδιό τους όμως στις ελληνικές εξαγωγές προϊόντων να παραμένει σε σχετικά υψηλό επίπεδο (~60%). Μεταξύ των υποκατηγοριών τους, η σημαντικότερη μείωση (-7,9% ή €327,5 εκατ.) παρατηρήθηκε στα Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά άύλη, με το μερίδιό τους να υποχωρεί στο 37,5% του συνόλου των Βιομηχανικών προϊόντων. Αντίθετα, στα Μηχανήματα-Υλικό Μεταφορών καταγράφεται άνοδος της τάξης του 6,3%, ενώ στα Διάφορα βιομηχανικά είδη, η αύξηση προσεγγίζει το 2,5%, με αποτέλεσμα η αξία τους να ανέλθει στα €1,6 δισεκ. Στα Μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες αγαθά η αξία των εξαγωγών περιορίστηκε το προηγούμενο έτος κατά 12,9%, στα €587,3 εκατ.

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές προς την ΕΕ-25 κατέγραψαν μείωση κατά 1,7% (ή €150 εκ.) το 2012. Η μείωση αυτή είναι κυρίως αποτέλεσμα της πτώσης των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωζώνης-15 – που απορροφούν το 40,5% των ελληνικών εξαγωγών – κατά €163 εκατ. (-2,3%). Η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στις εξαγωγές προς την Κύπρο (-5,7% ή €60 εκατ.) που αποτελεί το σημαντικό εμπορικό εταίρο της χώρας, ενώ εξίσου σημαντική ήταν και η μείωση των εξαγωγών προς την Ιταλία (-5,5% ή €108 εκατ.). Στη Γερμανία, το μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της χώρας τα προηγούμενα έτη, καταγράφεται υποχώρηση της τάξης του 2% σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2011, με την αξία των εξαγωγών να διαμορφώνεται στα €1,7 δισεκ, χωρίς όμως η χώρα να χάνει την πρώτη θέση της στην κατάταξη των εξαγωγικών προορισμών των ελληνικών προϊόντων. Αντίθετα, στις χώρες εκτός Ευρωζώνης, μικρή άνοδος (+3,7%) έλαβε χώρα στις εξαγωγές προς το Ηνωμένο Βασίλειο – το μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο στις χώρες εκτός Ευρωζώνης – με τη συνολική αξία αυτών να προσεγγίζει τα €820 εκατ.

Σημαντική ώθηση στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας προσφέρουν οι εξαγωγές προς την Τουρκία, τις ΗΠΑ και την Ρωσία. Η Τουρκία αναδείχθηκε πέρυσι σε τρίτο σε σημαντικότητα εμπορικό εταίρο εκτός Ευρωζώνης, καθώς η αξία των εξαγωγών προς αυτή ανήλθε κατά 19,6% συγκριτικά με πέρυσι ξεπερνώντας τα €814 εκατ., ενώ η αξία των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ

ήταν 27% υψηλότερη το 2012, στα €669 εκατ. Σε ότι αφορά τη Ρωσία, η αξία των εξαγωγών που κατευθύνονται σε αυτή διαμορφώθηκε στα €460 εκατ., όταν το αντίστοιχο διάστημα του 2011 δεν ξεπερνούσε τα €387 εκατ. (+19%).

Άνοδο της τάξης του 6,6% εμφανίζουν οι εξαγωγές προς τις χώρες των Βαλκανίων με σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας στην περιοχή τη Βουλγαρία (3^{ος} σημαντικότερος εξαγωγικός προορισμός συνολικά), όπου η συνολική αξία των εξαγωγών ξεπέρασε τα €1,1 δισεκ., κατάγράφοντας μικρή άνοδο της τάξης του 1,1%. Ωστόσο, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις εξαγωγές προς την Βοσνία-Ερζεγοβίνη, με το ύψος τους να υπερδιπλασιάζεται σε σχέση με το 2011 και να διαμορφώνεται στα €245 εκατ. Ανοδική τάση σημειώνεται και προς την Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο (+12%) με τη συνολική αξία να προσεγγίζει τα €245 εκατ. Αντίθετα, εξασθένηση των εξαγωγών σημειώθηκε προς την Κροατία (-8,2%) και τη Ρουμανία (-7,6%), που ωστόσο έχουν αμφότερες μικρό μερίδιο στις εξαγωγές, ενώ αμετάβλητη παραμένει η αξία εξαγωγών προς την ΠΓΔΜ και την Αλβανία σε σχέση το 2011 (€280 και €352 εκατ. αντίστοιχα).

Στις χώρες της Βόρειας Αμερικής, εκτός των ΗΠΑ, ανοδικά κινούνται οι εξαγωγές προς τον Μεξικό (+26%), αντισταθμίζοντας εν μέρει την υποχώρηση στην αξία των εξαγωγών προς το Καναδά (-42,5%).

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

	Ιανουάριος-Δεκέμβριος				
	Αξία (εκατ. €)		ΠΜ(%)	Σύνθεση (%)	
	2012	2011	'12/'11	2012	2011
Αγροτικά προϊόντα	4.549,0	4.117,8	10,5%	26,8%	25,4%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	3.541,1	3.241,0	9,3%	20,8%	20,0%
Ποτά & καπνός	624,1	566,2	10,2%	3,7%	3,5%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	383,8	310,5	23,6%	2,3%	1,9%
Πρώτες ύλες	1.408,6	908,3	55,1%	8,3%	5,6%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	1.408,6	908,3	55,1%	8,3%	5,6%
Καύσιμα	252,8	135,1	87,1%	1,5%	0,8%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	252,8	135,1	87,1%	1,5%	0,8%
Βιομηχανικά προϊόντα	10.206,7	10.347,4	-1,4%	60,0%	63,9%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	2.425,1	2.415,5	0,4%	14,3%	14,9%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	3.829,3	4.156,8	-7,9%	22,5%	25,7%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	2.313,7	2.177,2	6,3%	13,6%	13,5%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.638,6	1.598,0	2,5%	9,6%	9,9%
Άλλα	587,3	674,2	-12,9%	3,5%	4,2%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	587,3	674,2	-12,9%	3,5%	4,2%
Συνολικές εξαγωγές	17.004,3	16.182,8	5,1%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΛΣΤΑΤ

Αντίθετα, άνοδος καταγράφεται στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, η αξία των οποίων διαμορφώνεται κατά το δωδεκάμηνο του 2012 στα €1,4 δισεκ., 8,4% υψηλότερη από ότι πρόπερσι. Σημαντικότερος εμπορικός εταίρος στην περιοχή αναδεικνύεται η Αλγερία, με την αξία των εξαγωγών της διαμορφώνεται στα €281,1 εκατ. καταγράφοντας ωστόσο μείωση κατά 20%. Στον αντίποδα, υπερτριπλασιασμός των εξαγωγών σημειώθηκε προς την Λιβύη (+287%), χώρα που αποτελεί διαχρονικά σημαντικό εμπορικό εταίρο της Ελλάδας, με την αξία τους να προσεγγίζει τα €171 εκατ., ενώ παράλληλα έντονη ήταν η ενίσχυση των εξαγωγών προς τα Ην. Αραβικά Εμιράτα (+59,2%), με την αξία τους -η 2^η υψηλότερη στην περιοχή

- να διαμορφώνεται στα €275,4 εκατ. Όσον αφορά στις εξαγωγές προς τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, η άνοδος τους κατά €114,7 εκατ. (+21,8%) ερμηνεύεται από την αύξηση των εξαγωγών προς την Ρωσία (+19%) και την Ουκρανία (+42,6%), με τη συνολική αξία να προσεγγίζει τα €102 εκατ. Άνοδικά συνεχίζουν να κινούνται οι εξαγωγές ελληνικών προϊόντων και προς την Κίνα, ως αποτέλεσμα της ενίσχυσης των εμπορικών σχέσεων που καταγράφονται τα τελευταία χρόνια μεταξύ των δύο χωρών, με την αξία τους να σημειώνει άνοδο κατά 7,5 ποσοστιαίες μονάδες ή €20,7 εκατ., ξεπερνώντας τα €290 εκατ. Ενδεικτικό στοιχείο της δυνατότητας ενίσχυσης του εξαγωγικού εμπορίου της Ελλάδας προς τη συγκεκριμένη χώρα αυτή αποτελεί το γεγονός ότι το μερίδιό της στις συ-

νολικές εξαγωγές συνεχίζει να είναι πολύ μικρό, μόλις 1,7%.

Επίσης, σημαντική ήταν το 2012 η ενίσχυση της διείσδυσης των ελληνικών αγαθών στην Ινδία, δεδομένου του μεγέθους της χώρας και της ζήτησης που μπορεί να

αναπτυχθεί μελλοντικά, της τάξης του 10,3%, με την αξία τους να διαμορφώνεται περίπου στα €60 εκατ. Έντονη επέκταση των ελληνικών αγαθών παρατηρείται και στις χώρες της Λατινικής Αμερικής και Ν.Α. Ασίας, με την άνοδό τους προσεγγίζει το 47,5% και 28,5%, αντίστοιχα.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2011 και 2012

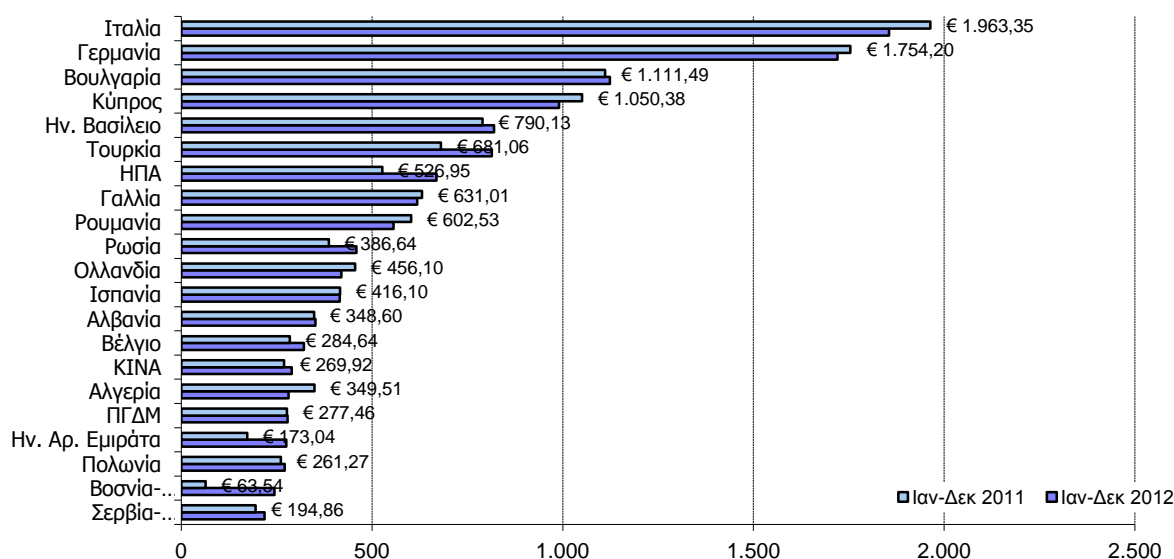
	Αξία (εκατ. €)		π.μ.	Σύνθεση	
	2012*	2011*		2012	2011
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	9.519,4	9.445,6	0,8%	56,0%	58,4%
ΕΕ-25	8.667,7	8.818,1	-1,7%	51,0%	54,5%
Ευρωζώνη-15	6.905,6	7.068,3	-2,3%	40,6%	43,7%
Β. Αμερική	857,2	769,7	11,4%	5,0%	4,8%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	188,6	150,9	25,0%	1,1%	0,9%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν.Κορέας)	972,2	840,7	15,6%	5,7%	5,2%
Βαλκάνια	2.805,8	2.633,1	6,6%	16,5%	16,3%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	641,4	526,7	21,8%	3,8%	3,3%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	1.381,3	1.274,5	8,4%	8,1%	7,9%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β. Αφρικής)	134,1	135,4	-1,0%	0,8%	0,8%
Ν.Α. Ασία	341,6	266,0	28,4%	2,0%	1,6%
Λατ. Αμερική	73,3	49,7	47,5%	0,4%	0,3%
Λοιπές Χώρες	941,1	718,1	31,1%	5,5%	4,4%
Σύνολο	17.004,3	16.182,8	5,1%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΕΜ

Διάγραμμα 3.9

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων (σε δισεκ. €), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2011 και 2012

*Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο

Πηγή: ΠΣΕ Επεξεργασία: IOBE

Ανακεφαλαιώνοντας, η ανοδική πορεία των ελληνικών εξαγωγών το 2012, παρά την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας και την ύφεση στην ΕΕ, αντανακλά τη σταδιακή ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων, ως αποτέλεσμα και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που έχουν ολοκληρωθεί τα τελευταία χρόνια ή βρίσκονται σε εξέλιξη. Η παραμονή της ΕΕ, που απορροφά πάνω από τις μισές ελληνικές εξαγωγές αν και το μερίδιό της φθίνει, σε ύφεση και το 2013 αναδεικνύει εντονότερα την ανάγκη προσανατολισμού των ελληνικών εξαγωγικών προσπάθειών σε προορισμούς εκτός Ευρωζώνης (πχ. Ν.Α. Ασία – Β. Αμερική-ΚΑΚ), όπου ήδη ενισχύονται οι ελληνικές θέσεις, όμως τα μερίδια σε αυτές τις αγορές είναι μικρά, συνεπώς υφίστανται προοπτικές εκτεταμένης ενίσχυσής τους.

Πρόσφατη εξέλιξη της οποίας ο αντίκτυπος στις ελληνικές εξαγωγές δεν είναι εφικτό να προσδιοριστεί προς το παρόν, αποτελεί η ένταξη της Κύπρου, τέταρτου σημαντικότερου εξαγωγικού προορισμού για την Ελλάδα, με μερίδιο 6,0% επί των εξαγωγών της το 2012 (€990 εκ.), σε πρόγραμμα στήριξης από την ΕΕ και το ΔΝΤ, που οδήγησε στην ταχύρυθμη εκβάθρων αναδιάρθρωση των δύο σημαντικότερων κυπριακών τραπεζών και στην υλοποίηση προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής. Σε κάθε περίπτωση, αναμένεται πτώση των εξαγωγών προς τη Κύπρο.

Από την άλλη πλευρά, στα πρώτα, προσωρινά στοιχεία εμπορικού ισοζυγίου της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2013 που αφορούν στον Ιανουάριο, αποτυπώνεται συνέχιση της

ανόδου των εξαγωγών προϊόντων, με ήπιους ρυθμούς (+3,5% οι εξαγωγές εξαιρουμένων πλοίων-καυσίμων, έναντι 1,9% το 2012). Συνεκτιμώντας τις εξελίξεις και τις τάσεις που προαναφέρθηκαν, προβλέπεται εκ νέου αύξηση των εξαγωγών αγαθών το τρέχον έτος, έστω μικρής έκτασης.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Οι ήδη δυσμενείς συνθήκες στην αγορά εργασίας επιδεινώθηκαν περαιτέρω στο τέταρτο τρίμηνο του 2012. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 26%, που είναι υψηλότερο κατά 5,3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του 2011 και κατά 1,3 εκατοστιαίες μονάδες ως προς το γ' τρίμηνο 2012. Έτσι **ο αριθμός των ανέργων το 2012 διαμορφώθηκε στους 1.295,5 χιλ.**, αυξημένος κατά 269,6 χιλ (ή 26,3%) σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο και κατά 64,6 χιλ (ή 5,2%) ως προς το γ' τρίμηνο του 2012.

Στο σύνολο του 2012 το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα ανήλθε στο 24,2%, από 17,7% το 2011, που είναι το υψηλότερο στην Ευρωζώνη-17 (Μ.Ο: 11,4%) έπειτα από εκείνο της Ισπανίας (25%), με τον αριθμό των ανέργων να ανέρχεται στους 1.203,8 χιλ. από 876,9 χιλ. το 2011. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη-17 το 2012, βάσει των πλέον πρόσφατων διαθέσιμων στοιχείων¹⁶, καταγράφηκε στην Αυστρία (4,3%), ενώ στις Ιρλανδία, Πορτογαλία και Κύπρο, χώρες που επίσης έχουν προσφύγει στο μη-

¹⁶ Από την Eurostat

χανισμό της τριμερούς χρηματοδοτικής στήριξης, διαμορφώθηκε στο 14,7%, 15,9% και 11,9%, αντίστοιχα.

Η άνοδος της ανεργίας συνεχίζει να προέρχεται από την κατακόρυφη πτώση της απασχόλησης. Ο αριθμός των απασχολούμενων σημείωσε το δ' τρίμηνο του 2012 πτώση 6,4% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα ένα χρόνο πριν (ή 250,9 χιλ.), όταν στην Ευρωζώνη-17 η μείωση ήταν της τάξης του 0,7% (-0,2% το τελευταίο τρίμηνο του 2011). Στο σύνολο της περασμένης χρονιάς, ο αριθμός των απασχολούμενων υποχώρησε στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας δεκαετίας (3.763,0 χιλ.), σημειώνοντας μείωση 8,0% σε σχέση με το 2011.

Προχωρώντας στα επιμέρους χαρακτηριστικά των εξελίξεων στην αγορά εργασίας, **η ανεργία των γυναικών** το τελευταίο τρίμηνο του 2012 ανήλθε στο 29,7%, έναντι ποσοστού 24,5% την ίδια χρονική περίοδο του 2011. Στο σύνολο του 2012 η ανεργία των γυναικών διαμορφώθηκε στο 28,1% (από 21,4% το 2011). Σε ότι αφορά την **ανεργία στους άνδρες**, το δ' τρίμηνο του 2012 ανήλθε στο 23,3%, έναντι ποσοστού 17,8% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. Στο σύνολο του 2012 η ανεργία των ανδρών διαμορφώθηκε στο 21,4% (από 14,9% το 2011).

Από τη σκοπιά της **ηλικιακής διάρθρωσης ανεργίας**, το καταληκτικό τρίμηνο του 2012 το 57,8% των νέων ηλικίας 15-24 ετών που επιθυμούσαν να εργαστούν δεν έβρισκαν εργασία (49,9% την αντίστοιχη περίοδο του 2011), ποσοστό υψηλότερο από όλες τις ηλικιακές ομάδες, με

το ποσοστό ανεργίας τους να ανέρχεται στο 55,3% πέρυσι, από 44,4% το 2011. Στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών το σχετικό ποσοστό διαμορφώθηκε στο 37,5% το 2012 (από 29,6% το 2011). Τις επιπτώσεις της ύφεσης στην απασχόληση βιώνουν τα άτομα που βρίσκονται στην παραγωγική ηλικία 30-44 ετών, καθώς το ποσοστό ανεργίας τους το 2012 ανήλθε στο 23% από 16,3% το 2011. Στη ηλικιακή ομάδα των 45-64 ετών, το ποσοστό ανεργίας ήταν πέρυσι συγκριτικά μικρότερο από τις προηγούμενες κατηγορίες (16,6% το 2012 έναντι 11,1% το 2011). Χαρακτηριστικό των τάσεων στην ηλικιακή διάρθρωση της ανεργίας είναι ότι περίπου το 70% του συνόλου των ανέργων της χώρας το 2012 προερχόταν από άτομα ηλικίας 30 ετών και άνω, έναντι 63,3% το 2011. Η αύξηση των ανέργων σε αυτές τις ηλικίες ενδέχεται να έχει ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στη συνοχή του κοινωνικού ιστού, δεδομένου ότι τα άτομα αυτών των ηλικιών είναι κατά κύριο λόγο υπεύθυνα για την κάλυψη των υποχρεώσεων της οικογένειάς τους ή του νοικοκυριού τους.

Παράλληλα, είναι έντονη η αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, δεδομένου ότι αυξάνεται ο αριθμός των ανέργων που βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από δώδεκα μήνες. Πιο συγκεκριμένα το ποσοστό των **μακροχρόνια ανέργων** ανήλθε στο 61% το 2012 από το 51,3% το 2011. Η αύξηση του ποσοστού ανεργίας μεταξύ των **ατόμων ξένης υπηκοότητας** το 2012 ξεπέρασε το ήμισυ του επιπέδου της το 2011, καθώς έφτασε τις 12,5 εκατοστιαίες

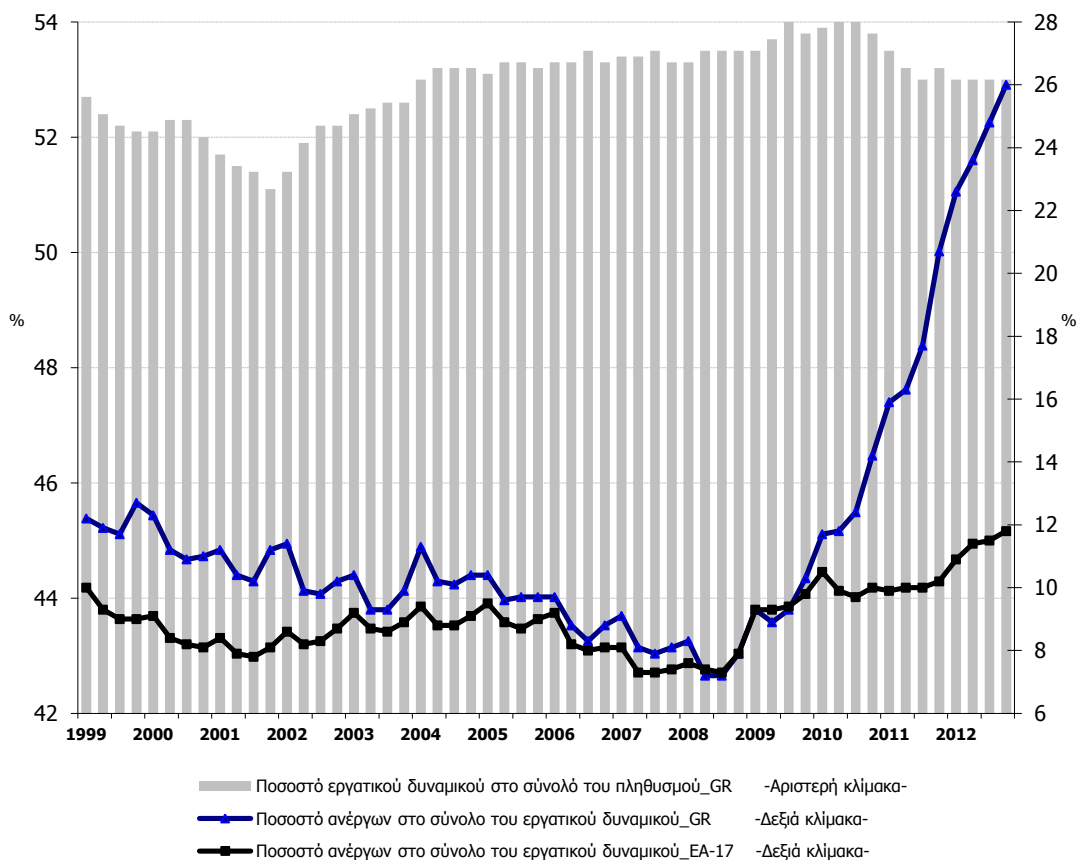
μονάδες (από το 20,7% στο 33,3%). Πολύ ηπιότερη ήταν η άνοδος στους ημεδαπούς, με αποτέλεσμα η ανεργία να μην ξεπεράσει το μέσο όρο στη χώρα (από το 17,4% στο 23,4%).

Η ανεργία πλήττει περισσότερο τα άτομα με μεσαίο και χαμηλό **επίπεδο εκπαίδευσης**. Το 2012 η υψηλότερη ανεργία (38%) σημειώθηκε στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο (29% το 2011) και έπονται όσοι ολοκλήρωσαν μερικές τάξεις του Δημοτικού, στους οποίους η ανεργία το περασμένο έτος ανήλθε στο 28,2% (2011: 24,0%). Ακολουθούν όσοι έχουν απολυτήριο από τριτάξιο Γυμνάσιο

(27,3% το 2012 έναντι 19,2% το 2011) και τα άτομα με πτυχίο ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (27% το 2012 έναντι 20%). Πάνω από το 1/3 των απασχολούμενων της χώρας έχει ολοκληρώσει την εκπαίδευση του στο Λύκειο με την ανεργία σε αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης να διαμορφώνεται πέρυσι σε 26,5% (από 19,4% το 2011). Μικρότερο από το μέσο όρο στο σύνολο της χώρας - αλλά αυξημένο σε σχέση με πρόπερσι- ήταν το 2012 το ποσοστό ανεργίας στα άτομα με πτυχίο ανωτάτων σχολών (16,4% από 12,7%) και στα άτομα με μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο (13% έναντι 10,3%).

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Σε **επίπεδο περιφερειών** το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζεται στην Στερεά Ελλάδα, στο 27,8% (έναντι 18,9% το 2011) γεγονός που μεταξύ άλλων οφείλεται και στη συρρίκνωση της παραγωγής στον τομέα της Μεταποίησης, καθώς στην περιοχή της Βοιωτίας βρίσκεται μεγάλος αριθμός βιομηχανικών μονάδων. Στη δεύτερη θέση με το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας ακολουθεί η Μακεδονία (Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία και Ανατολική Μακεδονία-Θράκη) με 25,6% από 20% το 2011. Στη συνέχεια, με παραπλήσια ποσοστά ανεργίας το 2012 ακολουθούν η Δυτική Ελλάδα και η Αττική με 25,5% και 25,3% αντίστοιχα (από 17,3% και 17,6%, αντίστοιχα). Αυτές οι περιφέρειες αυτές έχουν ποσοστά ανεργίας ανώτερα του εθνικού μέσου όρου (24,2%). Από την άλλη πλευρά, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας εντοπίζονται στα Ιόνια Νησιά (14,7% το 2012 έναντι 14,2% το 2011) και στο Νότιο Αιγαίο (15,1% το 2012 έναντι 15% το 2011). Η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση στον αριθμό των ανέργων σημειώθηκε στο Βόρειο Αιγαίο, όπου ο αριθμός τους αυξήθηκε κατά 54,7% (από τους 11,4 χιλ. το 2011 στους 17,6 χιλ. το 2012). Η δεύτερη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση στον αριθμό των ανέργων έλαβε χώρα στη Δυτική Ελλάδα, κατά 47,6% (από τους 54,9 χιλ. πρόπερσι στους 81,1 χιλ. το 2012), ενώ ακολουθούν η Αττική με 45,2% (από 328,3 χιλ. το 2011 σε 476,8 χιλ. το 2012) και η Στερεά Ελλάδα με 42,3% (από 46,1 χιλ. το 2011 σε 65,6 χιλ. το 2012). Τα Ιόνια Νησιά και το Νότιο Αιγαίο παρουσιάζουν τη χαμηλότερη αύξηση στον αριθμό των ανέργων κατά 4,5% ή 0,7 χιλ. ενώ στο Νό-

τιο Αιγαίο ο αριθμός των ανέργων παρέμεινε σταθερός, στους 20,2 χιλ..

Σε επίπεδο **βασικών οικονομικών τομέων**, η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση σημειώθηκε το 2012, όπως και τα προηγούμενα έτη, στο δευτερογενή τομέα παραγωγής, ενδεικτικό της συνεχιζόμενης αποβιομηχανοποίησης της ελληνικής οικονομίας και της «στροφής» των εργαζομένων στους δύο άλλους τομείς της και κυρίως τον τομέα των υπηρεσιών. Η απασχόληση σε αυτό τον τομέα συρρικνώθηκε το 2012 επιπλέον κατά 14%, σε συνέχεια μείωσης της το 2011 κατά 15,7%. Πιο συγκεκριμένα, οι ασχολούμενοι μειώθηκαν κατά 101,9 χιλ. σε σχέση με πρόπερσι, στους 627 χιλ. από 728,9 χιλ.. Στον πιο πολυπληθή τομέα της ελληνικής οικονομίας ο οποίος συγκεντρώνει σχεδόν 7 στους 10 εργαζόμενους, τον τριτογενή, η απασχόληση συρρικνώθηκε για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά, σε μεγαλύτερη έκταση από ότι το 2011, κατά 7,3%, έναντι προηγούμενης μείωσης 4%, με τους απασχολούμενους να ανέρχονται πλέον στους 2.646 χιλ. από 2.854,4 χιλ. το 2011. Τέλος, συνεχίστηκε τον περασμένο χρόνο στον πρωτογενή τομέα η πτωτική πορεία της απασχόλησης, μετά την άνοδό της την τριετία 2008-2010, όμως με χαμηλότερο ρυθμό σε σχέση με το 2011 (3,4% το 2012 έναντι 7,7% το 2011).

Μεταξύ των μεγαλύτερων (από άποψη απασχόλησης) **κλάδων οικονομικής δραστηριότητας**, στον κλάδο των Κατασκευών, έναν εξ' αυτών με τη μεγαλύτερη συρρίκνωση απασχόλησης τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης, η μείωση ήταν η υψηλότερη το 2012, κα-

τά 17,4% ή 43,4 χιλ. εργαζόμενους, σε συνέχεια μείωσης 22,5% το 2011 (-72,6 χιλ. εργαζόμενοι). Μείωση της τάξης του 13,4% ή κατά 55,8 χιλ. εργαζόμενους σημειώθηκε στη Μεταποίηση (έναντι μείωσης 11,4% το 2011). Εκ νέου συρρίκνωση στην απασχόληση κατά 10,9% ή 82,1 χιλ. εργαζόμενους σημειώθηκε σε έναν από τους μεγαλύτερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, αυτόν του Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου το 2012, όπου το 2011 η μείωση

συγκρατήθηκε σε χαμηλά επίπεδα (-5% ή 39,7 χιλ. εργαζόμενοι). Παρόμοια μεταξύ τους μείωση στην απασχόληση παρουσίασαν οι κλάδοι υπηρεσιών Παροχής καταλύματος-Εστίασης και Δημόσιας διοίκησης-άμυνας-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, κατά 7,5% και 7,0% αντίστοιχα. Τέλος, η πτώση της απασχόλησης στην Εκπαίδευση δεν ξεπέρασε το 2012 το 3,8% ή 11,8 χιλ. εργαζόμενους, από 4,4% ή 14,1 χιλ. εργαζόμενους πρόπερσι.

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος Αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	4.525,8	52,1%	4.017,9	88,8%	507,9	11,2%
1999	8.764,5	4.586,1	52,3%	4.031,4	87,9%	554,7	12,1%
2000	8.839,8	4.611,9	52,2%	4.088,5	88,6%	523,5	11,4%
2001	8.906,4	4.580,3	51,4%	4.086,3	89,2%	493,9	10,8%
2002	8.964,3	4.656,0	51,9%	4.175,8	89,7%	480,2	10,3%
2003	9.014,9	4.734,4	52,5%	4.274,5	90,3%	460,0	9,7%
2004	9.063,5	4.818,8	53,2%	4.313,2	89,5%	505,7	10,5%
2005	9.108,1	4.846,5	53,2%	4.369,0	90,1%	477,5	9,9%
2006	9.157,4	4.886,8	53,4%	4.452,3	91,1%	434,5	8,9%
2007	9.207,4	4.916,8	53,4%	4.509,9	91,7%	406,9	8,3%
2008	9.234,1	4.937,3	53,5%	4.559,4	92,3%	377,9	7,7%
2009	9.267,5	4.979,8	53,7%	4.508,7	90,5%	471,1	9,5%
2010	9.306,3	5.017,4	53,9%	4.388,6	87,5%	628,7	12,5%
A' τρίμηνο 2011	9.329,4	4.987,0	53,5%	4.194,4	84,1%	792,6	15,9%
B' τρίμηνο 2011	9.337,6	4.967,2	53,2%	4.156,3	83,7%	810,8	16,3%
Γ' τρίμηνο 2011	9.346,0	4.957,6	53,0%	4.079,3	82,3%	878,3	17,7%
Δ' τρίμηνο 2011	9.354,5	4.958,7	53,0%	3.932,8	79,3%	1.025,9	20,7%
2011	9.341,9	4.967,6	53,2%	4.090,7	82,3%	876,9	17,7%
A' τρίμηνο 2012	9.362,3	4.958,0	53,0%	3.837,9	77,4%	1.120,1	22,6%
B' τρίμηνο 2012	9.369,7	4.961,9	53,0%	3.793,1	76,4%	1.168,8	23,6%
Γ' τρίμηνο 2012	9.377,2	4.969,9	53,0%	3.739,0	75,2%	1.230,9	24,8%
Δ' τρίμηνο 2012	9.384,9	4.977,5	53,0%	3.681,9	74,0%	1.295,5	26,0%
2012	9.373,5	4.966,8	53,0%	3.763,0	75,8%	1.203,8	24,2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Αναμφίβολα, η ανεργία αποτελεί το μεγαλύτερο κοινωνικό πρόβλημα που έχει προκαλέσει η μακροχρόνια οικονομική ύφεση στην Ελλάδα. Τον περασμένο χρόνο πραγματοποιήθηκαν σημαντικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, όπως η εκτεταμένη μείωση του κατώτατου μισθού, η αναστολή των αυτόματων μισθολογικών ωριμάνσεων, η κατάργηση επιδομάτων, η κατάργηση της επέκτασης των συλλογικών συμβάσεων σε όσους δεν συμμετέχουν σε αυτές. Ωστόσο η ανεργία ανήλθε το 2012 ταχύτερα από ότι το πρόπερσι, κατά 6,5 εκατοστιαίες μονάδες, έναντι αύξησης 5,2 εκατοστιαίων μονάδων το 2011.

Από την άλλη πλευρά, υπό τη διαδικασία εμπροσθοβαρούς δημοσιονομικής προσαρμογής, με ισχυρό αντίκτυπο στην εγχώρια ζήτηση και την οικονομική δραστηριότητα, αλλά και εξαιτίας της υψηλής αβεβαιότητας το 2012 στο εγχώριο πολιτικοοικονομικό περιβάλλον λόγω των διαδοχικών διαπραγματεύσεων με την τρόικα και του παρατεταμένου εκλογικού κύκλου, το επενδυτικό και επιχειρηματικό κλίμα παρέμεινε δυσμενές καθ' όλη τη διάρκεια του προηγούμενου έτους. Ακολούθως, η παραγωγή υποχώρησε εκ νέου (-6,6% πτώση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας) και οι επενδύσεις παρουσίασαν εκτεταμένη συρρίκνωση (-17,6%). Σε αυτές τις συνθήκες, που επέφεραν ισχυρή πτώσης της απασχόλησης (-8,0%) δεν ήταν δυνατή η αξιολόγηση των επιδράσεων των διρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας.

Σε ότι αφορά το 2013, παρότι η αβεβαιότητα του περασμένου έτους έχει καμφθεί μετά τη λήξη των διαπραγματεύσεων με την τρόικα, τα μέτρα που λήφθηκαν στο Eurogroup της 26^{ης} Νοεμβρίου 2012 και την επανεκκίνηση της χρηματοδότησης του ελληνικού κράτους από την ΕΕ και το ΔΝΤ, εντούτοις οι τάσεις στην αγορά εργασίας δεν φαίνεται να έχουν μεταβληθεί ριζικά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ, ο ρυθμός ανόδου των ανέργων στο πρώτο δίμηνο του 2013 βρισκόταν στο 10,0%, οριακά χαμηλότερος εκείνου στο χρονικό διάστημα του 2012 (10,9%). Βάσει στοιχείων της ίδιας πηγής, η ροή απασχόλησης (προσλήψεις – καταγγελίες συμβάσεων-εκούσιες αποχωρήσεις) παραμένει αρνητική, όμως έχει εξασθενήσει σημαντικά σε σύγκριση με πέρυσι.

Ωστόσο η συνέχιση της ύφεσης και της αποδυνάμωσης της ζήτησης το 2013, δεν προμηνύουν τη βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας το 2013. Επιπλέον, τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους είναι πιθανή η αύξηση των απολύσεων, μετά τις αλλαγές στο ύψος της αποζημίωσης και στο χρονικό διάστημα προειδοποίησης για την πραγματοποίηση απόλυσης, που περιλήφθηκαν στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016. Στον αντίποδα, τονωτικά στην απασχόληση τους αμέσως επόμενους μήνες μπορεί να επενεργήσει η επίτευξη της επανεκκίνησης των έργων στους πέντε μεγάλους οδικούς άξονες. Η επιτάχυνση του ΕΣΠΑ 2007-2013 καθώς η δ' προγραμματική περίοδος φθάνει στο τέλος της και επιπλέον δεν θα εκδηλωθεί φέτος,

όπως πέρυσι, η αδράνεια που επιφέρει ο εκλογικός κύκλος, μπορεί να τονώσει την επενδυτική δραστηριότητα, επενεργώντας ανασχετικά στην περαιτέρω εκτεταμένη υποχώρηση της απασχόλησης. Επιπλέον, η ευρύτερη εφαρμογή των περυσινών δι-αρθρωτικών αλλαγών ενδεχομένως να επιβραδύνει την άνοδο της ανεργίας. Υπό τις παραπάνω επιδράσεις, **η ανεργία προβλέπεται να διαμορφωθεί το 2013 στο 27,6%.**

Σταθεροποιητικές τάσεις, σε πολύ χαμηλά όμως επίπεδα, καταγράφονται στις προβλέψεις των επιμέρους τομέων της οικονομίας για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης, όπως προκύπτει από τα στοιχεία των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Πιο συγκεκριμένα:

Το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου, οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις για την απασχόληση σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του 2012 παραμένουν στα ίδια επίπεδα στη Βιομηχανία, το Λιανικό Εμπόριο και τις Κατασκευές και εξομαλύνονται στις Υπηρεσίες. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, σημειώνεται ήπια βελτίωση στις προβλέψεις όλων των τομέων, μικρότερης όμως έκτασης στις Υπηρεσίες και περισσότερο στο Λιανικό Εμπόριο και τις Κατασκευές. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το αρνητικό ισοζύγιο των σχετικών προβλέψεων για την απασχόληση το διάστημα Ιανουαρίου – Μαρτίου παρέμεινε αμετάβλητο σε σύγκριση με το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου διαμορφώνεται εκ νέου στις -20 μονάδες. Από την άλλη πλευρά, η επί-

δοση αυτή είναι λιγότερο δυσμενής σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή (-26 μονάδες). Το 3% των μεταποιητικών επιχειρήσεων προβλέπει άνοδο της απασχόλησης το προσεχές χρονικό διάστημα, ενώ αντίθετα το 23% αναμένει βραχυπρόθεσμα πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας του τομέα, με τη συντριπτική πλειονότητα (74%) των επιχειρήσεων να προβλέπει σταθερότητα.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου του 2013 παραμένουν επίσης στα επίπεδα του αμέσως προηγούμενου τριμήνου. Συγκεκριμένα, ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται στις -33 μονάδες, υψηλότερα όμως κατά 18 μονάδες σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2012. Οι μισές επιχειρήσεις του τομέα (από 47% το προηγούμενο τρίμηνο και 61% το αντίστοιχο περσινό διάστημα) προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας στον τομέα, ενώ αυξάνεται ελαφρά στο 18% (από 16% το χρονικό διάστημα Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Στα Δημόσια Έργα, η πορεία του δείκτη είναι ελαφρά πτωτική το εξεταζόμενο διάστημα (-30 από -27 μονάδες αντίστοιχα), αντισταθμιζόμενη από την άνοδο του σχετικού αρνητικού δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (-43 από -48 μονάδες αντίστοιχα).

Στις Υπηρεσίες, οι αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση το πρώτο τρίμηνο του 2013 βελτιώνονται σε σχέση με το μέσο όρο του τέταρτου τριμήνου του προηγούμενου έτους. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται στις -23 μονάδες, κερδίζοντας 10 μονάδες έναντι του τριμήνου Οκτωβρίου – Δεκεμ-

βρίου, σε οριακά ανώτερη επίδοση σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2012. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, τα 3/10 εξ' αυτών αναμένουν συρρίκνωση της απασχόλησης το επόμενο διάστημα (από 36%), με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν άνοδο να αυξάνεται στο 7% (από 3%).

Οι σχετικές προβλέψεις έχουν βελτιωθεί το συγκεκριμένο διάστημα σε όλους τους επιμέρους κλάδους, περισσότερο όμως στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια – Τουριστικά Πρακτορεία και τις Μεταφορές και λιγότερο στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς.

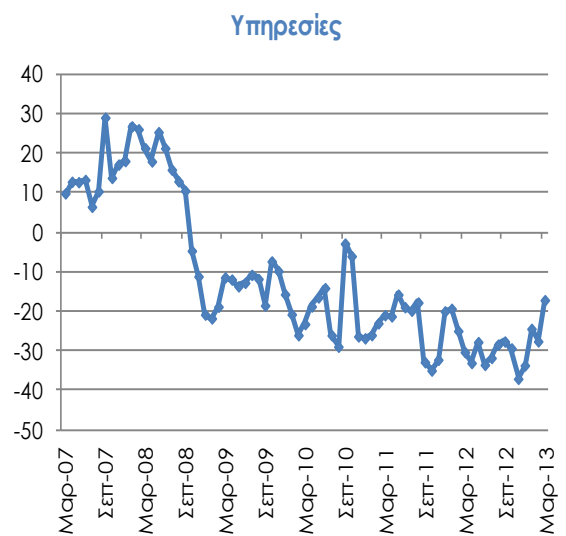
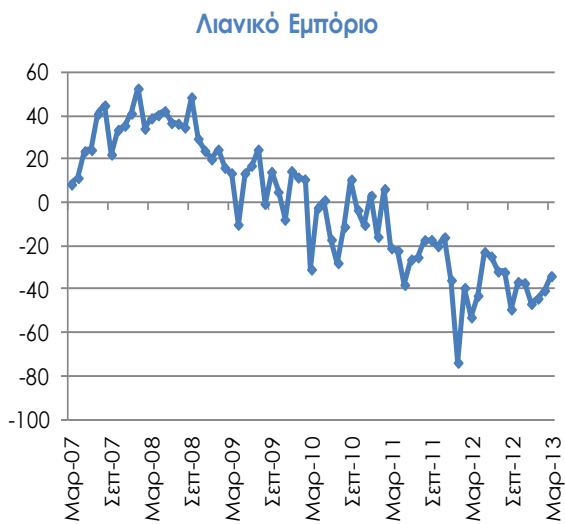
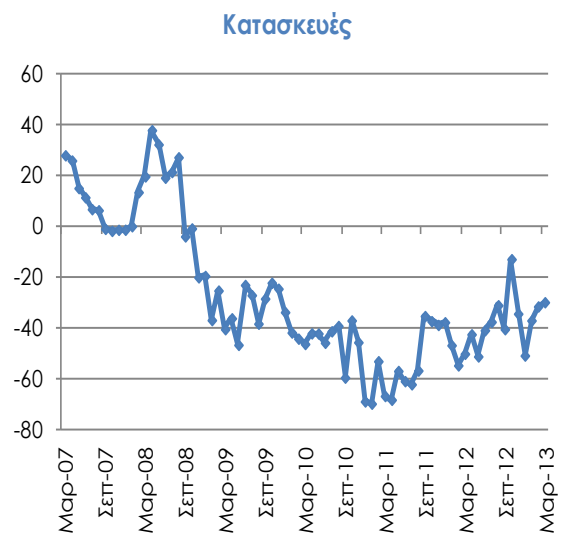
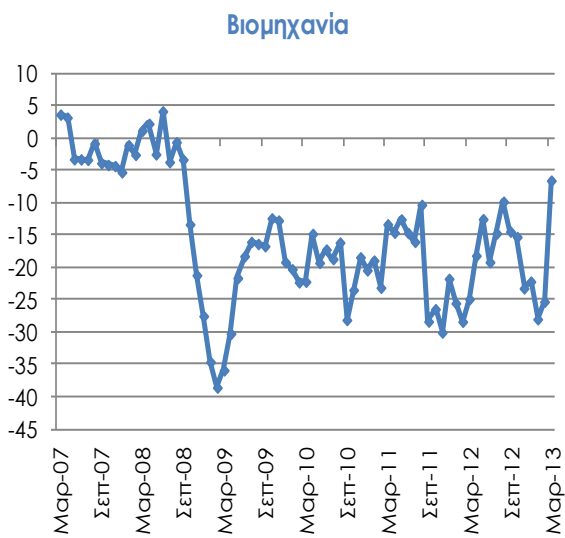
Αμετάβλητες παραμένουν οι προβλέψεις για την απασχόληση το υπό εξέταση διάστημα σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο στο Λιανικό Εμπόριο, με τον σχετικό αρνητικό δείκτη να διαμορφώνεται εκ νέου στις -40 μονάδες, 15 μονάδες χαμηλότερα όμως από την αντίστοιχη περσινή τιμή του.

Τα 2/5 των επιχειρήσεων του τομέα αναμένουν εκ νέου μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ μόλις το 1% προβλέπει άνοδο της απασχόλησης. Σε επιμέρους τομείς, σημειώνεται έντονη πτώση στο ισοζύγιο των προβλέψεων της απασχόλησης στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός και τα Οχήματα & Ανταλλακτικά και μικρή άνοδος στα Υφάσματα - Ένδυση-Υπόδηση, τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και τα Πολυκαταστήματα.

Διάγραμμα 3.11

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

Οι μειώσεις των μισθών στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα το 2012, οι περικοπές των συντάξεων, η διεύρυνση της άμεσης φορολογίας με τον περιορισμό του αφορολόγητου εισοδήματος και την πληρωμή νέων εισφορών, σε συνδυασμό με την επίπτωση της υψηλής ύφεσης στην απασχόληση, μείωσαν σημαντικά το εγχώριο διαθέσιμο εισόδημα και την καταναλωτική ζήτηση, που με τη σειρά τους άσκησαν περιοριστικές πιέσεις στην αύξηση του επιπέδου τιμών. Ακολουθώντας, το μέσο επίπεδο του πληθωρισμού στην Ελλάδα το 2012 διαμορφώθηκε στο 1,5%, σημειώνοντας πτώση κατά 1,8 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2011. Η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού συνεχίστηκε στο α' δίμηνο του 2013, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο 0,1%, επίπεδο που υποδηλώνει σταθερότητα τιμών, έναντι 2,2% την αντίστοιχη περίοδο του 2012.

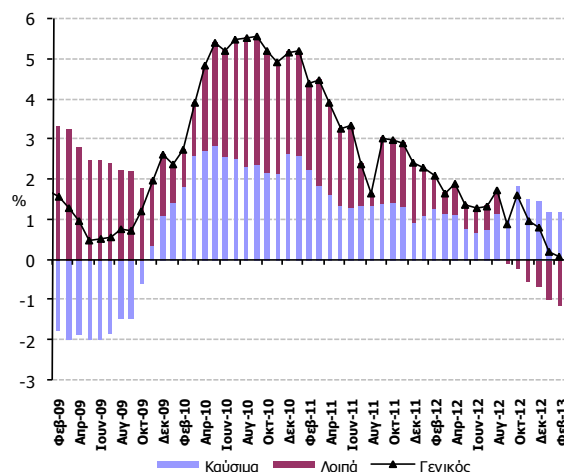
Η σημαντική επιβράδυνση του πληθωρισμού ερμηνεύεται από την αρνητική επίδραση που προκαλούν στον ΓΔΤΚ συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών συγκριτικά με το ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι.

Συγκεκριμένα, οι σαφώς περιορισμένες σε σύγκριση με πέρυσι πληθωριστικές δυνάμεις που εκδηλώνονται στο πρώτο δίμηνο του 2013, προέρχονται κυρίως από την πλευρά των καυσίμων, με την αύξηση στο σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στο 11,7% έναντι 13% στο ίδιο διάστημα του 2012, και στην τιμή της Ενέργειας, όπου ο

δείκτης σημείωσε άνοδο 11,8% έναντι 13,2% ένα χρόνο νωρίτερα.

Διάγραμμα 3.12

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

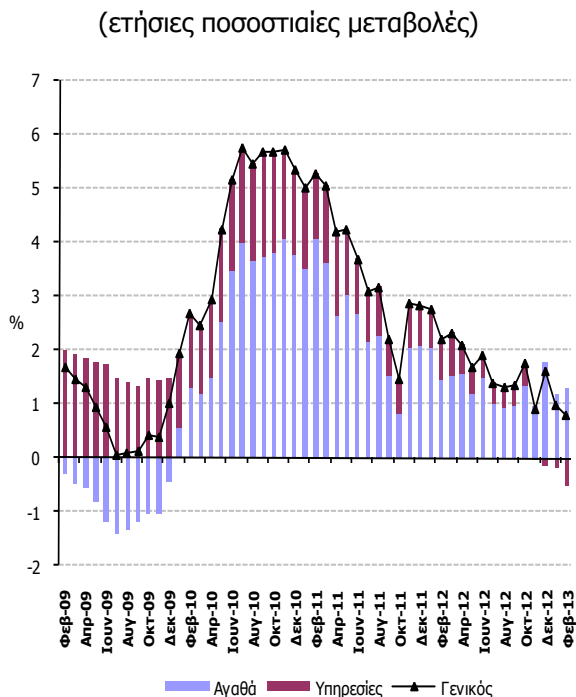
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Αντίστοιχα, στα Οπωροκηπευτικά, ο ρυθμός ανόδου των τιμών ήταν ελαφρώς χαμηλότερος από εκείνον το α' δίμηνο του 2012 (2% έναντι 2,2%), ενώ ο δείκτης τιμών αγαθών καταναλωτή παρουσίασε άνοδο 1,5% έναντι 2,8% στην ίδια περίοδο του 2012.

Στον αντίποδα, οι τιμές των υπηρεσιών υποχώρησαν, κατά 1,6%, γεγονός που αποτυπώνεται στην εξέλιξη του δομικού πληθωρισμού, ο οποίος κινείται σε αρνητικό επίπεδο και διαμορφώνεται στο -1,3%, από 1,1% το α' δίμηνο του 2012. Στις υπόλοιπες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών, σημαντική είναι η αύξηση που καταγράφεται στη Στέγαση για τέταρτη συνεχή χρονιά, και μάλιστα μεγαλύτερη από ότι στο αρχικό δίμηνο του 2012 (9,2% έναντι 8,3%), καθώς επίσης και στην Ένδυση-Υπόδηση, όπου ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται στο 2,1% (από 0,2% το 2012).

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη ΓΔΤΚ και επιπτώσεις από επιμέρους δείκτες

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

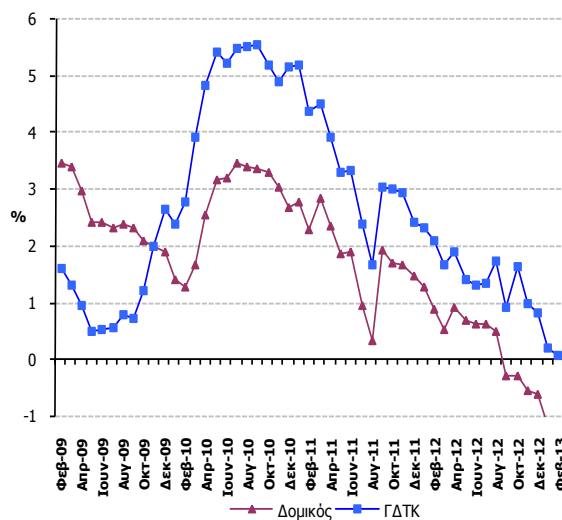
Αντιθέτως, σημαντική μείωση σημειώνεται στις Επικοινωνίες (-5,1%), στην Υγεία και στην Εκπαίδευση (-4,2% και -4% αντίστοιχα), ενώ καθοδικά κινούνται οι τιμές στα Διαρκή Αγαθά, όπου ο σχετικός δείκτης σημειώνει μεταβολή -3,3%, ελαφρώς μεγαλύτερη από ότι το αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι (-1,9%).

Σε ότι αφορά τον εναρμονισμένο πληθωρισμό στην Ελλάδα το προηγούμενο έτος, διαμορφώθηκε στο 1,0%, έναντι 3,1% το 2011, επίπεδο σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο όρο των χωρών-μελών της Ευρωζώνης-17 (2,5%).

Το α' δίμηνο του 2013 ο εναρμονισμένος πληθωρισμός καταγράφει πτώση κατά 1,8 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το ίδιο δίμηνο του προηγούμενου έτους και διαμορφώνεται στο 0,1%, επίπεδο που επίσης υποδηλώνει σταθερότητα τιμών.

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού και ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Αυτή η εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα η Ελλάδα να παρουσιάζει το χαμηλότερο επίπεδο εναρμονισμένου πληθωρισμού μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης 17, με την Πορτογαλία να εμφανίζει το δεύτερο χαμηλότερο επίπεδο (0,3%). Στον αντίποδα, ο υψηλότερος πληθωρισμός στην ζώνη του ευρώ καταγράφεται στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στη Ρουμανία (5%), τρεις ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα από τον δείκτη των χωρών στην ΕΕ27 (Μ.Ο.: 2%).

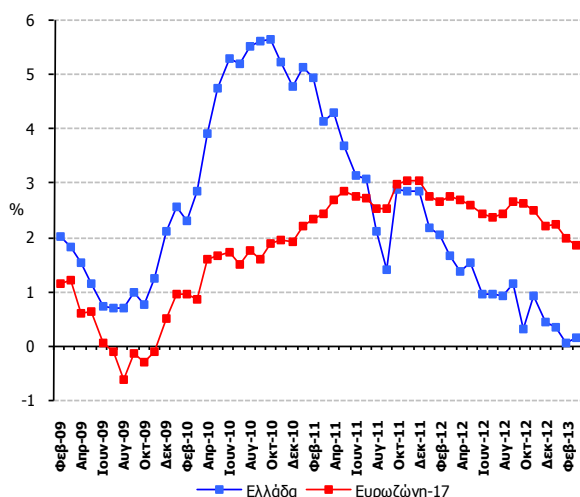
Αναφορικά με τις εξελίξεις στο κόστος παραγωγής, ο γενικός δείκτης εγχώριας αγοράς εμφάνισε πέρυσι στην Ελλάδα τη δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση (4,9% έναντι 7,4% το 2011) στην Ευρωζώνη-17 (Μ.Ο.: 2,6%), έπειτα από την Κύπρο (7,3%).

Ωστόσο, η τάση φαίνεται να αντιστρέφεται στις αρχές του τρέχοντος έτους με το γενικό δείκτη να σημειώνει το δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου οριακή αύξηση

0,5%, έναντι 7,7% στην ίδια περίοδο του 2012.

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, **Επεξεργασία:** IOBE

Οι κλάδοι στους οποίους εντοπίζεται η μεγαλύτερη μείωση είναι ο Καπνός (-8%), ο Άνθρακας-Λιγνίτης (-4,6%) και ο Ηλεκτρικός εξοπλισμός (-2,4%). Ήπια μείωση παρουσιάζεται στο κόστος των Ενεργειακών Αγαθών εκτός της ηλεκτρικής ενέργειας (-2,2%) και στα Προϊόντα Οπτάνθρακα και Διύλισης (-2%). Στον αντίποδα, σημαντική άνοδος (+5,6%) παρατηρήθηκε στο Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός, ενώ εξίσου σημαντική ενίσχυση καταγράφεται και στα Μεταλλεύματα (+5%). Αύξηση των τιμών σημειώνεται και στους κλάδους του Αργού Πετρελαίου καθώς επίσης και στις Χημικές ουσίες με ποσοστά 3,5% και 3,1% αντίστοιχα.

Από την άλλη πλευρά, ανοδικές πιέσεις στο κόστος παραγωγής ασκήθηκαν πέρυσι από την πορεία των τιμών των εισαγόμενων πρώτων υλών, με το σχετικό δείκτη να σημειώνει το 2012 άνοδο διπλάσια από εκείνη του μέσου όρου της Ευρωζώνης-17 (4,5% έναντι 7,6% το 2011).

Και εδώ όμως η τάση αντιστρέφεται τον πρώτο μήνα του 2013 με το δείκτη να σημειώνει υποχώρηση της τάξης του 1,6%, ενώ σε πτωτική τροχιά κινείται και ο αντίστοιχος δείκτης στο σύνολο των χωρών μελών της Ευρωζώνης-17 (-0,3%), διαμορφώνοντας θετικές συνθήκες για την παραγωγική διαδικασία στην Ευρωζώνη.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η σταθεροποίηση των τιμών που ουσιαστικά σημειώνεται στο πρώτο δίμηνο του 2013 αντανάκλα τις προαναφερθείσες ισχυρές περιοριστικές επιδράσεις των δημοσιονομικών μέτρων, της σταδιακής επέκτασης της εφαρμογής των αλλαγών στην αγορά εργασίας που συμφωνήθηκαν στο δεύτερο Μνημόνιο, αλλά και της ταχείας ανόδου της ανεργίας στο εγχώριο διαθέσιμο εισόδημα και ακολούθως στην αγοραστική δύναμη. Η εξουδετέρωση των πληθωριστικών πιέσεων από αυτούς τους παράγοντες μάλλον θα συνεχιστεί καθ' όλο το 2013, καθώς η εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων δεν έχει ολοκληρωθεί –πχ. έπεται η εφαρμογή της κατάργησης των επιδομάτων αδείας, Πάσχα και Χριστουγέννων- ενώ η ανεργία συνεχίζει να αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς, σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία του ΟΑΕΔ για το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους (+10,0%). Άλλωστε, δεν περιλαμβάνονται προς το παρόν στα δημοσιονομικά μετρά για το 2013, σύμφωνα και με το πρόσφατα επικαιροποιημένο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, αυξήσεις έμμεσων φόρων ή η επιβολή νέων για την επί-

τευξη των δημοσιονομικών στόχων, μέτρα που στη διετία 2010-2011 είχαν οδηγήσει σε μεγάλη άνοδο τιμών. Πληθωριστικές επιδράσεις μικρής έκτασης αναμένεται να ασκηθούν μόνο από τις προγραμματισμένες αυξήσεις τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος στις αρχές Μαΐου και Ιουλίου. **Συνεκτιμώντας όλους τους παραπάνω παράγοντες, ο πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί το 2013 στην περιοχή του 0%, δηλαδή για πρώτη φορά μετά από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 θα έχουμε σταθερότητα τιμών.**

Αντίστοιχα, στην Ευρωζώνη-17 ο πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί φέτος χαμηλότερα από το περυσινό του επίπεδο, στην περιοχή του 1,8%. Παρότι ενδέχεται να ασκηθούν πληθωριστικές πιέσεις από την άνοδο της έμμεσης φορολογίας σε χώρες της ζώνης του ευρώ, προκειμένου να επιτευχθούν οι δημοσιονομικοί στόχοι που έχουν τεθεί, η οριακή ύφεση στην Ευρωζώνη που ήδη εκτιμάται από διεθνείς οργανισμούς και η άνοδος της ανεργίας σε πρωτοφανή επίπεδα, θα τις υπεραντισταθμίσουν, επιφέροντας επιβράδυνση του πληθωρισμού από το επίπεδο του 2,5% στο οποίο διαμορφώθηκε το 2012.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι προβλέψεις για μειώσεις τιμών κυριαρχούν, όπως κάθε τρίμηνο σχεδόν εδώ και περίπου τρία χρόνια, στους περισσότερους

τομείς, με εξαίρεση τη **Βιομηχανία, όπου κατά το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους το ισοζύγιο των προβλεπόμενων τιμών εμφανίζεται ισοσκελισμένο.** Στους υπόλοιπους τομείς, **οι προβλέψεις μείωσης το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2013 σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του 2012 εξομαλύνονται ελαφρά στις Υπηρεσίες, ενώ αντίθετα διευρύνονται στις Ιδιωτικές Κατασκευές και στο Λιανικό Εμπόριο.** Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες έχουν υποχωρήσει ελαφρά στη Βιομηχανία, αλλά έχουν ενταθεί αισθητά στις Ιδιωτικές Κατασκευές και σαφώς λιγότερο στο Λιανικό Εμπόριο. Τέλος, στις Υπηρεσίες, οι προσδοκίες των τιμών παραμένουν στα ίδια σχεδόν επίπεδα. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι αποπληθωριστικές προβλέψεις εξομαλύνονται ελαφρά το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου, με το σχετικό ισοζύγιο να ισοσκελίζεται (από -4 μονάδες κατά μέσο όρο το προηγούμενο διάστημα). Η επίδοση αυτή βρίσκεται ελαφρώς υψηλότερα και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή (επίσης -4 μονάδες). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, από 1/10 εξ' αυτών προβλέπει αμφότερα μείωση και άνοδο τιμών το επόμενο διάστημα, με τα υπόλοιπα 4/5 των επιχειρήσεων να αναμένουν σταθερότητα τιμών προσεχώς.

Στο Λιανικό Εμπόριο, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών των επιχειρήσεων του τομέα διευρύνονται το πρώτο τρίμηνο του έτους, με το σχετικό μέσο αρνητικό ισοζύγιο να υποχωρεί στις -28

μονάδες κατά μέσο όρο (από -20 το περασμένο τρίμηνο και -25 την αντίστοιχη περυσινή περίοδο). Το 1/3 των ερωτηθέντων λιανέμπορων αναμένει πτώση των τιμών το επόμενο τρίμηνο και μόνο ένα 5% προβλέπει άνοδό τους. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων του λιανεμπορίου, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών εντείνονται το εξεταζόμενο διάστημα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο σε όλους, με το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο να εμφανίζεται αισθητά διευρυμένο στα Τρόφιμα- Ποτά – Καπνός, τα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση και τα Πολυκαταστήματα.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες κατά το υπό εξέταση τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο μεταβάλλεται ήπια και διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -23 μονάδες (από -25 μονάδες το τελευταίο τρίμηνο του 2012), παραμένοντας στα ίδια επίπεδα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή του επίδοση. Το 28% των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών το επόμενο τρίμηνο και ένα 5% άνοδο (από 2%). Στους επιμέρους κλάδους, ο σχετικός αρνητικός

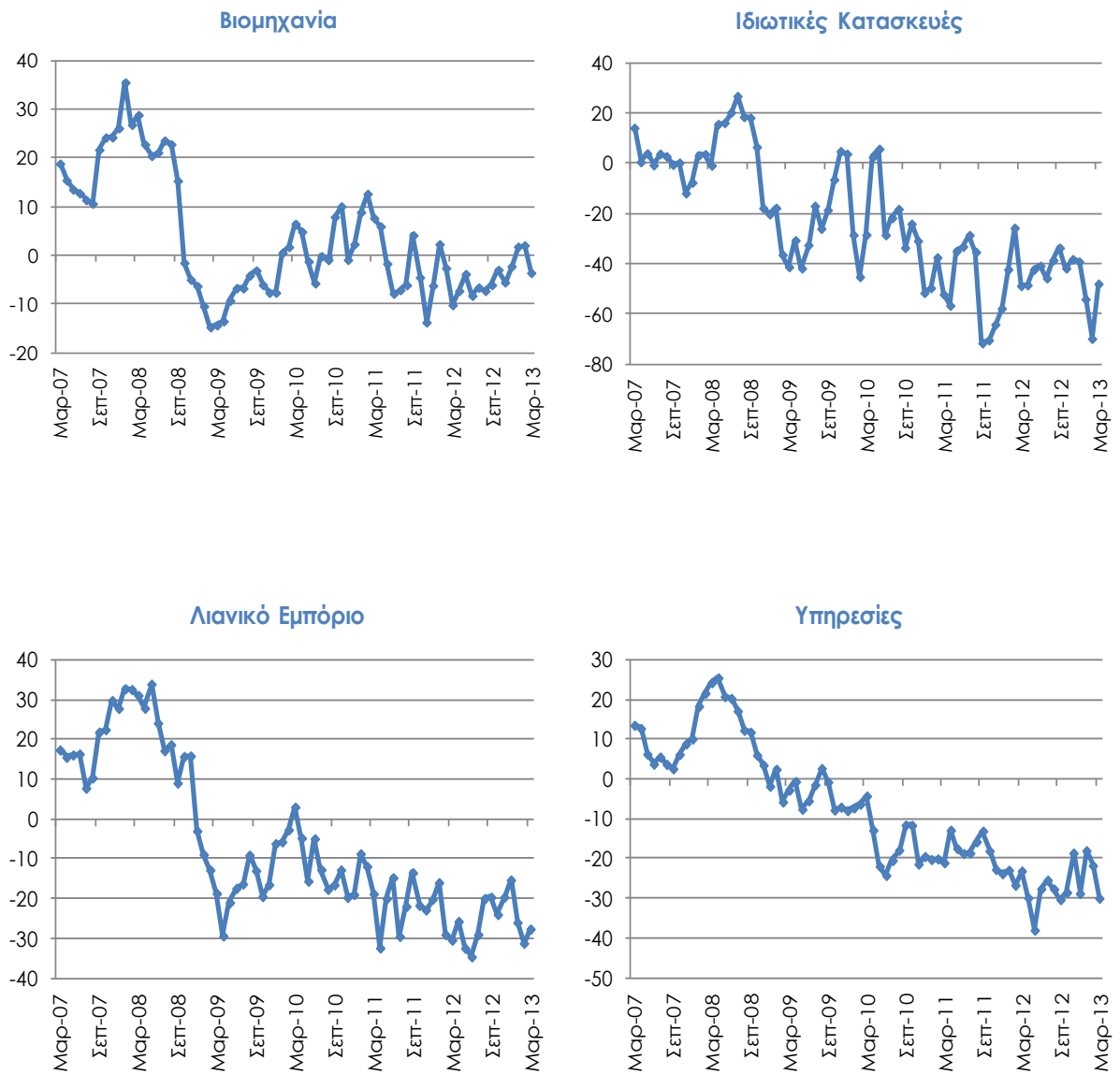
δείκτης παρουσιάζει ελαφρά υποχώρηση σε όλους, εκτός από τις Χερσαίες μεταφορές – ο μόνος κλάδος στον οποίο το σχετικό ισοζύγιο τριμήνου είναι θετικό, ήτοι οι πληθωριστικές προσδοκίες των επιχειρήσεων υπερβαίνουν τις προσδοκίες υποχώρησης των τιμών- και τις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες, όπου καταγράφεται μικρή άνοδος στο σχετικό αρνητικό ισοζύγιο.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το ισοζύγιο των τιμών του εξεταζόμενου διαστήματος σημειώνει έντονη πτώση σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -57 μονάδες (από -40 μονάδες, τόσο κατά το προηγούμενο τρίμηνο, όσο και κατά το αντίστοιχη περίοδο του 2012).

Το υπό εξέταση διάστημα, το 57% των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν εκ νέου βραχυπρόθεσμα υποχώρηση των τιμών, ενώ σταθερά καμία επιχείρηση από τον Ιούνιο και μετά δεν αναμένει άνοδο, με το υπόλοιπο 43% των επιχειρήσεων να προβλέπει σταθερές τιμές το επόμενο διάστημα.

Διάγραμμα 3.16

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών** συρρικνώθηκε ραγδαία το 2012, κατά 72,9%, και διαμορφώθηκε στα €5,6 δισεκ., χαμηλότερα κατά €15 δισεκ. σε σύγκριση με το 2011 και κατά €29,2 δισεκ. σε σχέση με τα επίπεδα του 2008 (€34,8 δισεκ.)¹⁷. Η μείωση των ελλειμμάτων του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου εισοδημάτων συντέλεσαν κατά κύριο λόγο σε αυτή τη σημαντική μεταβολή, ενώ το ισοζύγιο υπηρεσιών έμεινε σχεδόν αμετάβλητο. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών βρέθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2001, καθώς διαμορφώθηκε το 2012 στο -2,9% του ΑΕΠ, από -9,9% το 2011 και -14,9% το 2008. Τα στοιχεία για τον Ιανουάριο του 2013 καταγράφουν ενίσχυση της τάσης ταχείας αποσυμπίεσης του ελλείμματος που καταγράφηκε ολόκληρο το 2012, με μείωση κατά 84,7%, ενώ και στις επιμέρους βασικές κατηγορίες (εμπορικό ισοζύγιο, ισοζύγιο υπηρεσιών και ισοζύγιο εισοδημάτων) σημειώνεται παρόμοια τάση (με το σύνολο του 2012) και στον πρώτο μήνα του 2013.

Στα επιμέρους στοιχεία, το έλλειμμα του **εμπορικού ισοζυγίου** διαμορφώθηκε το 2012 στα €19,6 δισεκ., μειωμένο κατά 28,1% (-€7,6 δισεκ.), ενώ σε σχέση με το 2008 έχει περιοριστεί κατά €24,5 δισεκ. Σχεδόν η μισή μείωση προήλθε από το εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία,

το έλλειμμα του οποίου μειώθηκε κατά 34,6% και διαμορφώθηκε στα -€8,3 δισεκ., καθώς οι εξαγωγές αγαθών ανήλθαν στα €13,9 δισεκ. (+€505 εκατ.), έναντι εισαγωγών €22,2 δισεκ. (-€3,9 δισεκ.), με τη μείωση των εισαγωγών να καθορίζει ευνότητα σε μεγαλύτερο βαθμό το τελικό αποτέλεσμα. Οι εξαγωγές αγαθών σχεδόν προσέγγισαν το μέγιστο επίπεδο του 2008 (€14 δισεκ.), ενώ αντίθετα οι εισαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν στο ελάχιστο σημείο από το 2001. Στα καύσιμα, οι εξαγωγές διευρύνθηκαν περαιτέρω, καταγράφοντας αύξηση 20%, και βρίσκονται πλέον στο μέγιστο επίπεδο των τελευταίων 12 ετών, στα €7,4 δισεκ., ενώ οι εισαγωγές άγγιξαν επίσης το ιστορικά μέγιστο μέγεθός τους (€17,6 δισεκ.), αυξημένες κατά 1,9%, έναντι πολύ μεγαλύτερης αύξησης 27,5% το 2011. Έτσι, στο ισοζύγιο καυσίμων το έλλειμμα μειώθηκε κατά 8,2% το 2012, στα -€10,2 δισεκ.

Το πλεόνασμα στο **ισοζύγιο υπηρεσιών** παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο το 2012, στα €17,7 δισεκ., καθώς η μείωση των εισπράξεων κατά 5,3%, στα €27,1 δισεκ., συνοδεύτηκε από αντίστοιχη υποχώρηση των πληρωμών κατά 11,4%, στα €12,4 δισεκ. Στο σκέλος των εισπράξεων, τα έσοδα από τον τουρισμό διαμορφώθηκαν στα €10 δισεκ., λιγότερα κατά 4,6% από ότι το 2011, ενώ και οι εισπράξεις από μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες κινήθηκαν καθοδικά κατά 5,7% και 5,3% αντίστοιχα, στα €13,3 δισεκ. και €3,8 δισεκ. Οι πληρωμές στο ταξιδιωτικό σκέλος διαμορφώθηκαν στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 12 ετών, στα €1,8 δισεκ., μειωμένες κατά 18,4%, ενώ οι πληρωμές για μεταφορές δεν ξεπέρασαν τα €6,3 δισεκ., μειωμένες κατά 12,6%. Τέλος, οι πληρω-

¹⁷ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το 2011, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

μές για λοιπές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €4,2 δισεκ., υποχωρώντας κατά 5,9%.

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου εισοδημάτων** έφτασε το 2012 τα -€2,2 δισεκ. και βρίσκεται στο 1/4 του επιπέδου του το 2011 και στο 1/5 του 2008. Βασική αιτία για αυτή τη ραγδαία συρρίκνωση ήταν η υποχώρηση των πληρωμών σε αμοιβές, μισθούς, τόκους και μερίσματα κατά €6,5 δισεκ. , από €12 δισεκ. το 2011, ενώ οι αντίστοιχες εισπράξεις σταθεροποιήθηκαν, περίπου στα €3,3 δισεκ.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων** σχεδόν τριπλασιάστηκε το 2012 και διαμορφώθηκε στα €1,4 εκ., κοντά στα επίπεδα του 2007. Οι συνολικές εισπράξεις¹⁸ αυξήθηκαν κατά 15,5% (€689,6 εκατ.), καθώς η μείωση των μεταναστευτικών εμβασμάτων κατά €115,7 εκατ. υπερκαλύφθηκε από την αύξηση των μεταβιβάσεων στη Γενική Κυβέρνηση κατά €805,3 εκατ. Οι πληρωμές¹⁹ κατέγραψαν μείωση κατά 5% (-€195 εκ.) με τις πληρωμές προς την ΕΕ να αυξάνονται κατά €162,5 εκατ.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Η ισχυρή ανάκαμψη στο πλεόνασμα του **ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** το 2011, κατά 29%, ακολουθήθηκε από υποχώρηση το 2012 κατά 12,9%, με αποτέλεσμα το ισοζύγιο να διαμορφωθεί στα €2,3 δισεκ. Οι εισπράξεις²⁰ υποχώρησαν στα €2,6 δισεκ. (-€368 εκατ.), ενώ οι

πληρωμές, που αποτελούν μικρό τμήμα του ισοζυγίου, υποχώρησαν κατά 9,1%, στα €237,1 εκατ.

Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων**, που αντανακλά ως ένα βαθμό τις δανειακές ανάγκες της οικονομίας από το εξωτερικό, δεν ξεπέρασε τα €3,3 δισεκ., από €18 δισεκ. το 2011, στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2003. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι οι δανειακές ανάγκες ήταν μειωμένες σε σχέση με το 2008 κατά €27,4 δισεκ.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** υποχώρησε το 2012 κατά 80,1%, καθώς διαμορφώθηκε μόλις στα €3,6 δισεκ. από €17,8 δισεκ. το 2011.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** εμφάνισαν στο σύνολο του 2012 καθαρή εισροή ύψους €2,3 δισεκ. Οι άμεσες επενδύσεις προς την Ελλάδα διαμορφώθηκαν σε καθαρή εισροή ύψους €2,2 δισεκ., έναντι €822 εκατ. το 2011, ενώ και οι επενδύσεις Ελλήνων προς το εξωτερικό αυξήθηκαν στα €30 εκατ., έναντι εκροής €1,3 δισεκ. το 2011. Οι σημαντικότερες επενδύσεις που έλαβαν χώρα εντός του 2012 είναι οι κάτωθι:

- **Εισροή 2,3 δισεκ.** για την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Εμπορικής Τράπεζας από τη γαλλική Credit Agricole (Ιούλιος)
- **Εισροή 460 εκατ.** λόγω της πώλησης της θυγατρικής της Eurobank στην Πολωνία "EFG Eurobank Ergasias SA Spolka Akcyjna Oddzial w Polsce" στην

¹⁸ Οι εισπράξεις αφορούν καταβολές από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

¹⁹ Οι πληρωμές αφορούν κυρίως καταβολές προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό

²⁰ Οι εισπράξεις κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν καταβολές από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

- αυστριακή "Raiffeisen Bank International AG" (αποεπένδυση, Απρίλιος)
- **Εισροή 286 εκατ.** λόγω συμμετοχής της γαλλικής Societe Generale στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Γενικής Τράπεζας (Δεκέμβριος)
- **Εισροή 213 εκατ.** για την προικοδότηση της RBS NV από τη μητρική ολλανδική RBS NV (Ιούνιος)
- ← **Εκροή 80 εκατ.** για τη συμμετοχή της Εμπορικής Τράπεζας στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της θυγατρικής της EMPORIKI BANK CYPRUS LTD στην Κύπρο (Νοέμβριος)
- ← **Εκροή 72 εκατ.** για τη συμμετοχή της Eurobank στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της θυγατρικής της EFG New Property Holdings στην Κύπρο (Νοέμβριος)
- ← **Εκροή 70 εκατ.** για τη συμμετοχή της μητρικής Jumbo SA στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της θυγατρικής Jumbo ECB στη Βουλγαρία (Ιούνιος)

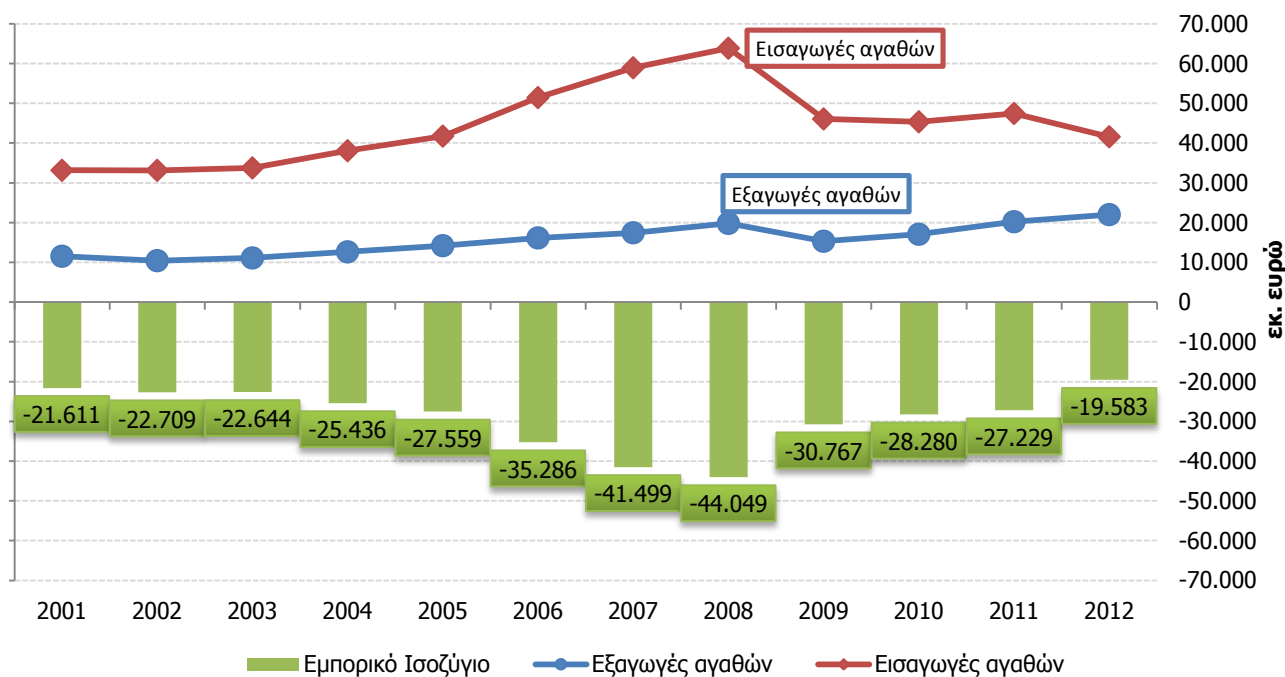
Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, η καθαρή εκροή του 2011 πενταπλασιάζεται το 2012, από τα -€19,7 δισεκ. στα -€100,5 δισεκ. . Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος οι τοποθετήσεις κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €57,7 δισεκ., ενώ αυξήθηκαν

επίσης οι τοποθετήσεις σε χρηματοοικονομικά παράγωγα και μετοχές κατά €831 εκ. και €129 εκ. αντίστοιχα, δημιουργώντας συνολική εκροή ύψους €58,7 δισεκ. Στο τμήμα των υποχρεώσεων, η μείωση των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια που έχουν εκδοθεί από κατοίκους της Ελλάδος κατά €41,76 δισεκ., αλλά και η μείωση των τοποθετήσεων σε μετοχές κατά €52 εκατ. δημιούργησαν συνολική εκροή ύψους €41,8 δισεκ.

Στην κατηγορία των **λοιπών επενδύσεων**, το σχετικό ισοζύγιο κατέγραψε πέρυσι καθαρή εισροή ύψους €101,7 δισεκ., έναντι €38,1 δισεκ. το 2011. Η εξέλιξη αυτά αντανakλά κυρίως την αύξηση του δανεισμού της Γενικής Κυβέρνησης στο πλαίσιο του δεύτερου Μνημονίου και δευτερευόντως του ιδιωτικού τομέα συνολικά κατά €111,2 δισεκ.. Τα δάνεια της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθαν στα €109,1 δισεκ., κυρίως από τον EFSF και το ΔΝΤ, οι τοποθετήσεις των εγχώριων επενδυτών σε καταθέσεις και γeros στο εξωτερικό μειώθηκαν κατά €15,3 δισεκ., ενώ οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε καταθέσεις και γeros στην Ελλάδα μειώθηκαν, κατά €23,4 δισεκ.. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Δεκεμβρίου στα €5,5 δισεκ., από €5,3 δισεκ. τον Δεκέμβριο του 2011.

Διάγραμμα 3.17

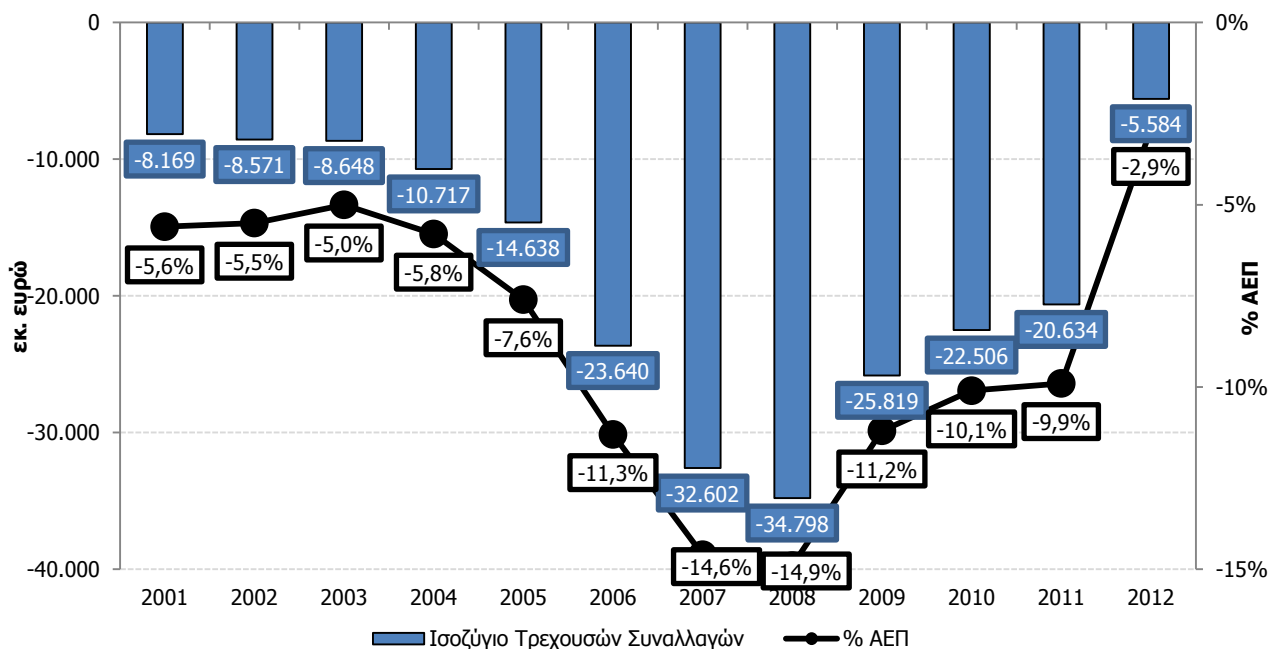
Εισαγωγές-Εξαγωγές 2001-2012 (Ιανουάριος - Δεκέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE

Διάγραμμα 3.18

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2012 (Ιανουάριος - Δεκέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE

Αποτίμηση

Η αναζήτηση ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου για την ελληνική οικονομία, αποτελεί διαχρονικά θέμα συζήτησης στο δημόσιο διάλογο, όμως μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και τη συνεχή, υψηλή οικονομική ύφεση ανήλθε στην κορυφή του ενδιαφέροντος. Επανειλημμένα έχει διατυπωθεί η θέση την τελευταία τριετία ότι ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο αποτελεί τη μοναδική διέξοδο για την ελληνική οικονομία από τη βαθιά ύφεση. Αναπόσπαστο τμήμα αυτού του νέου αναπτυξιακού μοντέλου αποτελεί η εξάλειψη των πολύ υψηλών «δίδυμων» ελλειμμάτων (δημοσιονομικού-τρεχουσών συναλλαγών), που ως προς το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συνεπάγεται τον περιορισμό της εισαγωγικής εξάρτησης, τη σταδιακή ενίσχυση των εξαγωγών, εξελίξεις που αμφότερες θα επιφέρουν τη διεύρυνση της εγχώριας παραγωγής. Η αντανάκλαστική εκ μέρους πολλών επιχειρήσεων προσπάθεια αύξησης των εξαγωγών τους από την αρχή της εγχώριας κρίσης, προκειμένου να αντισταθμιστεί η φθίνουσα εγχώρια ζήτηση, φαίνεται σταδιακά να αποτελεί για αρκετές εξ' αυτών διαρκή και εξελισσόμενη στρατηγική.

Άλλωστε, πέρα από τα θετικά αποτελέσματά της στις πωλήσεις και στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, η αναιμική εγχώρια ζήτηση δεν αναμένεται να ανακάμψει προσεχώς με ταχείς ρυθμούς, υποστηρίζοντας την παραγωγική τους δραστηριότητα. Επιπρόσθετα, η αξιοποίηση στοιχείων για τη

συνολική ζήτηση²¹, τις εισαγωγές²², τη βιομηχανική παραγωγή και το προϊόν στις υπηρεσίες²³, με τη χρήση σχετικών δεικτών για την περίοδο 2001-2012, μπορεί να αποτυπώσει εάν και σε τι βαθμό αναπτύσσεται βαθμιαία, πέρα από τη μείωση των εισαγωγών, μια τάση προτίμησης στην Ελλάδα των εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και περιορισμού του ελλείμματος του εξωτερικού ισοζυγίου. Σύμφωνα με τα στοιχεία του διαγράμματος 3.20, ο δείκτης εισαγωγών βρέθηκε το 2012 στο 40% του επιπέδου του 2008, γεγονός που αντανάκλα την ταχεία υποχώρηση της εγχώριας ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται στο εξωτερικό. Παράλληλα όμως, η συνολική ζήτηση στην ελληνική οικονομία, στην οποία περιλαμβάνονται και οι εισαγωγές, υποχώρησε σαφώς ηπιότερα, κατά 27%. Επομένως, καθώς η μείωση των εισαγωγών υπερβαίνει κατά πολύ αυτή της εγχώριας ζήτησης, στην οποία οι εισαγωγές περιλαμβάνονται, αυτό συνεπάγεται ότι το τμήμα της τελευταίας που καλύπτεται από παραγωγή στην Ελλάδα διευρύνεται. Αυτή η τάση υποκα-

²¹ Άθροισμα της ιδιωτικής κατανάλωσης, της δημόσιας κατανάλωσης και του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου (πηγή: Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ).

²² Αποπληθωρισμένα στοιχεία Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών της ΤΤΕ

²³ Το άθροισμα της προστιθέμενης αξίας των 5 βασικών τομέων υπηρεσιών (προσέγγιση ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ):

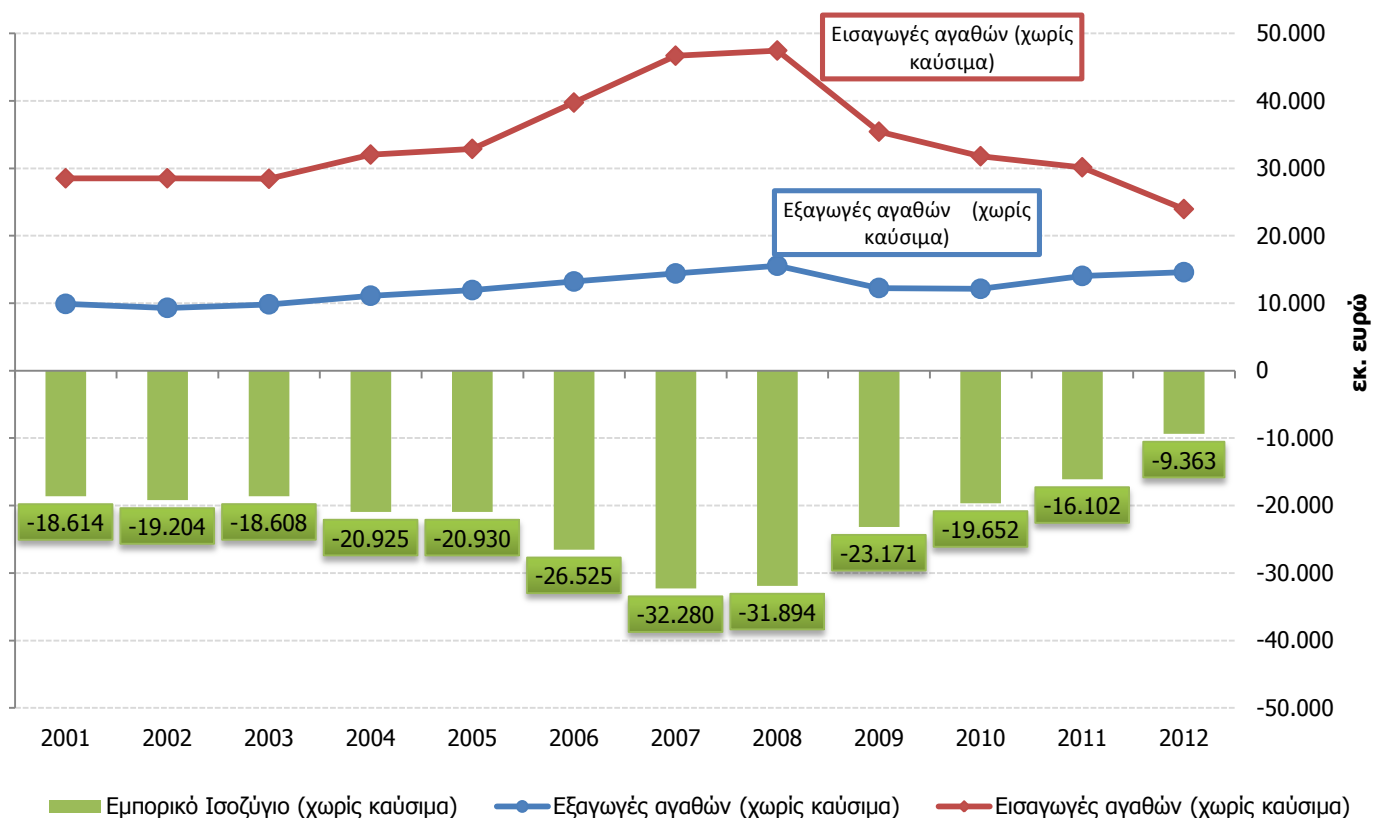
- Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και μοτοσικλετών, μεταφορά και αποθήκευση, υπηρεσίες παροχής καταλύματος και υπηρεσίες εστίασης
- Ενημέρωση και επικοινωνία
- Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες
- Διαχείριση ακίνητης περιουσίας
- Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες

τάστασης επαληθεύεται και με μεγέθη από την πλευρά της προσφοράς στην ελληνική οικονομία: τόσο ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής, όσο και ο δείκτης προϊόντος στις υπηρεσίες έχουν υποχωρήσει στην περίοδο 2008-2012 κατά περίπου 24%, ηπιότερα δηλαδή από ότι η ζήτηση εισαγωγών και σε παραπλήσιο βαθμό με την πτώση της εγχώριας ζήτησης. Έτσι, αν και η προσπάθεια θεμελίωσης ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο, χωρίς να έχουν διαμορφωθεί ακό-

μα όλες οι αναγκαίες συνθήκες για τη μετάβαση σε αυτό (πχ. αποτελεσματικός δημόσιος τομέας, λειτουργικό θεσμικό πλαίσιο, ουσιαστική, υψηλή επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, την έρευνα και την τεχνολογία), είναι γεγονός ότι σταδιακά η εγχώρια παραγωγή καταφέρνει να καλύψει μεγαλύτερο τμήμα των εγχώριων αναγκών, συμβάλλοντας έτσι στον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Διάγραμμα 3.19

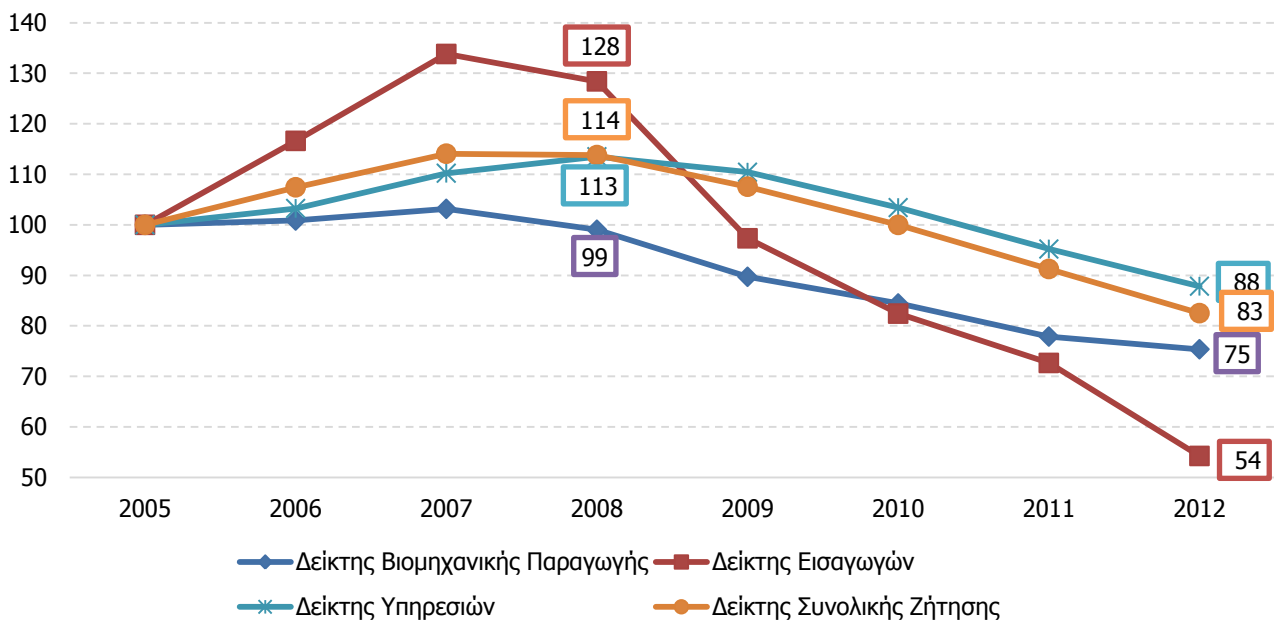
Εισαγωγές-Εξαγωγές (χωρίς καύσιμα) 2001-2012 (Ιανουάριος-Δεκέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.20

Δείκτες Βιομηχανικής Παραγωγής / Εισαγωγών / Συνολικής Ζήτησης / Παραγωγής Υπηρεσιών
(2005=100)

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.10
Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών σε εκατ. €

		Ιανουάριος - Δεκέμβριος			Δεκέμβριος		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙΑ+ΙΒ+ΙΓ+ΙΔ)	-22.506,0	-20.633,5	-5.583,7	-1.779,5	-2.142,8	-534,2
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-28.279,6	-27.229,1	-19.582,7	-1.456,9	-1.961,6	-978,1
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-8.627,2	-11.126,9	-10.220,0	-10,8	-670,3	-455,9
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-19.652,4	-16.102,1	-9.362,8	-1.446,1	-1.291,2	-522,2
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-3.672,7	-3.370,9	-1.042,6	-341,6	-164,5	-21,9
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-15.979,7	-12.731,2	-8.320,1	-1.104,5	-1.126,7	-500,3
	Εξαγωγές αγαθών	17.081,5	20.230,6	22.017,6	1.869,0	1.639,4	2.010,6
I.A.2	Καύσιμα	4.950,0	6.187,7	7.426,4	692,9	536,4	667,6
	Πλοία (εισπράξεις)	858,1	695,1	737,8	29,7	23,5	55,0
	Λοιπά αγαθά	11.273,4	13.347,8	13.853,5	1.146,4	1.079,5	1.288,0
	Εισαγωγές αγαθών	45.361,0	47.459,6	41.600,4	3.325,9	3.600,9	2.988,7
	Καύσιμα	13.577,1	17.314,6	17.646,3	703,7	1.206,7	1.123,5
I.B	Πλοία (πληρωμές)	4.530,8	4.066,0	1.780,4	371,3	188,0	76,9
	Λοιπά αγαθά	27.253,1	26.079,0	22.173,7	2.250,9	2.206,2	1.788,3
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	13.248,5	14.629,6	14.719,4	470,7	611,9	449,0
I.B.1	Εισπράξεις	28.477,8	28.609,2	27.105,6	1.746,1	1.764,3	1.571,9
	Ταξιδιωτικό	9.611,3	10.504,7	10.024,1	153,8	144,7	137,4
	Μεταφορές	15.418,4	14.096,6	13.286,4	1.234,8	1.212,9	1.015,2
I.B.2	Λοιπές υπηρεσίες	3.448,1	4.007,9	3.795,2	357,4	406,7	419,3
	Πληρωμές	15.229,4	13.979,6	12.386,3	1.275,4	1.152,4	1.122,9
	Ταξιδιωτικό	2.156,0	2.266,5	1.848,7	161,0	180,9	162,7
I.Γ	Μεταφορές	8.155,4	7.234,4	6.322,0	669,7	573,7	512,5
	Λοιπές υπηρεσίες	4.917,9	4.478,7	4.215,5	444,7	397,8	447,7
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-7.673,8	-8.594,8	-2.164,8	-810,8	-1.016,5	-32,7
I.Γ.1	Εισπράξεις	4.009,3	3.322,1	3.272,8	333,7	328,6	292,1
	Αμοιβές, μισθοί	199,7	188,0	200,0	16,5	19,2	25,2
I.Γ.2	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	3.809,6	3.134,1	3.072,7	317,1	309,4	266,8
	Πληρωμές	11.683,1	11.916,9	5.437,5	1.144,4	1.345,1	324,8
I.Δ	Αμοιβές, μισθοί	377,6	470,0	468,0	36,6	48,2	39,0
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	11.305,5	11.447,0	4.969,6	1.107,8	1.296,8	285,8
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	198,9	560,8	1.444,4	17,5	223,3	27,6
I.Δ.1	Εισπράξεις	4.654,3	4.435,0	5.124,6	295,3	409,4	338,8
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	3.188,5	3.254,9	4.060,2	189,6	308,2	260,8
I.Δ.2	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.465,8	1.180,1	1.064,4	105,7	101,2	78,0
	Πληρωμές	4.455,4	3.874,2	3.680,2	277,9	186,1	311,2
II	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	2.860,4	2.485,4	2.647,9	120,6	106,1	245,8
	Λοιποί τομείς	1.595,0	1.388,8	1.032,3	157,3	80,0	65,4
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1- II.2)	2.071,5	2.671,8	2.327,6	1.190,9	794,7	497,7
II.1	Εισπράξεις	2.356,2	2.932,7	2.564,6	1.216,4	820,8	528,5
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	2.239,3	2.798,5	2.486,0	1.205,7	809,0	521,8
II.2	Λοιποί τομείς	116,9	134,2	78,6	10,7	11,7	6,7
	Πληρωμές	284,7	260,8	237,1	25,5	26,1	30,8
III	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	15,8	12,7	13,7	0,7	0,5	0,3
	Λοιποί τομείς	268,9	248,1	223,3	24,7	25,6	30,5
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-20.434,5	-17.961,7	-3.256,1	-588,6	-1.348,1	-36,5
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A+IV.B+IV.Γ+IV.Δ)	20.853,9	17.838,1	3.556,0	99,5	828,3	-648,0
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-927,0	-452,6	2.322,4	-145,3	1.856,1	611,4
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-1.176,2	-1.274,9	30,4	-132,5	16,1	-22,0
IV.B	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	249,2	822,3	2.292,0	-12,8	1.840,0	633,4
	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	-20.855,0	-19.778,3	100.503,9	3.226,7	-322,8	25.744,1
IV.Γ	Απατήσεις	13.278,7	4.139,0	-58.686,1	1.994,9	1.461,2	-19.090,4
	Υποχρεώσεις	-34.133,6	-23.917,3	-41.817,8	1.231,8	-1.784,0	-6.653,6
IV.Δ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	42.538,8	38.050,0	101.742,6	-2.971,9	-701,0	24.450,7
	Απατήσεις	7.658,7	7.638,7	13.976,2	7.082,8	2.023,6	201,6
V	Υποχρεώσεις	34.880,2	30.411,3	87.766,4	-10.054,8	-2.724,5	24.249,1
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	29.978,2	39.873,9	109.093,9	2.430,2	7.950,1	33.972,0
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ**	97,0	19,0	-5,0	-10,0	-4,0	34,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-419,4	123,6	-299,9	489,1	519,8	684,5
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***					4.777	5.332	5.500

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή, ** (+) μείωση (-) αύξηση

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του . Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του , τις απαιτήσεις σε συναλλαγματικά διαθέσιμα και σε έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του , και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα

4. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗΣ ΒΙΟ-ΜΗΧΑΝΙΑΣ ²⁴

4.1 Εισαγωγή

Υπό το πρίσμα της παρατεταμένης, ισχυρής ύφεσης στην ελληνική οικονομία, αλλά και στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης διεθνούς οικονομίας και των έντονων πιέσεων από τις νέες αναδυόμενες οικονομίες που γνωρίζουν ταχύτατους ρυθμούς ανάπτυξης (Κίνα, Ινδία, Ρωσία κλπ.), η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε συνδυασμό με την εξειδίκευση σε τομείς που εντοπίζονται συγκριτικά πλεονεκτήματα φαίνεται πως αποτελεί την πλέον αποτελεσματική λύση στο ολόένα και πιο επιτακτικό πρόβλημα της οικονομικής βιωσιμότητας και της επίτευξης ευσταθούς ανάπτυξης μια χώρας.

Για αυτό το λόγο, παράλληλα με τη διαδικασία της δημοσιονομικής προσαρμογής, τίθεται δι-αρκώς στο δημόσιο διάλογο το ζήτημα της αναπτυξιακής στρατηγικής της «επόμενης ημέ-ρας» και της αναζωογόνησης του παραγωγικού ιστού της ελληνικής οικονομίας, μια αναζήτη-ση που αποδελτιώνεται συνήθως με τον όρο «νέο αναπτυξιακό πρότυπο». Βασικά χαρακτη-ριστικά αυτού θεωρείται ότι πρέπει να είναι η εξωστρέφεια, η καινοτομία και έμφαση σε κλά-δους στους οποίους η χώρα συγκεντρώνει στρατηγικά πλεονεκτήματα.

Ένας από τους τομείς της οικονομίας στους οποίους εντοπίζονται στρατηγικά πλεονεκτήματα, είτε με την έννοια των ώριμων δυνατοτήτων είτε με τη έννοια της ευνοϊκής συγκυρίας και των εν δυνάμει αναπτυξιακών προοπτικών, είναι αυτός της φαρμακευτικής βιομηχανίας και συγκεκριμένα ο κλάδος παραγωγής φαρμακευτικών και χημικών προϊόντων για ιατρικούς σκοπούς. Ένας κλάδος η πορεία το οποίου συναρτάται από την εφαρμοζόμενη φαρμακευτική αλλά και ασφαλιστική πολιτική, δεδομένης της ιδιαίτερης φύσης του φαρμάκου ως αγαθού με ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα στην τρέχουσα εγχώρια συγκυρία η οποία καθορίζεται ως επί το πλείστον από τη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής, είναι προ-φανές ότι ο κλάδος του φαρμάκου επηρεάζεται στενά από τις αλλαγές πολιτικής στο ασφα-λιστικό σύστημα και στη δημόσια ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, καθώς οι δαπάνες υγείας έχουν επισημανθεί ως ένα πεδίο σημαντικών εξοικονομήσεων ή/και περικοπών.

4.2 Σκοπός –Περιεχόμενο της μελέτης

Η μελέτη που πραγματοποίησε το IOBE για την αναπτυξιακή προοπτική της ελληνικής φαρ-μακευτικής βιομηχανίας αναδεικνύει τη σημασία του κλάδου της παραγωγής φαρμάκων σε σύγκριση με τους υπόλοιπους μεταποιητικούς κλάδους. Πιο συγκεκριμένα, προσδιορίζει τη συμβολή του στην εθνική οικονομία μέσω της ποσοτικής αποτίμησης της συνεισφοράς του

---

²⁴ Το παρόν κείμενο συνοψίζει τα τελικά αποτελέσματα μελέτης του IOBE, η οποία βρίσκεται διαθέσιμη ηλεκτρο-νικά στο http://www.iobe.gr/index.asp?a_id=359&news_id=1180

σε αυτή σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας παραγωγής, βιομηχανικής παραγωγής, απασχόλησης, εξωτερικού εμπορίου, καινοτομίας και διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Η εξωστρέφεια του κλάδου αξιολογείται βάσει κριτηρίων ανταγωνιστικότητας. Η άμεση, έμμεση και η προκαλούμενη επίδρασή του στην ελληνική οικονομία, σε όρους ΑΕΠ, απασχόλησης και ανταγωνιστικότητας υπολογίζεται μέσω της χρήσης ενός υποδείγματος εισροών – εκροών. Σκοπός της μελέτης είναι, συνεκτιμώντας όλα τα βασικά δεδομένα της παραγωγικής λειτουργίας του φαρμακευτικού κλάδου, να αναδειχθούν τα συγκριτικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματά του, εστιάζοντας κυρίως στον ανερχόμενο εξαγωγικό του προσανατολισμό και στη συνεχώς ενισχυόμενη θέση του στις διεθνείς αγορές. Η ελληνική παραγωγική φαρμακευτική βιομηχανία παρουσιάζει χαρακτηριστικά δυναμικού κλάδου και θα μπορούσε να συνεισφέρει σημαντικά στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο της Ελλάδας.

4.3 Βασικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής φαρμακευτικής βιομηχανίας

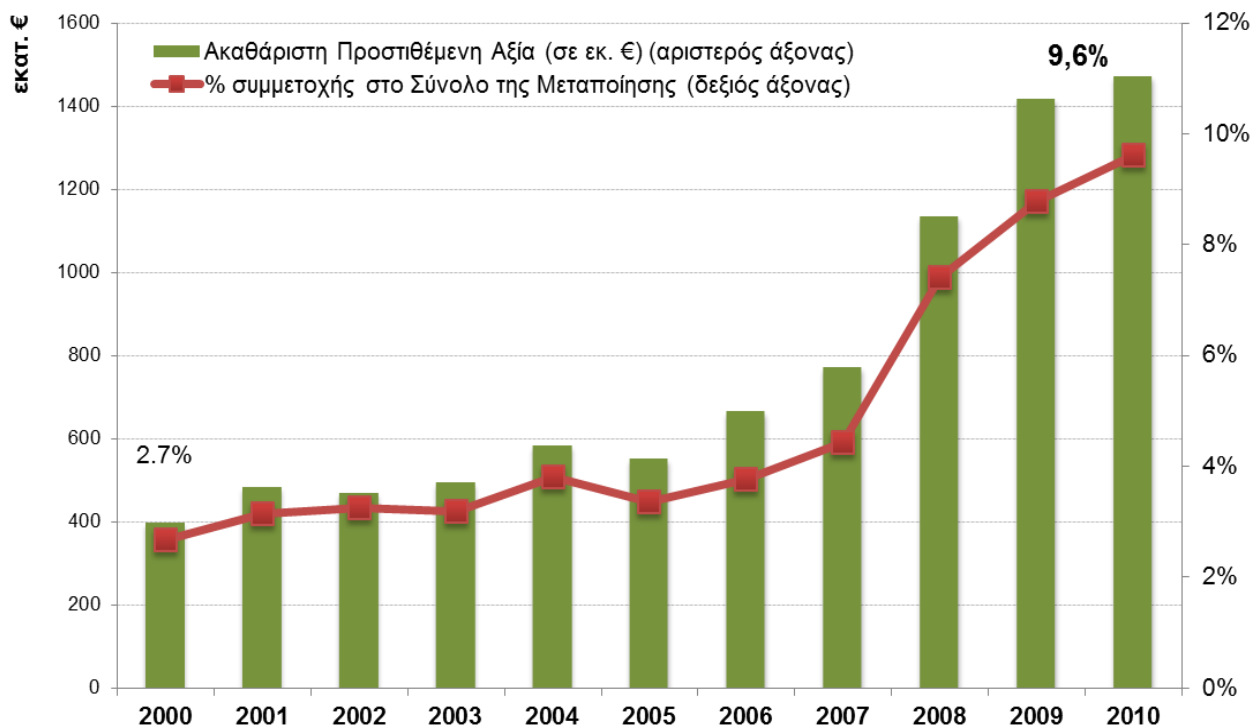
Ο κλάδος παραγωγής φαρμάκων είναι από τους πλέον δυναμικούς της ελληνικής οικονομίας και ένας από τους ελάχιστους που σε περίοδο κρίσης βελτιώνει τα μεγέθη του και πραγματοποιεί παραγωγικές επενδύσεις.

Σε όρους Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (Διάγραμμα 4.1), ο Κλάδος Παραγωγής Φαρμάκων στην Ελλάδα συμβάλλει το 9,6% του συνόλου του Μεταποιητικού τομέα για το 2010, ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ευρώπη, μετά τη Σλοβενία (12,7%) και τη Δανία (10,4%). Μάλιστα, την περίοδο 2000-2010, ο κλάδος αύξησε το ποσοστό συμμετοχής του στη μεταποιητική παραγωγή στην Ελλάδα κατά περίπου 7 εκατοστιαίες μονάδες (από 2,7% το 2000 σε 9,6% το 2010), καταγράφοντας τη μεγαλύτερη αύξηση μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (Διάγραμμα 4.2).

Ο Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής (ΔΒΠ) συμβάλλει στην εξέταση των τάσεων στον όγκο παραγωγής ενός κλάδου, αποτυπώνοντας ουσιαστικά την εξέλιξη της προστιθέμενης αξίας του σε σταθερές τιμές. Μεταξύ των μεταποιητικών κλάδων στην Ελλάδα, η Παραγωγή Βασικών Φαρμακευτικών προϊόντων και σκευασμάτων εμφανίζει συγκριτικά ταχύτερη ανάπτυξη έναντι των υπόλοιπων κλάδων, καθώς σημείωσε την ταχύτερη διεύρυνση προϊόντος στην περίοδο 2000-2011, της τάξης του 12% ετησίως κατά μέσο όρο (Διάγραμμα 4.3).

Διάγραμμα 4.1

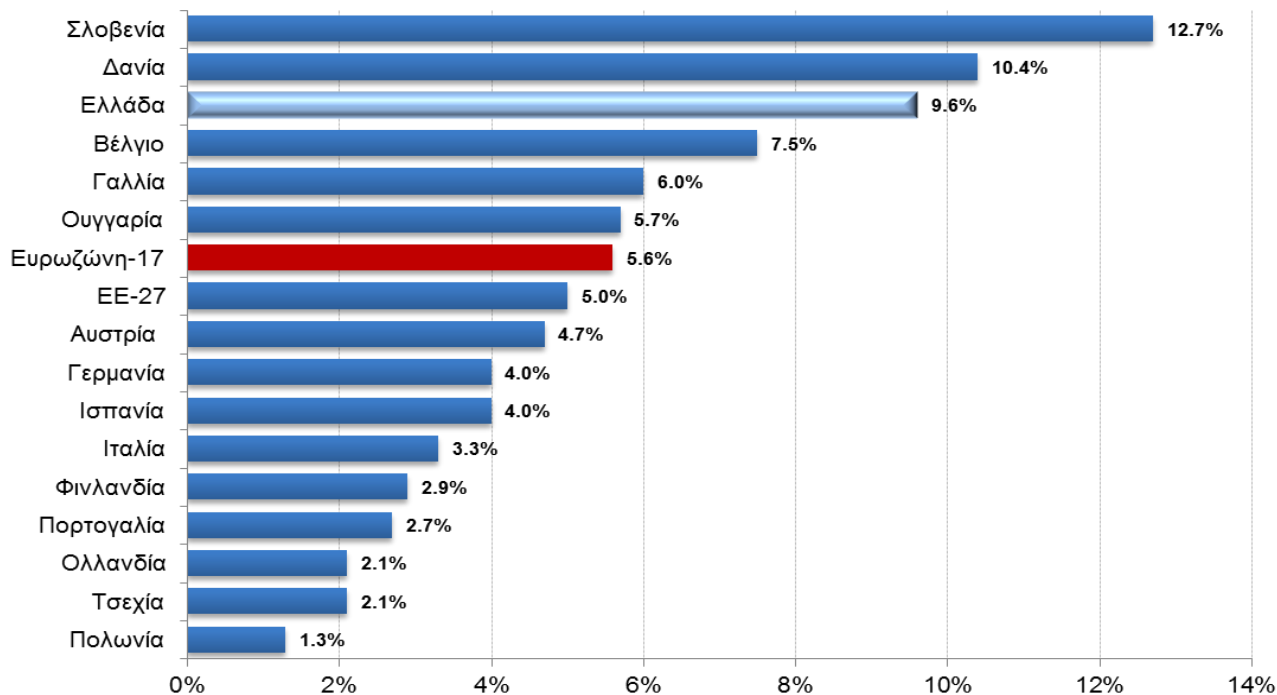
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου Παραγωγής Φαρμακευτικών Προϊόντων & Σκευασμάτων στην Ελλάδα, (2000-2010)

Πηγή :Eurostat

Διάγραμμα 4.2

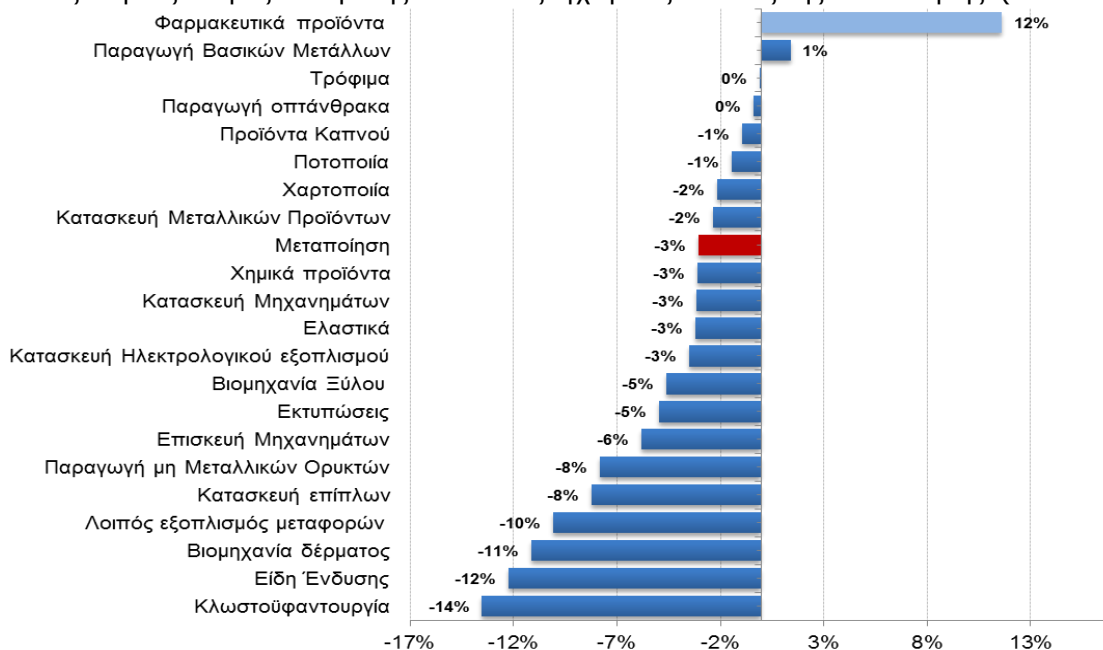
Συμμετοχή του κλάδου Παραγωγής Φαρμάκων στο σύνολο της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της Μεταποίησης σε χώρες ΕΕ (% ,2010)

Πηγή :Eurostat

Διάγραμμα 4.3

Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής ΔΒΠ στους εγχώριους κλάδους της Μεταποίησης (2000-2011)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει ο κλάδος παραγωγής φαρμάκων στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα μπορεί να συνοψιστεί στα παρακάτω σημεία:

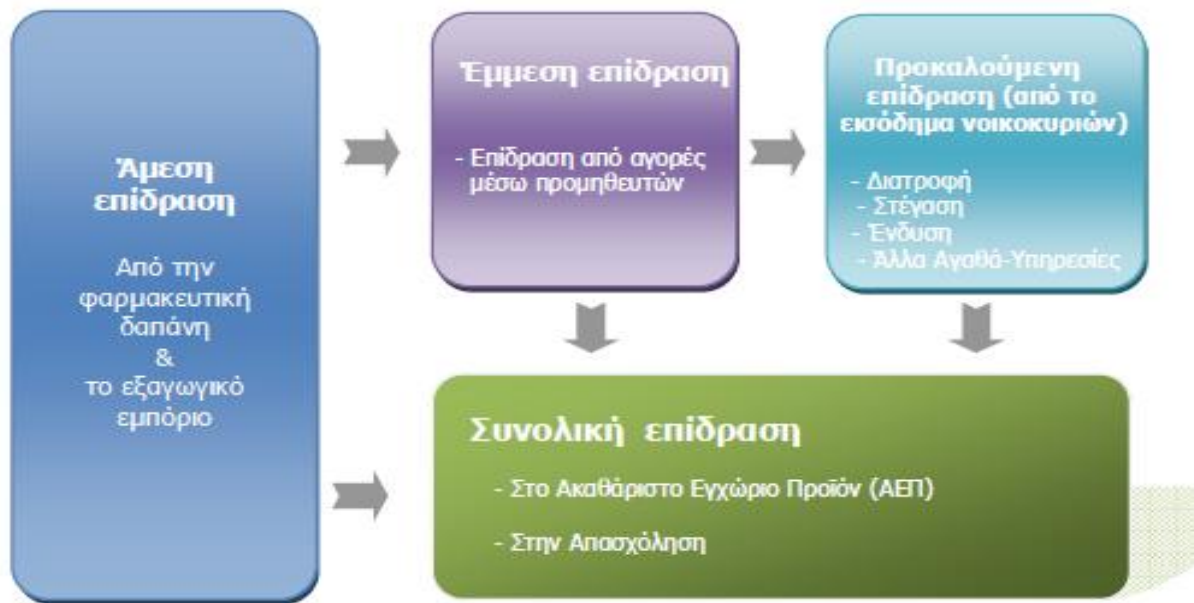
- Η συμβολή στην εγχώρια μεταποιητική δραστηριότητα ακολούθησε ανοδική πορεία την προηγούμενη δεκαετία φτάνοντας κοντά στο 10% (της συνολικής μεταποιητικής παραγωγής) το 2010. Αυτό το μερίδιο είναι το τρίτο υψηλότερο στην ΕΕ έπειτα από εκείνο στη Σλοβενία και στη Δανία.
- Σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους της εγχώριας Μεταποίησης ο κλάδος παραγωγής φαρμάκου παρουσίασε την υψηλότερη μέση ετήσια αύξηση ως προς την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία την περίοδο 2000-2010. Η αύξηση αυτή ήταν η μεγαλύτερη στις χώρες-μέλη της ΕΕ (στον αντίστοιχο κλάδο) τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
- Την περίοδο 2000-2011 ο κλάδος σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξηση παραγωγής στην εγχώρια Μεταποίηση. Η αύξηση είναι επίσης η μεγαλύτερη στην ΕΕ για την περίοδο 2000-2011, όσον αφορά στην παραγωγή φαρμάκου.
- Ο κλάδος εμφανίζει υψηλή ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια: οι εξαγωγές Φαρμακευτικών προϊόντων κατέχουν το τέταρτο μεγαλύτερο μερίδιο στο σύνολο των εξαγωγών της ελληνικής Μεταποίησης.

4.4 Η επίδραση της εγχώριας παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων στην ελληνική οικονομία

Η εκτίμηση της επίδρασης (άμεσης, έμμεσης και προκαλούμενης) από την παραγωγική δραστηριότητα της εγχώριας παραγωγής φαρμάκου και την πώληση των προϊόντων της στην ελληνική οικονομία εκτιμήθηκε με τη χρήση του υποδείγματος εισροών-εκροών του Leontief για το 2010, θεωρώντας την φαρμακευτική δαπάνη ως μια εξωγενή μεταβολή στην τελική ζήτηση.

Διάγραμμα 4.4

Υπόδειγμα Leontief: Εκτίμηση της άμεσης, έμμεσης και προκαλούμενης επίδρασης

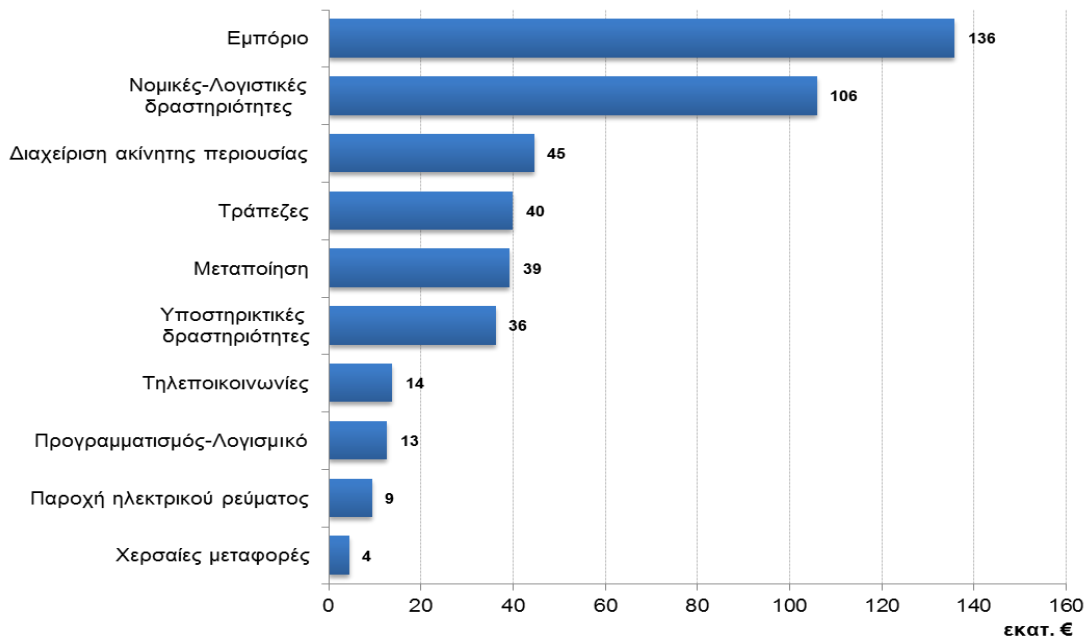

Η συνολική επίδραση στο ΑΕΠ από την δραστηριότητα του κλάδου το 2010 εκτιμάται σε €2,8 δισεκ., εκ των οποίων τα €815 εκατ. αποτελούν την άμεση επίδραση του κλάδου στο ακαθάριστο προϊόν της χώρας. **Η εκτίμηση αυτή υποδεικνύει ότι για κάθε €1.000 που δαπανώνται για την αγορά φαρμάκων που παράγονται στην Ελλάδα, το ΑΕΠ αυξάνεται κατά € 3.420.** Αντίστοιχα, η έμμεση επίδραση εκτιμάται στα €578 εκατ., ενώ η προκαλούμενη επίδραση στα € 1,4 δισεκ..

Στην εξέταση της έμμεσης επίδρασης, που αναδεικνύει ποιοι είναι οι κλάδοι-προμηθευτές της παραγωγής φαρμακευτικών σκευασμάτων που ωφελούνται από αυτή, προέκυψε ότι οι ισχυρότερες θετικές επιδράσεις ασκούνται στο Εμπόριο (€136 εκατ.), στις Νομικές-Λογιστικές δραστηριότητες (€106 εκατ.), στον κλάδο της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (€45 εκατ.), στον Τραπεζικό τομέα (€40 εκατ.), όπως επίσης και στη Μεταποίηση (Διάγραμμα 4.5).

Διάγραμμα 4.5

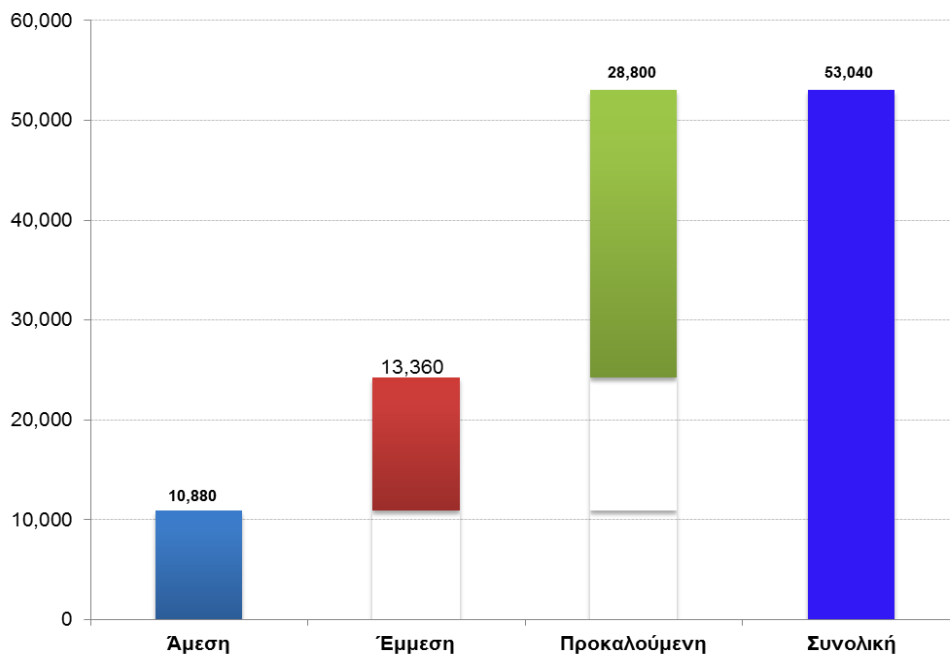
Κλάδοι με την μεγαλύτερη έμμεση επίδραση από τη λειτουργία του Φαρμακευτικού κλάδου

Πηγή: ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 4.6

Συνολική επίδραση της εγχώριας παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων στην απασχόληση

Πηγή: ΙΟΒΕ

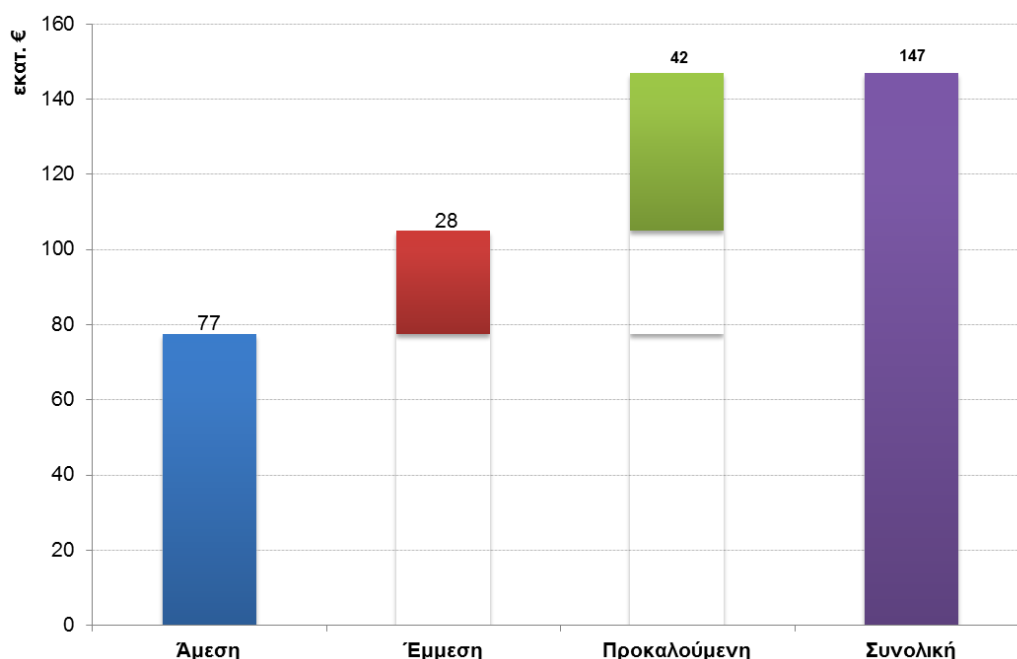
Από την άλλη πλευρά, σημαντική είναι η επίδραση της παραγωγής φαρμακευτικών σκευασμάτων και στην απασχόληση. Αναλυτικότερα, η άμεση απασχόληση (απασχολούμενοι που εργάζονται σε κάποια από τις επιχειρήσεις του κλάδου ως αποτέλεσμα της τελικής φαρμακευτικής δαπάνης) εκτιμάται σε 10,8 χιλιάδες θέσεις εργασίας το 2010(Διάγραμμα 4.6). Οι θέσεις

απασχόλησης που υποστηρίζονται από την ανάπτυξη της δραστηριότητας των φαρμακευτικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα εκτιμώνται σε 13,4 χιλ. μέσω της έμμεσης επίδρασης, ενώ άλλες περίπου 29 χιλ. θέσεις εργασίας είναι αποτέλεσμα της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών. **Έτσι, η συνολική επίδραση του Φαρμακευτικού κλάδου στην απασχόληση εκτιμάται σε 53,1 χιλ. θέσεις εργασίας.**

Τέλος, στο σκέλος της επίδρασης στην φορολογία, **τα εκτιμηθέντα συνολικά φορολογικά έσοδα ανέρχονται σε €147 εκατ.** (Διάγραμμα 4.7). Οι καταβληθέντες φόροι που προέρχονται από την έμμεση φορολογία, ύψους €28 εκατ. αντιστοιχούν σε έσοδα από ΦΠΑ, φόρους και δασμούς επί των προϊόντων που εισάγονται, καθώς και από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης που καταβάλουν οι επιχειρήσεις παραγωγής φαρμάκων για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών που αποτελούν εισροές στην παραγωγική τους διαδικασία. Η άμεση επίδραση στα φορολογικά έσοδα (φορολογία επιχειρηματικών κερδών, εισοδημάτων εργαζομένων) ανέρχεται σε €77 εκατ., ενώ από την πλευρά της ιδιωτικής κατανάλωσης η συνεισφορά ενισχύεται κατά € 42 εκατ..

Διάγραμμα 4.7

Επίδραση της εγχώριας παραγωγής φαρμάκου στη φορολογία

Πηγή: ΙΟΒΕ

Ανακεφαλαιώνοντας, η επίδραση του κλάδου παραγωγής στην ελληνική οικονομία έγκειται κυρίως:

- Στη συμβολή στο ΑΕΠ της χώρας κατά τα €2,8 δισεκ.. Με βάση τους εκτιμώμενους πολλαπλασιαστές υπολογίζεται ότι για κάθε €1.000 που δαπανώνται για την αγορά φαρμάκων που παράγονται στην Ελλάδα, το ΑΕΠ της χώρας ενισχύεται κατά €3.420.

- Στην άμεση συμβολή στην απασχόληση με 10,8 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ωστόσο, εμμέσως υποστηρίζονται περίπου 13,4 χιλιάδες θέσεις σε κλάδους που συμμετέχουν με εισροές την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων, ενώ άλλες περίπου 29 χιλιάδες θέσεις εργασίας προκύπτουν ως αποτέλεσμα της καταναλωτικής δαπάνης από τους καταβαλλόμενους μισθούς. Έτσι, η συνολική επίδραση στην απασχόληση εκτιμάται σε 53,1 χιλιάδες θέσεις εργασίας.
- Στην ενίσχυση των φορολογικών εσόδων στην προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής που καταβάλει η Ελλάδα με €147 εκατ.

4.5 Προκλήσεις βιωσιμότητας-Προτεραιότητες πολιτικής

Στον κλάδο της παραγωγής φαρμάκου, το εθνικό εξωτερικό περιβάλλον δεν ευνοεί την ενίσχυση της βιωσιμότητάς του, δημιουργώντας μια σειρά από προσκόμματα στην εύρυθμη λειτουργία του και στις προοπτικές ανάπτυξής του. Οι κυριότερες σημερινές προκλήσεις για τον κλάδο είναι οι εξής:

α) Η αντιμετώπιση της έλλειψης ρευστότητας

β) Η πολυκύμαντη διαδικασία εξορθολογισμού της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης

γ) Η έμφαση στην αυξημένη χρήση των οικονομικότερων γενεοσήμων φαρμάκων από το κράτος για την επίτευξη εξοικονομήσεων

δ) Η διακράτηση ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, τα οποία χορηγήθηκαν στις ελληνικές φαρμακευτικές εταιρίες, έναντι συσσωρευμένων οφειλών των δημόσιων νοσοκομείων και η ένταξή τους στο πρόγραμμα απομείωσης της ονομαστικής τους αξίας (PSI) τον Μάρτιο του 2012

ε) Η αδυναμία προσδιορισμού ενός απλού, σταθερού και διαφανούς συστήματος τιμολόγησης, διακίνησης και αποζημίωσης του φαρμάκου

στ) Οι διαρκείς αναθεωρήσεις του θεσμικού πλαισίου και

ζ) Η αβεβαιότητα που σχετίζεται με την επιχειρηματική σταθερότητα στην αγορά φαρμάκου

Οι ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις στη αγορά γενεοσήμων ανοίγουν ίσως ένα παράθυρο για την υπέρβαση των αδιεξόδων. Το νέο μακρο-περιβάλλον και η ανάγκη μεγιστοποίησης των συνεργιών με τους άλλους τομείς της υγείας, αλλά και νέους συμπληρωματικούς τομείς, δημιουργούν δυνατότητες που επιτρέπουν τον επιχειρηματικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη επενδυτικών πρωτοβουλιών στην προσπάθεια για διασφάλιση της βιωσιμότητας της ελληνικής φαρμακευτικής βιομηχανίας. Οι σημαντικότερες και πλέον αναγκαίες προτεραιότητες πολιτικής για τον φαρμακευτικό κλάδο συνοψίζονται στις παρακάτω:

- **Πολιτική προτεραιότητα 1:** Λειτουργική αναβάθμιση του ΕΟΦ
- **Πολιτική προτεραιότητα 2:** Επίσημη, διαφανής καταγραφή της φαρμακευτικής δαπάνης
- **Πολιτική προτεραιότητα 3:** Διευθέτηση των υφιστάμενων χρεών των νοσοκομείων και του ΕΟΠΥΥ
- **Πολιτική προτεραιότητα 4:** Ενίσχυση της έρευνας με στόχο τη συστηματική προαγωγή της καινοτομίας
- **Πολιτική προτεραιότητα 5:** Ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών φαρμακοβιομηχανιών, μέσω της διευκόλυνσης των σχετικών διαδικασιών
- **Πολιτική προτεραιότητα 6:** Προώθηση των κλινικών ερευνών μέσω της απλοποίησης του θεσμικού πλαισίου, ώστε η χώρα να προσελκύσει δραστηριότητες όπως η ανάπτυξη νέων μορίων, ο επανασχεδιασμός φαρμάκων, αξιοποιώντας και τη σχετική τεχνογνωσία
- **Πολιτική προτεραιότητα 7:** Ενίσχυση δράσεων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ολοκλήρωση της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης ως εργαλείου εξορθολογισμού του όγκου και διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών και διασύνδεση με διαγνωστικά και θεραπευτικά πρωτόκολλα.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής στο ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αυστρία	3,7	3,7	1,4	-3,8	2,1	2,7	0,8	0,7 ^(f)	1,9 ^(f)
Βέλγιο	2,7	2,9	1,0	-2,8	2,4	1,8	-0,2	0,2 ^(f)	1,5 ^(f)
Βουλγαρία	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,8	0,8	1,4 ^(f)	2,0 ^(f)
Γαλλία	2,5	2,3	-0,1	-3,1	1,7	1,7	0,0 ^(f)	0,1 ^(f)	1,2 ^(f)
Γερμανία	3,7	3,3	1,1	-5,1	4,2	3	0,7	0,5 ^(f)	2,0 ^(f)
Δανία	3,4	1,6	-0,8	-5,7	1,6	1,1	-0,6	1,1 ^(f)	1,7 ^(f)
ΕΕ-27	3,3	3,2	0,3	-4,3	2,1	1,5	-0,3	0,1 ^(f)	1,6 ^(f)
ΕΖ-17	3,2	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,4	-0,6	-0,3 ^(f)	1,4 ^(f)
Ελλάδα	5,5	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4	-4,4 ^(f)	0,6 ^(f)
Εσθονία	10,1	7,5	-4,2	-14,1	3,3	8,3	3,2	3,0 ^(f)	4,0 ^(f)
Ην. Βασίλειο	2,6	3,6	-1,0	-4	1,8	1	0,3	0,9 ^(f)	1,9 ^(f)
Ιρλανδία	5,4	5,4	-2,1	-5,5	-0,8	1,4	0,9	1,1 ^(f)	2,2 ^(f)
Ισπανία	4,1	3,5	0,9	-3,7	-0,3	0,4	-1,4 ^(f)	-1,4 ^(f)	0,8 ^(f)
Ιταλία	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,7	0,4	-2,4	-1 ^(f)	0,8 ^(f)
Κύπρος	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,3	0,5	-2,4	-3,5 ^(f)	-1,3 ^(f)
Λεττονία	11,2	9,6	-3,3	-17,7	-0,9	5,5	5,6	3,8 ^(f)	4,1 ^(f)
Λιθουανία	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,5	5,9	3,6	3,1 ^(f)	3,6 ^(f)
Λουξεμβούργο	4,9	6,6	-0,7	-4,1	2,9	1,7	0,2 ^(f)	0,5 ^(f)	1,6 ^(f)
Μάλτα	2,6	4,1	3,9	-2,6	2,9	1,7	0,8	1,5 ^(f)	2,0 ^(f)
Ολλανδία	3,4	3,9	1,8	-3,7	1,6	1	-0,9	0,6 ^(f)	1,1 ^(f)
Ουγγαρία	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,6	-1,7	-0,1 ^(f)	1,3 ^(f)
Πολωνία	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3	2,0	1,2 ^(f)	2,2 ^(f)
Πορτογαλία	1,4	2,4	0,0	-2,9	1,9	-1,6	-3,2	-1,9 ^(f)	0,8 ^(f)
Ρουμανία	7,9	6,3	7,3	-6,6	-1,1	2,2	0,3	1,6 ^(f)	2,5 ^(f)
Σλοβακία	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,4	3,2	2	1,1 ^(f)	2,9 ^(f)
Σλοβενία	5,8	7,0	3,4	-7,8	1,2	0,6	-2,3	-2,0 ^(f)	0,7 ^(f)
Σουηδία	4,3	3,3	-0,6	-5	6,6	3,7	0,8	1,3 ^(f)	2,7 ^(f)
Τσεχία	7,0	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,9	-1,3	0,0 ^(f)	1,9 ^(f)
Φινλανδία	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,3	2,8	-0,2	0,3 ^(f)	1,2 ^(f)
Κροατία	4,9	5,1	2,1	-6,9	-2,3	0,0	-2,0	-0,4 ^(f)	1,0 ^(f)

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	64,7	64,2	62,3	60,2	63,8	69,2	72	72,4	74,4
Βέλγιο	94	92	88	84	89,2	95,7	95,5	97,8	100,3
Βουλγαρία	37	27,5	21,6	17,2	13,7	14,6	16,2	16,3	20
Γαλλία	65	66,7	64	64,2	68,2	79,2	82,3	86	90
Γερμανία	66,2	68,5	68	65,2	66,8	74,5	82,5	80,5	82,4
Δανία	45,1	37,8	32,1	27,1	33,4	40,7	42,7	46,4	45,4
ΕΕ-27	61,9	62,3	62,8	61,6	59	62,2	74,6	80	82,5
ΕΖ-17	69,2	69,6	70,3	68,6	66,4	70,2	80	85,4	87,3
Ελλάδα	98,9	101,2	107,5	107,2	112,9	129,7	148,3	170,6	174,7
Εσθονία	5	4,6	4,4	3,7	4,5	7,2	6,7	6,1	10,8
Ην. Βασίλειο	41	42,2	43,3	44,2	52,3	67,8	79,4	85,2	88,9
Ιρλανδία	29,5	27,3	24,6	25,1	44,5	64,9	92,2	106,4	118,1
Ισπανία	46,3	43,2	39,7	36,3	40,2	53,9	61,5	69,3	85,4
Ιταλία	103,4	105,7	106,3	103,3	106,1	116,4	119,2	120,7	126,2
Κύπρος	70,9	69,4	64,7	58,8	48,9	58,5	61,3	71,1	86,4
Λεττονία	15	12,5	10,7	9	19,8	36,7	44,5	42,2	42
Λιθουανία	19,3	18,3	17,9	16,8	15,5	29,3	37,9	38,5	41,3
Λουξεμβούργο	6,3	6,1	6,7	6,7	14,4	15,3	19,2	18,3	21,5
Μάλτα	69,8	68	62,5	60,7	60,9	66,3	67,4	70,4	70,7
Ολλανδία	52,4	51,8	47,4	45,3	58,5	60,8	63,1	65,5	71,3
Ουγγαρία	59,5	61,7	65,9	67	73	79,8	81,8	81,4	79
Πολωνία	45,7	47,1	47,7	45	47,1	50,9	54,8	56,4	56,1
Πορτογαλία	61,9	67,7	69,4	68,4	71,7	83,2	93,5	108	119
Ρουμανία	18,7	15,8	12,4	12,8	13,4	23,6	30,5	34,7	35,9
Σλοβακία	41,5	34,2	30,5	29,6	27,9	35,6	41	43,3	52,2
Σλοβενία	27,3	26,7	26,4	23,1	22	35	38,6	46,9	53,7
Σουηδία	50,3	50,4	45,3	40,2	38,8	42,6	39,5	38,4	37,9
Τσεχία	28,9	28,4	28,3	27,9	28,7	34,2	37,8	40,8	45,3
Φινλανδία	44,4	41,7	39,6	35,2	33,9	43,5	48,6	49	53,5
Κροατία	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Αυστρία	-1,5	-4,4	-1,7	-1,5	-0,9	-0,9	-4,1	-4,5	-2,5
Βέλγιο	-0,1	-0,1	-2,5	0,4	-0,1	-1	-5,5	-3,8	-3,7
Βουλγαρία	-0,4	1,9	1	1,9	1,2	1,7	-4,3	-3,1	-2
Γαλλία	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5	-7,1	-5,2
Γερμανία	-4,2	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	-0,1	-3,1	-4,1	-0,8
Δανία	0,1	2,1	5,2	5,2	4,8	3,2	-2,7	-2,5	-1,8
ΕΕ-27	-3,2	-2,9	-2,5	-1,5	-0,9	-2,4	-6,9	-6,5	-4,4
ΕΖ-17	-3,1	-2,9	-2,5	-1,3	-0,7	-2,1	-6,3	-6,2	-4,1
Ελλάδα	-5,6	-7,5	-5,2	-5,7	-6,5	-9,8	-15,6	-10,7	-9,4
Εσθονία	1,7	1,6	1,6	2,5	2,4	-2,9	-2	0,2	1,1
Ην. Βασίλειο	-3,4	-3,5	-3,4	-2,7	-2,8	-5,1	-11,5	-10,2	-7,8
Ιρλανδία	0,4	1,4	1,7	2,9	0,1	-7,4	-13,9	-30,9	-13,4
Ισπανία	-0,3	-0,1	1,3	2,4	1,9	-4,5	-11,2	-9,7	-9,4
Ιταλία	-3,6	-3,5	-4,4	-3,4	-1,6	-2,7	-5,4	-4,5	-3,9
Κύπρος	-6,6	-4,1	-2,4	-1,2	3,5	0,9	-6,1	-5,3	-6,3
Λεττονία	-1,6	-1	-0,4	-0,5	-0,4	-4,2	-9,8	-8,1	-3,4
Λιθουανία	-1,3	-1,5	-0,5	-0,4	-1	-3,3	-9,4	-7,2	-5,5
Λουξεμβούργο	0,5	-1,1	0	1,4	3,7	3,2	-0,8	-0,8	-0,3
Μάλτα	-9,2	-4,7	-2,9	-2,8	-2,3	-4,6	-3,9	-3,6	-2,7
Ολλανδία	-3,1	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,5	-5,6	-5,1	-4,5
Ουγγαρία	-7,3	-6,5	-7,9	-9,4	-5,1	-3,7	-4,6	-4,4	4,3
Πολωνία	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,4	-7,9	-5
Πορτογαλία	-3,7	-4	-6,5	-4,6	-3,1	-3,6	-10,2	-9,8	-4,4
Ρουμανία	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,9	-5,7	-9	-6,8	-5,5
Σλοβακία	-2,8	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-8	-7,7	-4,9
Σλοβενία	-2,7	-2,3	-1,5	-1,4	0	-1,9	-6	-5,7	-6,4
Σουηδία	-1	0,6	2,2	2,3	3,6	2,2	-0,7	0,3	0,4
Τσεχία	-6,7	-2,8	-3,2	-2,4	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8	-3,3
Φινλανδία	2,6	2,5	2,9	4,2	5,3	4,4	-2,5	-2,5	-0,6
Κροατία	-4,5	-4,3	-4	-3	-2,5	-1,4	-4,1	:	:

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	17,5	16,8	17,8	16,7	18,6	17,0	16,6	16,9	:
Βέλγιο	21,6	22,6	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8	21,0	:
Βουλγαρία	:	:	61,3	60,7	44,8	46,2	49,2	49,1	:
Γαλλία	19,8	18,9	18,8	19,0	18,6	18,5	19,2	19,3	:
Γερμανία	:	18,4	20,2	20,6	20,1	20	19,7	19,9	:
Δανία	16,5	17,2	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3	18,9	:
ΕΕ-27	:	25,6	25,2	24,4	23,6	23,1	23,6	24,2	:
ΕΖ-17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ελλάδα	30,9	29,4	29,3	28,3	28,1	27,6	27,7	31,0	:
Εσθονία	26,3	25,9	22,0	22,0	21,8	23,4	21,7	23,1	:
Ην. Βασίλειο	:	24,8	23,7	22,6	23,2	22,0	23,1	22,7	:
Ιρλανδία	24,8	25,0	23,3	23,1	23,7	25,7	29,9	:	:
Ισπανία	24,4	23,4	23,3	23,1	22,9	23,4	25,5	27,0	:
Ιταλία	26,4	25,0	25,9	26,0	25,3	24,7	24,5	28,2	:
Κύπρος	:	25,3	25,4	25,2	23,3	23,5	23,59	23,7	:
Λεττονία	:	45,8	41,4	36,0	33,8	37,4	38,1	40,4	:
Λιθουανία	:	41,0	35,9	28,7	27,6	29,5	33,4	33,4	:
Λουξεμβούργο	16,1	17,3	16,5	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8	:
Μάλτα	:	20,2	19,1	19,4	19,6	20,2	20,3	21,4	:
Ολλανδία	:	16,7	16,0	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7	:
Ουγγαρία	:	32,1	31,4	29,4	28,2	29,6	29,9	31,0	:
Πολωνία	:	45,3	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	:
Πορτογαλία	27,5	26,1	25,0	25,0	26,0	24,9	25,3	24,4	:
Ρουμανία	:	:	:	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3	:
Σλοβακία	:	32	26,7	21,3	20,6	19,6	20,6	20,6	:
Σλοβενία	:	18,5	17,1	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3	:
Σουηδία	16,9	14,4	16,3	13,9	14,9	15,9	15,0	16,1	:
Τσεχία	:	19,6	18,0	15,8	15,3	14,0	14,4	15,3	:
Φινλανδία	17,2	17,2	17,1	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9	:
Κροατία	:	:	:	:	:	:	31,3	32,7	:

(*) % ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)				Ιανουάριος-Φεβρουάριος (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	0,4	1,7	3,6	2,6	2,8	2,8	2,7	-0,1	-0,1
Βέλγιο	0,0	2,3	3,5	2,6	3,6	3,3	1,3	-0,3	-2,0
Βουλγαρία	2,5	3,0	3,4	2,4	4,5	1,9	2,4	-2,5	0,5
Γαλλία	0,1	1,7	2,3	2,2	1,9	2,6	1,3	0,7	-1,3
Γερμανία	0,2	1,2	2,5	2,1	2,1	2,4	1,8	0,3	-0,6
Δανία	1,1	2,2	2,7	2,4	2,6	2,8	1,0	0,2	-1,8
ΕΕ-27	1,0	2,1	3,1	2,6	2,8	2,9	2,0	0,1	-0,9
ΕΖ-17	0,3	1,6	2,7	2,5	2,4	2,7	1,9	0,3	-0,8
Ελλάδα	1,4	4,7	3,1	1,0	4,5	1,9	0,1	-2,7	-1,8
Εσθονία	0,2	2,7	5,1	4,2	5,3	4,6	3,9	-0,7	-0,7
Ην. Βασίλειο	2,2	3,3	4,5	2,8	4,2	3,5	2,7	-0,7	-0,8
Ιρλανδία	-1,7	-1,6	1,2	1,9	0,5	1,5	1,4	0,9	-0,1
Ισπανία	-0,3	1,8	3,3	2,4	2,8	1,9	2,9	-0,8	0,9
Ιταλία	0,8	1,6	2,9	3,3	2,0	3,4	2,2	1,4	-1,3
Κύπρος	0,2	2,6	3,5	3,1	3,1	3,1	1,9	0,0	-1,2
Λεττονία	3,4	-1,2	4,2	2,3	3,7	3,3	0,5	-0,3	-2,9
Λιθουανία	4,2	1,2	4,1	3,2	2,9	3,6	2,5	0,6	-1,1
Λουξεμβούργο	0,0	2,8	3,7	2,9	3,7	3,2	2,3	-0,4	-1,0
Μάλτα	1,9	2,0	2,4	3,3	3,0	2,1	2,2	-0,9	0,1
Ολλανδία	1,0	0,9	2,5	2,8	2,0	2,8	3,2	0,8	0,5
Ουγγαρία	4,0	4,7	3,9	5,7	4,1	5,7	2,8	1,6	-2,9
Πολωνία	4,0	2,7	3,9	3,7	3,4	4,3	1,4	0,9	-2,9
Πορτογαλία	-0,9	1,4	3,6	2,8	3,5	3,5	0,3	-0,1	-3,1
Ρουμανία	5,6	6,1	5,9	3,4	7,3	2,7	5,0	-4,5	2,2
Σλοβακία	0,9	0,7	4,1	3,7	3,4	4,0	2,4	0,7	-1,6
Σλοβενία	0,9	2,1	2,1	2,8	2,2	2,5	2,9	0,4	0,4
Σουηδία	1,9	1,9	1,4	0,9	1,3	0,9	0,6	-0,4	-0,3
Τσεχία	0,6	1,2	2,1	3,5	1,9	3,9	1,8	2,0	-2,1
Φινλανδία	1,6	1,7	3,3	3,2	3,3	3,0	2,5	-0,3	-0,5
Αυστρία	0,4	1,7	3,6	2,6	2,8	2,8	2,7	-0,1	-0,1

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-27=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Αυστρία	128	128	125	126	124	124	125	127	129	
Βέλγιο	124	121	120	118	116	116	118	119	119	
Βουλγαρία	34	35	37	38	40	43	44	44	46	
Γαλλία	111	110	110	108	108	107	109	108	108	
Γερμανία	116	115	116	115	115	116	115	119	121	
Δανία	124	126	123	124	122	125	123	128	125	
ΕΕ-27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
ΕΖ-17	112	112	111	109	109	109	109	108	108	
Ελλάδα	93	94	91	92	90	93	94	87	79	
Εσθονία	55	57	61	66	70	69	63	63	67	
Ην. Βασίλειο	121	123	123	121	117	113	111	111	109	
Ιρλανδία	142	143	144	146	147	132	130	129	129	
Ισπανία	101	101	102	105	105	104	103	99	98	
Ιταλία	111	107	105	104	104	104	104	101	100	
Κύπρος	88	91	93	93	94	99	100	97	94	
Λεττονία	44	47	50	53	57	58	54	54	58	
Λιθουανία	49	51	53	55	59	61	55	57	66	
Λουξεμβούργο	247	252	254	270	274	263	255	267	271	
Μάλτα	80	78	78	77	76	79	83	85	85	
Ολλανδία	129	129	131	131	132	134	132	131	131	
Ουγγαρία	63	63	63	63	61	64	65	65	66	
Πολωνία	49	51	51	52	54	56	61	63	64	
Πορτογαλία	79	77	79	79	79	78	80	80	77	
Ρουμανία	31	34	35	38	41	47	47	47	49	
Σλοβακία	55	57	60	63	68	73	73	73	73	
Σλοβενία	84	87	87	87	88	91	87	84	84	
Σουηδία	124	126	122	123	125	124	120	124	127	
Τσεχία	77	78	79	80	83	81	83	80	80	
Φινλανδία	113	116	114	114	117	119	114	113	114	
Κροατία	55	56	57	58	61	63	62	59	61	

Πίνακας 7: Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο (ΕΕ-27=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Αυστρία	120,7	121	118,5	119,2	117,1	116,6	116,2	116,5	116,7
Βέλγιο	135,6	132,6	130,5	129,3	127,7	127,1	127,9	128,6	127,6
Βουλγαρία	34,8	34,8	35,8	36,4	37,5	39,6	40	41,2	44,3
Γαλλία	116,3	115,5	116,5	115,4	115,6	115,4	117,3	116,5	116,6
Γερμανία	107,9	107,7	108,6	108,8	108,4	108	104,3	106,1	106,6
Δανία	106,9	109,3	107,3	107,1	104,8	105,9	105,8	111,8	110,4
ΕΕ-27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
ΕΖ-17	109,8	108,8	108,8	108,7	108,9	109,1	109	108,6	108,5
Ελλάδα	101,9	101,2	95,9	97,2	95,5	97,7	98,2	93,3	90,1
Εσθονία	55	57,7	60,8	62,4	66,7	65,8	65,1	68,4	68
Ην. Βασίλειο	112,9	114,3	113,8	113,1	110,6	107,5	105,9	105,9	104,1
Ιρλανδία	137,8	137	135,7	136,1	137,1	127,9	134,4	138,9	142,7
Ισπανία	104,2	102,4	101,5	102,8	103,2	104,4	109,6	107,9	108,5
Ιταλία	116,8	113,3	112,1	111,2	111,6	113	112,6	110,1	109
Κύπρος	82,1	82,4	83	84,2	85,5	91,1	92,5	91	90,9
Λεττονία	44,2	45,9	47,8	48,9	51,4	51,6	52,8	53,7	62,4
Λιθουανία	52,6	53,9	55	56,8	59,6	62,1	58	62,5	64,8
Λουξεμβούργο	168,2	170,6	170,3	179,6	180	168,6	161,2	167,1	169
Μάλτα	96,9	94,5	94,6	93,2	92,3	94,5	97,4	97,2	94,8
Ολλανδία	111,5	112,9	114,6	114,4	114,5	115,5	112,7	112,1	111,6
Ουγγαρία	66	67,1	67,7	67,8	66,6	70,7	72,4	70,9	71,1
Πολωνία	60,3	61,9	61,8	61,2	62,3	62,4	65,5	67,4	68,8
Πορτογαλία	71,2	69,9	72,9	73,2	74	73,6	76,1	77	75,5
Ρουμανία	31,3	34,6	36,1	39,7	43,4	49,2	49,4	48,5	49,2
Σλοβακία	63,7	65,8	68,8	71,7	76,5	79,8	80	81,2	80,1
Σλοβενία	78,9	81,6	83,3	83,4	83,2	83,8	80,5	79,3	80,6
Σουηδία	112	115,6	112,1	113,1	114,9	114,4	112,2	114,2	115,5
Τσεχία	71,2	73	73,1	74	76,3	74,1	75,9	73,8	74,1
Φινλανδία	110,1	113,7	111,3	110,7	113,7	113,4	110,2	108,9	109,3
Κροατία	69,6	70,4	71,4	70,5	72,5	74,9	72,9	72,6	74,9

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2008	2009	2010	2011	2010	2011	2012	11/10	12/11
Αυστρία	75,1	74,7	74,9	75,2	75,3	75,3	75,5	0,0	0,2
Βέλγιο	68,0	67,1	67,6	67,3	68,3	67,6	67,2	-0,7	-0,4
Βουλγαρία	70,7	68,8	65,4	63,9	64,7	63,1	63,4	-1,6	0,3
Γαλλία	70,4	69,4	69,2	69,2	68,9	69,0	69,3	0,0	0,3
Γερμανία	74,0	74,2	74,9	76,3	75,3	77,0	77,1	1,6	0,1
Δανία	79,7	77,5	75,8	75,7	75,7	75,8	75,3	0,1	-0,5
ΕΕ-27	70,3	69,0	68,6	68,6	68,6	68,6	:	0,0	:
ΕΖ-17	70,2	68,8	68,4	68,5	68,5	68,4	:	-0,1	:
Ελλάδα	66,5	65,8	64,0	59,9	62,7	57,6	54,1	-5,1	-3,5
Εσθονία	77,0	69,9	66,7	70,4	69,5	71,2	72,1	1,8	0,9
Ην. Βασίλειο	75,2	73,9	73,6	73,6	73,7	73,5	:	-0,2	:
Ιρλανδία	72,3	67,1	65,0	63,8	63,9	63,9	64,1	0,1	0,2
Ισπανία	68,3	63,7	62,5	61,6	62,5	60,7	58,5	-1,7	-2,3
Ιταλία	63,0	61,7	61,1	61,2	61,2	61,1	60,8	-0,1	-0,3
Κύπρος	76,5	75,7	75,4	73,4	75,4	72,1	69,8	-3,3	-2,3
Λεττονία	75,8	67,1	65,0	66,3	65,8	67,5	69,3	1,7	1,8
Λιθουανία	72,0	67,2	64,4	67,2	65,9	67,9	68,8	2,0	0,8
Λουξεμβούργο	68,8	70,4	70,7	70,1	70,7	69,7	71,7	-1,1	2,1
Μάλτα	59,1	58,8	60,1	61,5	60,5	61,3	63,9	0,9	2,6
Ολλανδία	78,9	78,8	76,8	77,0	77,1	77,5	:	0,3	:
Ουγγαρία	61,9	60,5	60,4	60,7	60,7	61,4	:	0,7	:
Πολωνία	65,0	64,9	64,6	64,8	64,8	64,9	65,0	0,1	0,0
Πορτογαλία	73,1	71,2	70,5	69,1	70,2	67,7	65,1	-2,5	-2,5
Ρουμανία	64,4	63,5	63,3	62,8	62,3	62,3	63,6	-0,1	1,4
Σλοβακία	68,8	66,4	64,6	65,1	65,1	65,1	64,6	-0,1	-0,5
Σλοβενία	73,0	71,9	70,3	68,4	69,9	68,5	68,5	-1,3	0,0
Σουηδία	80,4	78,3	78,7	80,0	78,4	79,3	79,2	0,9	-0,1
Τσεχία	72,4	70,9	70,4	70,9	70,8	71,1	71,9	0,3	0,8
Φινλανδία	75,8	73,5	73,0	73,8	72,8	73,8	:	1,0	:
Κροατία	62,9	61,7	58,7	57,0	58,4	56,4	:	-2,1	:

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2008	2009	2010	2011	2010	2011	2012	11/10	12/11
Αυστρία	41,0	41,1	42,4	41,5	42,2	41,4	43,7	-0,9	2,3
Βέλγιο	34,5	35,3	37,3	38,7	37,9	38,9	39,0	1,0	0,1
Βουλγαρία	46,0	46,1	43,5	43,9	42,9	44,5	46,1	1,6	1,6
Γαλλία	38,2	39,0	39,8	41,5	39,9	42,6	45,7	2,7	3,0
Γερμανία	53,7	56,1	57,7	59,9	58,0	60,8	62,2	2,8	1,5
Δανία	58,4	58,2	58,4	59,5	58,4	60,4	61,6	2,0	1,2
ΕΕ-27	45,6	46,0	46,3	47,4	46,5	47,8	:	1,3	:
ΕΖ-17	44,3	45,1	45,8	47,1	46,0	47,7	:	1,7	:
Ελλάδα	42,8	42,2	42,3	39,4	42,0	37,5	36,2	-4,6	-1,2
Εσθονία	62,4	60,4	53,8	57,2	55,3	59,0	59,5	3,7	0,5
Ην. Βασίλειο	58,0	57,5	57,1	56,7	56,8	56,6	:	-0,1	:
Ιρλανδία	53,7	51,3	50,2	50,0	49,3	49,7	49,8	0,4	0,0
Ισπανία	45,6	44,1	43,6	44,5	43,8	44,2	43,5	0,4	-0,8
Ιταλία	34,4	35,7	36,6	37,9	37,0	39,0	41,1	2,0	2,2
Κύπρος	54,8	56,0	56,8	54,8	55,8	52,5	51,4	-3,4	-1,1
Λεττονία	59,4	53,2	48,2	50,5	47,7	52,4	53,1	4,7	0,6
Λιθουανία	53,1	51,6	48,6	50,5	50,3	50,6	51,3	0,4	0,7
Λουξεμβούργο	34,1	38,2	39,6	39,3	39,6	37,9	40,4	-1,7	2,4
Μάλτα	29,2	27,8	30,2	31,7	30,4	31,8	35,8	1,4	4,0
Ολλανδία	53,0	55,1	53,7	56,1	54,4	57,4	:	3,0	:
Ουγγαρία	31,4	32,8	34,4	35,8	35,2	36,2	:	1,0	:
Πολωνία	31,6	32,3	34,0	36,9	35,3	37,6	39,8	2,3	2,1
Πορτογαλία	50,8	49,7	49,2	47,9	49,4	46,7	45,5	-2,7	-1,2
Ρουμανία	43,1	42,6	41,1	40,0	39,1	39,0	41,0	0,0	2,0
Σλοβακία	39,2	39,5	40,5	41,4	40,1	41,9	43,8	1,9	1,9
Σλοβενία	32,8	35,6	35,0	31,2	33,8	31,7	34,3	-2,1	2,6
Σουηδία	70,1	70,0	70,5	72,3	71,0	72,6	73,5	1,6	1,0
Τσεχία	47,6	46,8	46,5	47,6	47,2	47,4	50,3	0,1	3,0
Φινλανδία	56,5	55,5	56,2	57,0	56,6	57,2	:	0,6	:
Κροατία	36,7	38,5	37,6	37,1	37,3	37,4	:	0,0	:

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Σύνολο έτους (%)						δ' τρίμηνο (%)		
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2010/09	2011/10	2012/11
Αυστρία	1,7	1,8	2	-0,7	0,8	1,7	1,1	0,7	0,5
Βέλγιο	1,1	1,7	1,8	-0,2	0,7	1,4	2,2	-0,1	-0,4
Βουλγαρία	3,3	3,2	2,6	-2,6	-4,7	-4,2	-4,7	-1,7	-0,7
Γαλλία	1,1	1,4	0,5	-1,3	-0,1	0,5	0,6	0,3	0,2
Γερμανία	0,6	1,7	1,2	0,1	0,6	1,4	0,1	2,9	0,3
Δανία	2,1	2,8	1,7	-2,4	-2,3	-0,4	-0,6	-0,2	-0,1
ΕΕ-27	1,6	1,8	1	-1,8	-0,5	0,3	0,0	0,1	:
ΕΕ-17	1,6	1,8	0,8	-1,8	-0,5	0,2	-0,2	0,1	:
Ελλάδα	1,8	1,6	0,8	-0,2	-1,9	-6,7	-4,0	-8,5	-6,4
Εσθονία	5,4	0,7	0,2	-9,9	-4,8	7	2,1	3,6	1,7
Ην. Βασίλειο	1,1	0,7	0,3	-1,7	-0,7	0,5	0,6	0,0	:
Ιρλανδία	4,4	3,6	-1,1	-8,1	-4,2	-2,1	-1,6	-0,5	0,1
Ισπανία	4	3	-0,1	-6,5	-2,5	-1,5	-1,	-3,3	-4,8
Ιταλία	2	1,3	0,3	-1,6	-0,7	0,3	0,1	0,1	-0,6
Κύπρος	1,8	3,2	2,1	-0,5	0,1	0,5	3,4	-1,6	-1,5
Λεττονία	4,9	3,6	0,9	-13,2	-4,8	-8,1	2,0	-7,8	2,9
Λιθουανία	1,8	2,8	-0,7	-6,8	-5,1	2	-1,2	-7,7	0,8
Λουξεμβούργο	:	:	:	:	:	:	2,8	0,9	6,1
Μάλτα	1,3	3,2	2,6	-0,3	2,4	2,5	2,0	1,9	3,5
Ολλανδία	1,7	2,5	1,5	-0,7	-0,4	0,7	-1,9	0,3	:
Ουγγαρία	0,4	0	-1,4	-2,8	0,3	0,3	0,6	1,2	:
Πολωνία	3,2	4,5	3,9	0,4	0,5	1	1,2	0,8	-3,5
Πορτογαλία	0,5	0	0,5	-2,6	-1,5	-1,5	-1,5	-4,3	-4,3
Ρουμανία	:	:	:	-2	-1,4	0,4	0,3	-0,1	1,9
Σλοβακία	2,1	2,1	3,2	-2	-1,5	1,8	0,4	0,5	-1,6
Σλοβενία	1,5	3,3	2,6	-1,8	-2,2	-1,6	-1,9	-3,1	-1,2
Σουηδία	1,7	2,3	0,9	-2,4	1,2	2,2	1,7	1,8	0,6
Τσεχία	1,3	2,1	2,3	-1,2	-1,7	0,2	-0,2	-0,1	0,0
Φινλανδία	1,8	2,2	2,6	-2,6	-0,1	1,1	0,7	1,3	:
Κροατία	:	:	:	:	:	:	1,1	0,7	0,5

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας – Σύνολο

	Ετήσια στοιχεία (%)				δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2008	2009	2010	2011	2010	2011	2012	'2011/10	2012/11
Αυστρία	3,8	4,8	4,4	4,2	4,1	4,3	4,4	0,2	0,1
Βέλγιο	7,0	7,9	8,3	7,2	7,9	7,1	8,3	-0,8	1,2
Βουλγαρία	5,6	6,8	10,2	11,2	11,2	11,4	12,4	0,2	1
Γαλλία	7,4	9,1	9,3	9,2	9,5	9,6	10,5	0,1	0,9
Γερμανία	7,5	7,8	7,1	5,9	6,5	5,4	5,2	-1,1	-0,2
Δανία	3,4	6,0	7,5	7,6	7,3	7,4	6,9	0,1	-0,5
ΕΕ-27	7,0	8,9	9,6	9,6	9,5	9,9	:	0,4	:
ΕΖ-17	7,5	9,5	10,0	10,1	10	10,5	:	0,5	:
Ελλάδα	7,7	9,5	12,6	17,7	14,2	20,7	26,1	6,5	5,4
Εσθονία	5,5	13,8	16,9	12,5	13,6	11,4	9,3	-2,2	-2,1
Ην. Βασίλειο	5,6	7,6	7,8	8,0	7,7	8,2	:	0,5	:
Ιρλανδία	6,0	11,9	13,7	14,7	14,4	14,6	13,8	0,2	-0,8
Ισπανία	11,3	18,0	20,1	21,7	20,3	22,9	26	2,6	3,1
Ιταλία	6,8	7,8	8,4	8,4	8,7	9,6	11,6	0,9	2
Κύπρος	3,7	5,3	6,2	7,9	5,5	9	12,8	3,5	3,8
Λεττονία	7,5	17,1	18,7	16,2	16,9	15	13,8	-1,9	-1,2
Λιθουανία	5,8	13,7	17,8	15,4	17,1	13,7	13	-3,4	-0,7
Λουξεμβούργο	5,1	5,1	4,4	4,9	4,5	4,7	5	0,2	0,3
Μάλτα	6,0	6,9	6,9	6,5	6,9	6,6	6,5	-0,3	-0,1
Ολλανδία	2,8	3,4	4,5	4,4	4,2	4,8	:	0,6	:
Ουγγαρία	7,8	10,0	11,2	10,9	10,8	10,7	:	-0,1	:
Πολωνία	7,1	8,2	9,6	9,7	9,3	9,8	10,1	0,5	0,3
Πορτογαλία	7,7	9,6	11,0	12,9	11,3	14,2	17,2	2,9	3
Ρουμανία	5,8	6,9	7,3	7,4	7,3	7,7	6,9	0,4	-0,8
Σλοβακία	9,5	12,0	14,4	13,5	13,9	14	14,4	0,1	0,4
Σλοβενία	4,4	5,9	7,3	8,2	7,8	8,7	9,5	0,9	0,8
Σουηδία	6,2	8,4	8,4	7,5	7,6	7,2	7,6	-0,4	0,4
Τσεχία	4,4	6,7	7,3	6,7	6,9	6,4	7,2	-0,5	0,8
Φινλανδία	6,4	8,2	8,4	7,8	7,4	6,9	:	-0,5	:
Κροατία	8,4	9,1	11,8	13,5	12,1	13,9	:	1,8	:

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)				δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2008	2009	2010	2011	2010	2011	2012	'2011/10	2012/11
Αυστρία	3,6	5,0	4,6	4,0	3,9	3,8	4,6	-0,1	0,8
Βέλγιο	6,5	7,8	8,1	7,1	7,7	7	8,9	-0,7	1,9
Βουλγαρία	5,5	7,0	10,9	12,3	12,1	12,7	13,2	0,6	0,5
Γαλλία	3,2	5,2	6,0	8,1	8,8	9,4	10,4	0,6	1
Γερμανία	3,5	5,9	6,4	5,8	6,8	5,5	5,3	-1,3	-0,2
Δανία	3,2	6,6	8,4	7,7	7,5	7,3	6,7	-0,2	-0,6
ΕΕ-27	5,8	16,9	19,5	13,1	9,4	9,8	:	0,4	:
ΕΖ-17	6,8	9,3	9,9	9,9	9,7	10,3	:	0,6	:
Ελλάδα	6,6	9,0	9,6	9,5	11,6	17,9	23,3	6,3	5,4
Εσθονία	6,1	8,9	9,1	8,4	14,2	12,4	10	-1,8	-2,4
Ην. Βασίλειο	6,9	8,9	9,0	8,8	8,3	8,8	:	0,5	:
Ιρλανδία	7,4	8,1	7,5	6,2	17,6	17,7	16,6	0,1	-1,1
Ισπανία	5,1	6,9	9,9	15,0	20	22,5	25,6	2,5	3,1
Ιταλία	7,6	10,3	11,6	11,0	7,8	8,7	10,7	0,9	2
Κύπρος	7,1	14,8	16,9	17,8	5,2	9,8	13,3	4,6	3,5
Λεττονία	5,5	6,8	7,6	7,6	18,4	17,1	15,5	-1,3	-1,6
Λιθουανία	8,0	20,3	21,7	18,6	19,2	15,4	14,1	-3,8	-1,3
Λουξεμβούργο	6,1	17,1	21,2	17,8	3,7	4,2	4,3	0,5	0,1
Μάλτα	4,3	4,4	3,8	3,8	7,1	6,2	5,9	-0,9	-0,3
Ολλανδία	5,6	6,6	6,8	6,1	4,1	4,7	:	0,6	:
Ουγγαρία	2,5	3,4	4,4	4,5	11	10,5	:	-0,5	:
Πολωνία	6,4	7,8	9,3	9,0	8,9	8,9	9,4	0	0,5
Πορτογαλία	6,6	9,0	10,0	12,7	10,3	14,2	17,1	3,9	2,9
Ρουμανία	6,7	7,7	7,9	7,9	7,9	8,2	7,2	0,3	-1
Σλοβακία	8,4	11,4	14,2	13,5	13,8	13,7	14	-0,1	0,3
Σλοβενία	4,0	5,9	7,5	8,2	7,9	8,3	9,1	0,4	0,8
Σουηδία	10,1	17,7	19,7	21,2	7,6	7,4	7,9	-0,2	0,5
Τσεχία	5,9	8,7	8,5	7,6	5,9	5,5	6,1	-0,4	0,6
Φινλανδία	6,1	8,6	8,6	8,7	8	7,7	:	-0,3	:
Κροατία	7,0	8,0	11,4	13,8	12,1	13,8	:	1,7	:

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)				δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2008	2009	2010	2011	2010	2011	2012	'2011/10	2012/11
Αυστρία	4,1	4,6	4,2	4,3	4,3	4,9	4,2	0,6	-0,7
Βέλγιο	7,6	8,1	8,5	7,2	8	7,1	7,5	-0,9	0,4
Βουλγαρία	5,8	6,6	9,5	10,0	10,3	10	11,4	-0,3	1,4
Γαλλία	7,9	9,4	9,7	9,7	10,2	9,9	10,6	-0,3	0,7
Γερμανία	7,7	7,3	6,6	5,6	6,2	5,3	5,1	-0,9	-0,2
Δανία	3,7	5,3	6,5	7,5	7	7,6	7	0,6	-0,6
ΕΕ-27	7,5	8,9	9,6	9,7	9,6	10	:	0,4	:
ΕΖ-17	8,3	9,7	10,2	10,4	10,4	10,8	:	0,4	:
Ελλάδα	11,4	13,2	16,2	21,4	17,9	24,5	29,7	6,6	5,2
Εσθονία	5,3	10,6	14,3	11,8	13	10,3	8,5	-2,7	-1,8
Ην. Βασίλειο	5,1	6,4	6,8	7,3	6,9	7,5	:	0,6	:
Ιρλανδία	4,6	8,0	9,7	10,8	10,4	10,7	10,3	0,3	-0,4
Ισπανία	13,0	18,4	20,5	22,2	20,8	23,3	26,6	2,5	3,3
Ιταλία	8,5	9,3	9,7	9,6	10	10,8	12,8	0,8	2
Κύπρος	4,3	5,5	6,4	7,7	5,8	8,1	12,2	2,3	4,1
Λεττονία	6,9	13,9	15,7	13,8	15,4	12,9	12,1	-2,5	-0,8
Λιθουανία	5,6	10,4	14,5	13,0	15,1	12,1	11,9	-3	-0,2
Λουξεμβούργο	6,0	6,1	5,1	6,3	5,7	5,3	5,9	-0,4	0,6
Μάλτα	6,9	7,6	7,1	7,1	6,5	7,3	7,4	0,8	0,1
Ολλανδία	3,0	3,5	4,5	4,4	4,4	4,8	:	0,4	:
Ουγγαρία	8,1	9,7	10,7	10,9	10,6	10,8	:	0,2	:
Πολωνία	8,0	8,7	10,0	10,5	9,9	10,9	11,1	1	0,2
Πορτογαλία	9,0	10,3	12,1	13,2	12,5	14,3	17,3	1,8	3
Ρουμανία	4,7	5,8	6,5	6,8	6,5	7	6,5	0,5	-0,5
Σλοβακία	10,9	12,8	14,6	13,6	14	14,3	15	0,3	0,7
Σλοβενία	4,8	5,8	7,1	8,2	7,6	9,3	10,1	1,7	0,8
Σουηδία	6,6	8,0	8,3	7,5	7,6	7	7,3	-0,6	0,3
Τσεχία	5,6	7,7	8,5	7,9	8,2	7,6	8,5	-0,6	0,9
Φινλανδία	6,7	7,6	7,6	7,1	6,8	5,9	:	-0,9	:
Κροατία	10,1	10,3	12,3	13,2	12,1	14	:	1,9	:

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2008	2009	2010	2011	2010	2011	2012	'2011/10	2012/11
Αυστρία	36,9	33,1	39,9	42,9	26,7	26,5	24,2	-0,2	-2,3
Βέλγιο	39,3	35,6	42,5	45,2	49,4	48,1	46,3	-1,3	-1,8
Βουλγαρία	47,5	44,2	48,8	48,4	52,1	55,7	55,1	3,6	-0,6
Γαλλία	51,6	43,1	46,4	56,1	39,8	41,3	39,5	1,5	-1,8
Γερμανία	49,3	30,1	41,0	40,6	48,9	47,5	43,9	-1,4	-3,6
Δανία	13,5	9,5	20,2	24,4	23,8	24,9	30,1	1,1	5,2
ΕΕ-27	52,5	45,5	47,4	48,0	42,1	43,5	:	1,4	:
ΕΖ-17	30,1	27,4	45,3	56,8	44,3	45,9	:	1,6	:
Ελλάδα	27,1	29,2	49,3	59,3	45,8	52,4	63,9	6,6	11,5
Εσθονία	47,5	40,8	45,0	49,6	48,7	58,6	52	9,9	-6,6
Ην. Βασίλειο	17,8	23,7	36,6	41,6	34,1	32,8	:	-1,3	:
Ιρλανδία	37,4	35,2	40,2	41,5	55,7	63,3	60,3	7,6	-3
Ισπανία	45,6	44,4	48,4	51,9	40,1	43,2	47	3,1	3,8
Ιταλία	13,6	10,3	20,3	20,8	48,8	51,2	55,4	2,4	4,2
Κύπρος	25,7	26,7	45,1	54,5	25,7	24,6	34,4	-1,1	9,8
Λεττονία	21,1	23,2	41,4	51,9	55,1	51,2	53,8	-3,9	2,6
Λιθουανία	32,2	23,2	29,3	28,6	49,6	51,6	45,9	2	-5,7
Λουξεμβούργο	46,5	41,6	49,3	47,9	34,8	26,7	37,4	-8,1	10,7
Μάλτα	42,2	43,5	46,3	46,2	47,7	47,2	42,8	-0,5	-4,4
Ολλανδία	34,4	24,2	27,5	33,5	31,4	34,3	:	2,9	:
Ουγγαρία	24,2	21,3	25,2	25,9	52	45,8	:	-6,2	:
Πολωνία	33,5	30,3	31,1	37,2	34,9	39	41,2	4,1	2,2
Πορτογαλία	47,4	44,2	52,3	48,1	52,5	47,1	51,2	-5,4	4,1
Ρουμανία	41,3	31,6	34,9	41,9	35,7	44,6	45,8	8,9	1,2
Σλοβακία	42,2	30,1	43,3	44,2	68,2	67,7	68,5	-0,5	0,8
Σλοβενία	69,5	54,0	64,0	67,8	46,2	45	49	-1,2	4
Σουηδία	18,4	16,7	24,0	22,2	21,1	19,8	19,8	-1,3	0
Τσεχία	12,7	13,2	17,8	18,6	44,1	42,8	42,7	-1,3	-0,1
Φινλανδία	24,1	24,5	32,6	33,4	29,1	25,6	:	-3,5	:
Κροατία	63,1	56,1	56,9	63,9	58,8	63,5	:	4,7	:

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)				δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2008	2009	2010	2011	2010	2011	2012	'2011/10	2012/11
Αυστρία	8,0	10,0	8,8	8,3	7,4	8,8	8,1	1,4	-0,7
Βέλγιο	18,0	21,9	22,4	18,7	21,2	16,6	22	-4,6	5,4
Βουλγαρία	12,7	16,2	23,2	26,6	26,5	26,9	28,5	0,4	1,6
Γαλλία	18,6	23,2	22,8	22,0	23,2	23,4	26,9	0,2	3,5
Γερμανία	10,6	11,2	9,9	8,6	8,4	7,4	7,4	-1	0
Δανία	8,0	11,8	14,0	14,2	13,9	13,7	12,8	-0,2	-0,9
ΕΕ-27	15,6	19,9	20,9	21,3	20,7	21,8	:	1,1	:
ΕΖ-17	15,6	19,8	20,6	20,7	20,3	21,2	:	0,9	:
Ελλάδα	22,1	25,8	32,9	44,4	36,9	49,9	57,8	13	7,9
Εσθονία	12,0	27,5	32,9	22,3	23,4	22,7	16,9	-0,7	-5,8
Ην. Βασίλειο	15,0	19,1	19,6	21,1	19,9	21,8	:	1,9	:
Ιρλανδία	12,7	24,3	27,8	29,1	28,8	29,1	27,7	0,3	-1,4
Ισπανία	24,6	37,8	41,6	46,4	42,8	48,6	55,1	5,8	6,5
Ιταλία	21,3	25,4	27,8	29,1	29,8	32,6	39	2,8	6,4
Κύπρος	9,0	13,8	16,7	22,4	14,4	26	32	11,6	6
Λεττονία	13,1	33,6	34,5	31,0	30,7	27,6	21,6	-3,1	-6
Λιθουανία	13,4	29,2	35,1	32,9	32,4	30,5	25,4	-1,9	-5,1
Λουξεμβούργο	17,9	17,2	14,2	16,8	12,7	18,4	19,7	5,7	1,3
Μάλτα	12,2	14,4	13,0	13,7	13,7	13,6	12,8	-0,1	-0,8
Ολλανδία	5,3	6,6	8,7	7,6	8,1	8,3	:	0,2	:
Ουγγαρία	19,9	26,5	26,6	26,1	25,2	26,3	:	1,1	:
Πολωνία	17,3	20,6	23,7	25,8	23,5	26,4	27,4	2,9	1
Πορτογαλία	16,4	20,0	22,4	30,1	23	35,4	40	12,4	4,6
Ρουμανία	18,6	20,8	22,1	23,7	22,8	25,4	22,7	2,6	-2,7
Σλοβακία	19,0	27,3	33,6	33,2	34,2	34,5	36,1	0,3	1,6
Σλοβενία	10,4	13,6	14,7	15,7	15,4	17,4	24,4	2	7
Σουηδία	20,2	25,0	25,2	22,9	21,1	20,6	22,1	-0,5	1,5
Τσεχία	9,9	16,6	18,3	18,0	17,4	18,4	20	1	1,6
Φινλανδία	16,5	21,5	21,4	20,1	18	16,2	:	-1,8	:
Κροατία	21,9	25,1	32,6	36,1	37,2	37,3	:	0,1	: